

HORVÁT NYELVTAN.

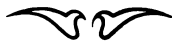
TANKÖNYVÜL ÉS MAGÁNHASZNÁLATRA.

IRTA:

MARGITAI JÓZSEF

állami tanítóképző-intézeti igazgató.

III-ik KIADÁS.

NAGYKANIZSA,
KIADJA FISCHEL FŐLŐP KÖNYVKERESKEDESE.

1906.

R
2

245728

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR
N Növedéknapló
1953 évi 3272 sz

R
1965

Fischel Fülöp könyvnyomdája Nagykanizsán.

I. Rész.

Bevezetés. — A főmondat. — A bővített mondat.

Bevezetés.

Nyelvrokonsági viszonyok, nyelvjárás.

A szóhangok.

A helyesírás.

I.

Nyelvrokonsági viszonyok, nyelvjárás.

A horvát nyelv a többi szláv nyelvekkel együtt egy családot képez, mely a nagy indo-germán nyelvtörzsnek egyik ága. Az indo-germán törzs ugyanis három főcsoportra oszlik: az ázsiai-dél-európai- és az észak-európaira. E harmadik főcsoportot alkotják a szláv és német nyelvek. Ezeknek eltérő szó- és nyelvtani alakjaiból azt következtetjük, hogy a szláv-német ősnép legkorábban hagyta el a törzs ősi lakóhelyét és nyelve tovább tartó és önállóbb fejlődésen ment keresztül, mint a többi két főcsoporté.

Könnyen megmagyarázható, hogy azon nyelv, mely a mostani szláv nyelvek anyja volt, nem létezik többé, hiszen a nyelv is, mint minden szerves alkotás, folytonos fejlődésnek, átalakulásnak, szóval változásnak van kitéve. Ismerjük azonban a szláv nyelvek közül azt, mely legközelebb áll a régi közös szláv nyelvhez; s ez az ó-bolgár nyelv, melyet a kereszténység

felvételekor beszéltek s azóta a keleti egyházban egyházi nyelvül használnak. Az ó-bolgár nyelv tehát a nyelvtudományra nézve valamennyi szláv közül a legfontosabb és tényleg alapul szolgál a szláv összehasonlító nyelvészetben. A bolgár nép azonban elhagyott, műveletlen állapotban lévén, nyelve minden szláv nyelv között legjobban vadult el.

A szláv nyelvek egymástól aránylag csekély eltérést mutatnak, úgy, hogy az egyiket beszélő, kevés fáradsággal megtanulhatja a másikat. Schleicher lényegük és geográfiai fekvésük szerint két ágat különböztet meg; ugyanis: a kelet-délit és a nyugatit. A kelet-déli magában foglalja az orosz, kis-orosz (ruthén), szerb, horvát (dél-szláv vagy illir) és szloven (vend) nyelvet. — A nyugati ághoz tartozik a lengyel, a cseh, a szlovák (tót).

A Fekete- és Adriai tenger között élő népek (a horvát-slavonok, a volt határőrvidékiek, a dalmátok, az egész tenger-mellék, a szirmiaiak, boszniaiak, hercegovinaiak, montenegróiak, szerbek stb.) eltekintve a különféle tájszólásoktól, egy nyelvet beszélnek.

E nyelvet különféleképp nevezték; szerbnek, horvátnak, illyrnek, szerb-horvátnak, dél-szlávnak stb. Mivel azonban a horvátok — összehasonlítván irodalmukat, tanintézeteket a többivel — műveltségük által kiválnak; jelenleg az említett helyeken együtt élő szláv népek nyelvét (a szerbekét kivéve) horvát nyelvnek nevezik. — A szerbek nyelve majdnem ugyanaz, mely a horvátoké. Amazok a valláskülönbség miatt megtartották régi írásmódjukat, a ciryllt, s ezáltal megkülönböztették magukat a latin betűket használó szláv népektől és nyelvüket szerbnek nevezték el.

A nem-egyesült görög egyházbéli szerbektől vagy ráczoktól különböznek a sokácok vagy bunyevácok, azaz katolikus szerbek. A katolikus szerbek latin betűkkel írják.

Eltételezve ezektől és egyes szavak alaki különbségétől, a legnagyobb különbséget az *ř* szóhang kiejtése képezi. Az *ř* hasz-

nálata szerint három fő tájszólást szoktak megkülönböztetni: a hercegovinait, szirmiait és resawerit. A hercegovinait: Hercegovinában, Bosniában, Montenegróban, Dalmátiában és Horvátországban beszélik; a szirmiait: Slavóniában, Szirmiában és Magyarország horvát vidékein; a resaweri tájszólás szerint beszélnek Szerbia legnagyobb részében.

Az szóhangnak használatáról a következő fejezetben lesz szó.

A magyarországi horvátok a dunántuli kerület több megyéjében laknak. Még pedig: Zala-, Vas-, Sopron-, Mosony-, Somogy- és Győr megyékben.

A nem-egyesült görög egyházbeli szerbek (ráczok) leginkább Bács-, Baranya-, Tolna-, Temes- és Torontál megyékben laknak.

A katolikus szerbek Verőcze-, Pozsega-, Szerém-, és Bács megyékben nagyobb, Temes-, Torontál-, Baranya-, Fehér- és Pest megyékben kisebb számban élnek.

II.

A szóhangok.

1. A horvát szóhangok a következő betűk által jelöltetnek: *a, b, c, č, ć, d, dj, e, ie, je, f, g, gj, h, i, j, k, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, t, tj, u, v, z, ž.*

Ezek, valamint a megfelelő nagy betűk — néhány kivétellel — olyanok, mint a magyar betűk. — A *q, z* és *y* csak az idegen szavak írásánál használatnak. A *č, ć, š, és ž* betűket — a cseh írásmód mintájára — csak újabb időben kezdték a horvátok használni. Régebben e jegyek helyett a magyar összetett betűkhöz hasonló jegyeket használtak (*ch, cz, cs, ly, stb.*)

2. A fent irt betük által jelzett szóhangok: vagy magánhangzók, vagy mássalhangzók. Magánhangzók a következők: *i*, *u*, *e*, *o*, *a*.

Hangjaik megegyeznek a magyar magánhangzók hangjaival, kivéven az *a* betűjét, mely úgy hangzik, mint a magyar *á*.

A horvát *i* tehát úgy hangzik, mint a magyar *i*;

p. o. *piti* (inni).

u

u;

p. o. *um* (ész).

e

e;

p. o. *tele* (borju).

a hosszú

ie

ie;

p. o. *vrieme* (idő).

a rövid

je

je;

p. o. *sjeme* (mag).

o

o;

p. o. *bob* (bab).

a

„ *á*;

p. o. *baba* (nagyanya).

A régi *ě* ó-szláv betű helyett *ie*-t és *je*-t is használnak. Az *ie*-t hosszú szótagokban írják; p. o. *děte*=*diete* (gyermek); — a *je*-t rövid szótagokban; p. o. *pěsma*=*pjesma* (dal). — A horvát irodalomban jelenleg *ie*-t és *je*-t irnak *ě* helyett. Némely vidéken a köznép az *ě* betűt *i*-nek is hangoztatja, más vidéken meg *e*-nek. A hercegovinai tájszólást beszélők *ie*-t és *je*-t használnak *ě* helyett, a szirmiaiak *e*-i és *i*-t, a resaweri tájszólást beszélők *e*-t. P. o. *pěvati*=*pivati*=*pevati* (énekelni). Mi e munkában tekintettel annak általános czéljaira — az *ie* és *je* betűket fogjuk használni.

Megemlítendő, hogy régebben az *é* hangtalan betűt is használták, még pedig az *r* mássalhangzók előtt oly szavak közepén, a melyeknél az *r*-t több mássalhangzó követte. Manapság az *é*-t

mint felesleges betűt kihagyják. P. o. *krv* (vér), *hrt* (agár), e. h. *kérv*, *hért*.

A horvát magánhangzók természetök szerint kemények és lágyak.

Kemények: *a, o, u*.

Lágyak: *e, i*.

3. A horvát mássalhangzók a következők: *b, c, ć, č, d, dj, f, g, gj, h, j, k, l, lj, m, n, nj, p, r, s, š, t, tj, v, z, ž*.

E mássalhangzók legnagyobb része úgy ejtetik ki, mint a magyar mássalhangzók; eltérés a következőknél észlelhető.

Hangra nézve a horvát *c* egyenlő a magyar *cz*-vel; p. o. *car* (császár).

A horvát *ć* úgy ejtetik ki, mint a magyar *ty*; p. o. *moć* (tehetség). — (A horvát *tj* is úgy hangzik, mint a horvát *ć*. — Megjegyzendő azonban, hogy a *ć* mindenütt használható, a *tj* csak azon származtatott szavak közepén, melyeknek tője *t*-vel végződik; p. o. *bratja* (barátok), tője *brat*.)

A horvát *č* úgy hangzik, mint a magyar *cs*; p. o. *čunj* (csolnak).

A horvát *dj* és *gj* úgy hangzik, mint a magyar *gy*; p. o. *ladjar* (hajós;) *Gjuro* (György). Megjegyzendő, hogy *dj* azon származtatott szavaknál iratik, melyeknek tője *d* betűn végződik, a *gj* pedig idegen szavaknál; p. o. *magjar* (magyar).

A horvát *lj* úgy hangzik, mint a magyar *ly*; p. o. *kralj* (király).

A horvát *nj* úgy hangzik, mint a magyar *ny*; p. o. *knjiga* (könyv).

A horvát *s* úgy ejtetik ki, mint a magyar *sz*, a horvát *š* pedig úgy, mint a magyar *s*; p. o. *selo* (falu), *šešir* (kalap.)

A horvát *tj*-ről már tudjuk, hogy úgy hangzik, mint a horvát *ć*, illetőleg mint a magyar *ty*. — Jegyezzük meg, hogy a legújabb írók a *tj*-t nem használják mint önálló mássalhangzót, hanem helyette a vele hangra nézve egyenlő *ć*-t használják, akár

végződik a szó *t*-vel, akár nem. P. o. *plaća* (fizetés) e. h. platja, noha tője *t* betűn végződik.

A horvát *ž* úgy hangzik, mint a magyar *zs*; p. o. *padež* (eset.)

A horvát mássalhangzók azon beszédsszervek szerint, a melyek által kimondatnak:

ajakhanguak, u. m. *b, p, m, v, f*;

foghanguak, u. m. *d, t,—dj, tj (ć)*;

nyelvhangauak, v. m. *l, n, r,—lj, nj*;

torokhangauak, u. m. *g, j, h, k,—gj*; végre

sziszegők, u. m. *z, s, c,—ž, š, ć, (tj), č.*

Természetők szerint kemény és lágy hangauak;

lágý hangauak az ékezettel és *j* által lágýítottak:

ć, č, ž, š,—dj, gj, lj, nj, tj;

keményhangauak a többiek.

III.

Helyesírás.

1. A horvát szavak helyesírására nézve ugyanazon főszabályok érvényesek, mint a magyarban. E szabályok közül az első: „írd a szavakat úgy, amint azokat helyesen kimondod!“ — Nem szabad tehát sem más, sem több, sem kevesebb hangot kiírni, mint a melyet és mennyit a nyelvet helyesen beszélő kimond.

E szabály azonban nem érvényesülhet mindig; különösen nem a rokonhangzásu szavak és betűk kiírásánál (*b* és *p*, *c* és *ć*, *č*, *d* és *t*, *f* és *v*, *g* és *k*, *gj* és *dj*, *h* és *k*, *v* és *f*, *s* és *z*, (*š* és *ž*); mert a beszédben könnyebb hangzás miatt nagy a hajlandóság azok felcserélésére; p. o. *mužki* és nem *muški* (férfi), *ovca* és nem *ofca* (juh); mást jelent *biti* (lenni) és mást *piti* (inni); mást jelent *tielo* (test) és mást *djelo* (dolog). Mire támaszkodjék

ilyen esetben a tanuló? Támaszkodjék a második szabályra, mely azt mondja: „Ird a ragozás és szóképzés törvényei szerint!” Az-az: kétes esetben származtasd a szót, keresd annak tőjét, figyeld meg ragját és képzőjét — s megtalárod a helyes szóhangot! P. o. nem *vigjen*, hanem *vidjen*, mert *viditi*-ből származik.

A harmadik szabály azt mondja: „Ird a bevett szokás szerint!” E szabály némely szavak, régi családnevek és idegen szók írására és a nagy kezdőbetűk használatára vonatkozik.

Némely szavaknak a 2. szabálynál mondott írásától a szokás eltér. P. o. ilyen általánosan a *hotjeti* (akarni) ige, melyet nem irnak a származtatás törvényei szerint így: *hotju*, *hotješ*, stb., hanem a bevett szokás szerint *ć*-vel: *hoću*, *hoćeš*, *hoće*; stb. E szabályt követik némely vidéken a következő szavak is: a *dati* (adni) igéből származott *zadaca* (feladat), *daća* (adomány); az *obuti* igéből származott *obuća* (lábbeli); a *platiti* (fizetni)-ből származott *plaća* (fizetés), a *piti* (inni) igéből származott *piće* (ital) stb.

Az idegen szókat a horvát is úgy írja, a mint azok az illető nyelvben iratnak. P. o. *Voltaire*, *Rousseau*, *Caesar*. A meghonosodott idegen szavakat a horvátok saját kiejtésök szerint írják; p. o. *Rim*; (Roma), *Budimpešt* (Budapest), *Beč* (Bécs).

A horvát régi családnevek közül azokat, a melyek *č*-vel hangzanak a végükön és régebben *ch*-val irattak, most sokan *ć*-vel szeretik írni: p. o. *Filipić*, *Jelašić*.

Nagy kezdőbetűvel írják a horvátok: a beszéd- és verssorok első hangját; a tulajdonneveket; a czimeket; a megszólításokat. Nagy kezdőbetűvel irnak továbbá: a kettőspont után, ha valakinek szavai idéztetnek; a kérdő- és felkiáltójel után, ha velők a mondat befejeztetett.

2. A szavak elválasztására nézve a következőket kell tudni:

Minden magánhangzó egy-egy szótagot képez, ha egy vagy több mássalhangzóval kapcsoltatik össze; p. o. *vi-di-ti* (látni), *dru-gi* (másik). Képezhet azonban magánhangzó, mássalhangzó

nélkül is szótagot; p. o. *čita-o* (olvasott). Képezhet több mássalhangzó is egy szótagot; p. o. *vrt* (kert); *tvr-do* (keményen.)

Ez általános szabályokból a következő részleteseket lehet lehozni:

a) Ha két magánhangzó között nem áll mássalhangzó, akkor ezek elválasztatnak egymástól; p. o. *na-uk* (tanács), *pa-un* (páva).

b) Ha két magánhangzó között egy mássalhangzó áll, akkor a mássalhangzó az utóbbi szótaghoz csatolandó; p. o. *o-ko* (szem), *i-ma-ti* (birni.)

c) Ha két magánhangzó között két vagy több mássalhangzó áll és együtt könnyen kimondhatók, akkor az utóbbi szótaghoz csatolandók; p. o. *sta-klo* (üveg), *su-kno* (posztó).

d) Ha két magánhangzó között két vagy több mássalhangzó áll, de azok együtt könnyen ki nem mondhatók, akkor a kimondás könnyűségét akadályozó mássalhangzók elválasztatnak az együtt könnyen kimondhatóktól; p. o. *cr-kva* (templom), *kra-ljev-stvo* (királyság.)

e) Az összetett szavak úgy választatnak el, a mint azok összetételtek, p. o. *bogo-moljac* (istenimádó), *zemljo-pis* (földrajz).

A tőmondat.

Az ige a (folyamatos) jelenidőben.

Az ige a (független) multidőben.

Az ige a (folyamatos) jövőidőben.

A főnév és nemei.

A főnév a többesszámban.

A főnév mint állitmány.

A tulajdonságnév mint állitmány.

IV.

Az ige a (folyamatos) jelenidőben.

A horvát nyelvben a határozatlan igék *ti*-vel végződnek. Ha a határozatlan ige végzetét, a *ti*-t elhagyjuk, megtaláljuk az ige tőjét; ez egyszersmint legtöbb igének egy. számu 3. személye a (foly.) jelenidőben. A szabálytól eltérő igék jelenidejü 3. személyét zárjel közt feltalálja a tanuló.

S z a v a k:

kopati

kapálni,

spavati

aludni,

plivati

uszni,

pitati

kérdezni,

kuhati

főzni,

rezati (*reže*)

metszeni,

pisati (*piše*)

irni,

učiti

tanítani,

<i>govoriti</i>	beszélni,	<i>gledati (gledi)</i>	nézni,
<i>skočiti</i>	ugrani,	<i>loviti</i>	vadászni.
<i>šivati (šije)</i>	<u>varrni,</u>	<i>puhati (puše)</i>	fúni,
<i>moliti</i>	imádkozni,	<i>padati</i>	esni,
<i>szlužiti</i>	szolgálni,	<i>trgovati (trguje)</i>	kereskedni,
<i>ležati (leži)</i>	feküdni,	<i>vezati (veže)</i>	kötni,
<i>raditi</i>	dolgozni,	<i>pomagati (pomáže)</i>	segíteni,
<i>škoditi</i>	<u>ártani,</u>	<i>saditi</i>	ültetni,
<i>čitati</i>	olvasni,	<i>sijati (sije)</i>	vetni,
ja	én,	mi	mi,
ti	te,	vi	ti,
on, ona, ono, ő,		oni, one, ona	ők.

Tömondatok ez is, ha magamról mondom: én olvasok, horvátul: *ja čitam*; ha másnak mondom: te olvasol, *ti čitaš*; ha valakiről mondom: ő olvas, *on (ona, ono) čita*; vagy ha miről mondom: mi olvasunk, *mi čitamo*; ha másoknak mondom: ti olvastok, *vi čitate*; ha másokról mondom: ők olvasnak, *oni (one, ona) čitaju*.

Tanuljuk meg a következő tömondatokat is, és figyeljük meg végzeteket! Hasonlítsuk össze azokat!

Ja kopam,	ti kopaš	on (ona, ono) kopa ;
mi kopamo,	vi kopate	oni (one, ona) kopaju.
Ja pišem,	ti pišeš,	on (ona, ono) piše ;
mi pišemo,	vi pišete,	oni, (one, ona) pišu,
Ja sadim,	ti sadiš,	on (ona, ono) sadi ;
mi sadimo,	vi sadite,	oni (one, ona) sade.

Mit jelentenek e mondatok magyarul? Milyen beszédrész képezi e mondatok alanyait, milyen állítmányait? Mivel végződnek az igék az egyes- és többeszámu 1. és 2. személyben? Mivel végződnek az igék az egyes-számu 3. személyben és e végzeteknek megfelelőleg a többeszámu 3. személyben? Az alany hányféle az egyes- és többeszámu 3. személyben?

Megfigyelve a mondatokat, azt látjuk, hogy az alanyok személyes névmások, az állítmányok pedig igék. Ha az igéket figyeljük meg, látjuk, hogy az egyesszámú 1. személyben *m-*, a 2. személyben *š*-sel végződnek azok; a többesszámú 1. személyben *mo-*, a 2. személyben *te*-vel. Látjuk azt is, hogy az ige az egyesszámú 3. személyben *a-*, *e-*, vagy *i*-vel végződik és az 1. és 2. személyi ragok (*m*, *š*, — *mo*, *te*) e végzetekhez ragasztattak. A többesszámú 3. személy ragjai az egyesszám 3. személy végzetei (*a*, *e*, *i*) szerint különböznek; az *a* végzetű igékhez a többesszámú 3. személyben *ju* végzet ragasztatik, az *e* végzetűekhez az *e* helyére *u*, az *i* végzetűekhez az *i* helyére *e*.

Látjuk, hogy az alanyok személyes névmások és hogy a horvát személyes névmások (a magyartól eltérőleg) a 3. személyben nemek szerint változnak. Ha a személyes névmás himnemtől szót helyettesít az egyesszámú 3. személyben, akkor *on-*; ha nőneműt, akkor *ona-*; ha semlegesneműt, akkor *ono* használatik; a többesszámúban nemek szerint: *oni*, *one*, *ona*.

S z a b á l y. A horvát igék az igető végzete szerint a jel-mód jelenidőben háromféleképp ragoztatnak.

1. Az *a* végzetűek; p. o. *čita*.

Egyesszám :	Többesszám :
1. sz. <i>Ja čitam</i>	<i>mi čitamo</i>
2. sz. <i>ti čitaš</i>	<i>vi čitate</i>
3. sz. <i>on (a, o) čita</i>	<i>oni (e, a) čitaju.</i>

2. Az *e* végzetűek; p. o. *reže*.

Egyesszám :	Többesszám :
1. sz. <i>Ja režem</i>	<i>mi režemo</i>
2. sz. <i>ti režeš</i>	<i>vi režete</i>
3. sz. <i>on (a, o) reže</i>	<i>oni (e, a) režu.</i>

3. Az *i* végzétűek; p. o. *uči*.

Egyszám.	Többszám.
1. sz. <i>Ja učim</i>	<i>mi učimo</i>
2. sz. <i>ti učiš</i>	<i>vi učite</i>
3. sz. <i>on (a, o) uči</i>	<i>oni (e, a) uče</i>

J e g y z e t: A nép nem tesz különbséget a jel. idő több. számu 3. személyénél, hanem akár *a-*, akár *e-*, akár *i-*vel végződik az ige, a több. 3. személyt *ju-*val használja. P. o. *učim, učiš, uči; učimo, učite, učiju.* — *Režem, režeš, reže; režemo, režete, režaju.*

G y a k o r l a t.

a) Ragoztassanak jelenidőben a következő igék!

Gleda, lovi, kuha, moli, spava, veže, pada, pita, puše, pomaže.

b) Fordíttassanak magyarra a következő mondatok!

Mi služimo. Oni govore. Ti režeš. Ona pliva. One čitaju. Vi kopate. Ono pliva. Ona plivaju. On skoči. Ti pečeš. Oni sade, Ona režu. One služe. Ja spavam. Vi sadite. Ja kuham. Mi kuhamo. Ti pitaš. Mi škodimo. On trguje. Oni vežu. On pomaže.

c) Fordíttassanak horvátra a következő mondatok!

Én olvasok. Mi ártunk. Ő (n. n.) olvas. Ők (s. n.) ugranak. Ti főztök. Ő (h. n.) süt. Mi szolgálunk. Te kapálsz. Ők (n. n.) usznak. Én ültetek. Ti alusztok. Mi metszünk. Ő (s. n.) kérdez. Ők (h. n.) kérdeznek. Ti beszéltek. Én uszom. Te alszol. Ő (s. n.) kereskedik. Ők (n. n.) dolgoznak.

V.

Az ige a (független) multidőben.

S z a v a k :

<i>pjevati</i>	énekelni,	<i>prositi</i>	kérni,
<i>govoriti</i>	beszélni,	<i>činiti</i>	tenni,
<i>računati</i>	számolni,	<i>zapovedati</i>	parancsolni,
<i>želiti</i>	kivánni,	<i>paziti</i>	vigyázni,
<i>hoditi</i>	járni,	<i>šutiti</i>	hallgatni
<i>sjediti</i>	ülni,	<i>suditi</i>	ítélni,
<i>gorjeti (gori)</i>	égni,	<i>kositi</i>	kaszálni,
<i>živiti</i>	élni,	<i>mjeriti</i>	mérni,
<i>tražiti</i>	keresni,	<i>držati (drži)</i>	tartani,
<i>viditi</i>	látni,	<i>trpiti</i>	szenvedni,
<i>baciti</i>	dobni,	<i>dieliti</i>	osztani.
<i>jesam v. sam</i>	vagyok;	<i>jesmo v. smo</i>	vagyunk;
<i>jesi v. si</i>	vagy;	<i>jeste v. ste</i>	vagytok;
<i>jest v. je</i>	van;	<i>jesu v. su</i>	vannak;

Tömondatok a következők is:

Ēn̄ (h. n.) olvastam,	<i>ja jesam</i>	(<i>sam</i>) <i>čitao.</i>
Ēn (n. n.) olvastam,	<i>ja jesam</i>	(<i>sam</i>) <i>čitala</i>
Ēn (s. n.) olvastam,	<i>ja jesam</i>	(<i>sam</i>) <i>čitalo.</i>
Te (h. n.) olvastál,	<i>ti jesi</i>	(<i>si</i>) <i>čitao,</i>
Te (n. n.) olvastál,	<i>ti jesi</i>	(<i>si</i>) <i>čitala</i>
Te (s. n.) olvastál,	<i>ti jesi</i>	(<i>si</i>) <i>čitalo.</i>
Ō (h. n.) olvasott,	<i>on je čitao</i>	
Ō (n. n.) olvasott,	<i>ona je čitala</i>	
Ō (s. n.) olvasott,	<i>ono je čitalo</i>	

Mi (h. n.) olvastunk,	<i>mi jesmo</i>	(<i>smo</i>) <i>čitali.</i>
Mi (n. n.) olvastunk,	<i>mi jesmo</i>	(<i>smo</i>) <i>čitale.</i>
Mi (s. n.) olvastunk,	<i>mi jesmo</i>	(<i>smo</i>) <i>čitala.</i>
Ti (h. n.) olvastatok,	<i>vi jeste</i>	(<i>ste</i>) <i>čitali.</i>
Ti (n. n.) olvastatok,	<i>vi jeste</i>	(<i>ste</i>) <i>čitale.</i>
Ti (s. n.) olvastatok,	<i>vi jeste</i>	(<i>ste</i>) <i>čitala.</i>
Ők (h. n.) olvastak,	<i>oni jesu</i>	(<i>su</i>) <i>čitali.</i>
Ők (n. n.) olvastak,	<i>one jesu</i>	(<i>su</i>) <i>čitale.</i>
Ők (s. n.) olvastak,	<i>ona jesu</i>	(<i>su</i>) <i>čitala.</i>

A tanuló figyelje meg, hogy e mondatokban milyen beszédrész képezi az alanyokat? — Milyen az állítmányokat? — Milyen időben vannak az állítmányok? — A horvát igető milyen végzetet kap a múlt idő egyes-számu I. személyében, ha az alany himnemű; milyent, ha nőnemű; milyent, ha semlegesnemű? — Milyen végzetet kap az ige, a 2. személyben nemek szerint? — Milyent a 3. személyben? — Milyen végzetet kap a többesszámban? — Hogyan végződik az ige az egyes- és többesszám három személyében, ha himnemű az alany; hogyan, ha nőnemű; hogyan, ha semlegesnemű? Alkalmazkodik-e tehát az ige nemre és számra nézve az alanyhoz? Melyik szó van kiegészítőül adva a horvát multidő képzéséhez?

Megfigyeltük, hogy a fennebbi mondatokban az alanyok személyes névmások, az állítmányok, igék, — és hogy az igék a múlt időben vannak. Megfigyeltük továbbá, hogy a horvát a multidőt úgy képezi, hogy az igetőhöz — ha himnemű alanyra vonatkozik, — az egyesszám minden személyében *o-*, a többesben *li-*ragot kapcsol; ha nőnemű alanyra vonatkozik, akkor az egyesszám minden személyében *la-*, a többesben *le-*ragot —; ha semlegesnemű alanyra vonatkozik, akkor az egyesszám minden személyében *lo-*, a többesben *la-*ragot kapcsol. Az *o*, *li*; *la*, *le*; *lo*, *la* tehát nemi ragok. Láttuk, hogy a multidő képzésénél az ige nemre és számra nézve alkalmazkodik az alanyhoz.

Megfigyeltük azt is, hogy a horvát a multidő képzésénél az igenél segédigét is használ. Az egyesszámban személyenként *jesam*, *jesi*, *je* (vagy rövidítve: *sam*, *si* *je*); a többesszámban *jesmo*, *jeste*,

jesu (vagy rövidítve: *smo, ste su*). Megjegyzendő, hogy e ragozás a *biti* (lenni) segédigének a jelen idejű ragozása (vagyok, vagy, stb.) E segédige személyre és számra nézve alkalmazkodik az alanyhoz.

S z a b á l y: A horvát igék a multidőben így ragoztatnak:

Egyszám:		himn.	nőn.	seml.-n.
1. sz. <i>ja jesam,</i>	vagy <i>sam</i>	<i>čitao</i>	<i>čitala</i>	<i>čitalo.</i>
2. sz. <i>ti jesi,</i>	vagy <i>si</i>	<i>čitao</i>	<i>čitala</i>	<i>čitalo.</i>
3. sz. <i>on (a, o) jest,</i>	vagy <i>je</i>	<i>čitao</i>	<i>čitala</i>	<i>čitalo.</i>

Többes szám:

1. sz. <i>mi jesmo,</i>	vagy <i>smo</i>	<i>čitali</i>	<i>čitale</i>	<i>čitala.</i>
2. sz. <i>vi jeste,</i>	vagy <i>ste</i>	<i>čitali</i>	<i>čitale</i>	<i>čitala.</i>
3. sz. <i>oni (e, a) jesu.</i>	vagy <i>su</i>	<i>čitali</i>	<i>čitale</i>	<i>čitala.</i>

J e g y z e t. Némely vidéken a nép a himnemű ragozás egyes számában *o* helyett *l* végzetet használ. Azt mondja tehát: *ja sam čital, ti si čital, on je čital*. A többiben megegyezik a tanultakkal.

G y a k o r l a t.

a) Ragoztassanak a mult időben a következő igék!

Pjeva, govori, računa, traži, prosi, čini, želi, zapovieda, kopa, pliva, spava, kuha, skoči, uči, poslušā, kosi, baci, sudi, mjeri, tpri, drži.

b) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Ja sam pjevao. Vi ste kuhale. Ona je govorila. Mi smo prošli. Ti si spavao. Oni su učili. Ona su skočila. Ja sam činio. Vi ste zapovjedali. Ono je skočilo. Mi smo spavale. Oni su činili. Vi ste sadili. Ona su spitala. Ja sam kopao. Ti si plivao. Ti si spavala. Ona je škodila. On je sudio. Mi smo šutila. Vi ste želili.

c) Fordítottassanak horvára a következő mondatok!

Én (n. n.) főztem. Mi (h. n.) aludtunk. Ő (h. n.) kapált. Ők (n. n.) tanítottak. Te (s. n.) usztál. Ti (s. n.) usztatok. Ő (n. n.) tanított. Én (h. n.) beszéltem. Te (n. n.) parancsoltál. Mi (s. n.) parancsoltunk. Ők (n. n.) főztek. Ti (s. n.) kerestetek. Mi (n. n.) ugrottunk. Én (s. n.) kértem. Ti (h. n.) énekeltetek. Ők (n. n.) dobtak. Mi (s. n.) szenvedtünk. Én (h. n.) ültettem. Én (n. n.) estem. Ti (h. n.) aludtatok. Te (h. n.) beszéltél. Te (s. n.) főztél. Ő (n. n.) uszott.

VI.

Az ige a (folyamatos) jövőidőben.

S z a v a k :

<i>Svietliti</i>	világítani,	<i>platiti</i>	fizetni,
<i>počivati</i>	pihenni,	<i>gutati</i>	nyelni,
<i>ćutiti</i>	érezni,	<i>jesti (jede)</i>	enni,
<i>ljubiti</i>	szeretni,	<i>tražiti</i>	keresni,
<i>brojiti</i>	számolni,	<i>pucati</i>	lődözni,
<i>dirati</i>	bántani,	<i>svirati</i>	zenélni,
<i>kvariti</i>	rontani,	<i>hotjeti (hoću)</i>	akarni,
<i>trpiti</i>	szenvedni,	<i>igrati</i>	játszani,
<i>prodati</i>	eladni,	<i>umrieti (umre)</i>	meghalni,
<i>svršiti</i>	befejezni,	<i>risati</i>	rajzolni,

hoću v. *ću* akarok (fogok), *hoćemo* v. *ćemo*, akarunk (fogunk).

hoćeš v. *ćeš* akarsz (fogsz), *hoćete* v. *ćete*, akartok (fogtok).

hoće v. *će* akar (fog), *hoće* v. *će*, akarnak (fognak).

A következő mondatok is tömondatok.

Én olvasni fogok	<i>ja</i>	(<i>hoću</i>)	v.	<i>ću</i>	<i>ćitati</i> ;
te olvasni fogsz	<i>ti</i>	(<i>hoćeš</i>)	v.	<i>ćeš</i>	<i>ćitati</i> ;

ő olvasni fog	<i>on (a, o) (hoće)</i>	v.	<i>će čitati</i> ;
mi olvasni fogunk,	<i>mi (hoćemo)</i>	v.	<i>ćemo čitati</i> ;
ti olvasni fogtok,	<i>vi (hoćete)</i>	v.	<i>ćete čitati</i> ;
ők olvasni fognak,	<i>oni (e, a) (hoće)</i>	v.	<i>će čitati</i> .

Figyeljük meg e mondatokat ; milyen beszédrész képezi alanyukat, milyen állítmányukat ? — Milyen időben vannak az igék ? Milyen végzetük van a magyar — és milyen a horvát igéknek ? — Milyen alakban vannak tehát az igék ? — A magyar és horvát igék mellett kisegítőül milyen szó van személyenkint az egyes és többes számban ? — mi felel meg a f o g o k segédigének a horvátban ?

Megfigyeltük, hogy az alanyok szem. névmások, az állítmányok igék ; továbbá, hogy a horvátok a jövőidő képzésénél az igét határozatlan alakba teszik és így használják minden személyben — (ugy, mint a magyarban) ; kisegítőül pedig a *hotjeti* (akarni, fogni) segédigének jelenidejét használják ; még pedig : az egyesszámban a személyeknek megfelelőleg : *hoću, hoćeš, hoće* (röviden : *ću, ćeš, će*), a többesben : *hoćemo, hoćete hoće* (röviden : *ćemo, ćete, će*).

S z a b á l y. A horvát igék a jövőidőben így ragoztatnak :

Egyesszám :

Többesszám :

1. sz.	<i>(Ja hoću) ću</i>	<i>čitati, mi</i>	<i>(hoćemo) ćemo čitati</i> :
2. sz.	<i>ti (hoćeš) ćeš</i>	<i>čitati, vi</i>	<i>(hoćete) ćete čitati</i> ;
3. sz.	<i>on (a, o) (hoće) će</i>	<i>čitati, oni (e, a) (hoće)</i>	<i>će čitati</i> .

J e g y z e t. A köznépnél némely vidéken a jövőidő képzésénél a *biti* (lenni) segédige a jövőben ragoztatik (*budem, budeš, bude* ; *budemo, budete, budeju*) — az ige pedig ugy, mint a múltidőben — nemi végzeteket kap. Így :

Egyesszám :

Többesszám :

<i>Ja budem</i>	<i>čitao, la, lo</i> ;	<i>mi budemo</i>	<i>čitali, le, la</i> ;
<i>ti budeš</i>	<i>čitao, la, lo</i> ;	<i>vi budete</i>	<i>čitali, le, la</i> ;
<i>on (a, o) bude</i>	<i>čitao, la, lo</i> ;	<i>oni (e, a) budeju</i>	<i>čitali, le, la</i> .

G y a k o r l a t.

a) Ragoztassanak a következő igék a jövőidőben !

Pazi, igra, pita, govori, počiva, guta, služi, ljubi, kupi, puca, broji, dira, svira, svrši, čita, kosi, želi, sudi, moli, kopa, pada, pliva.

b) Fordittassanak magyarra a következő mondatok !

Ja ću igrati. On će vršiti. Oni će čitati. Mi ćemo svirati. Ti ćeš paziti. Ona će govoriti. One će kvariti. Mi ćemo gutati. Ona će služiti. Ti ćeš ljubiti. Vi ćete počivati. Vi ćete kupiti. Ja ću brojiti. Ona će dirati. Ono će škoditi. Vi ćete plivati. Ti ćeš padati. One će kopati. Ja ću kopati. Oni će pucati.

c) Fordittassanak horvátra a következő mondatok !

Te vigyázni fogsz. Mi nyelni fogunk. Én játszani fogok. Ti venni fogtok. Ők (n. n.) szeretni fognak. Mi nyugodni fogunk. Én szolgálni fogok. Ő (s. n.) beszélni fog. Ők (s. n.) énekelni fognak. Ti vigyázni fogtok. Mi zenélni fogunk. Ő (h. n.) kapálni fog. Mi dobni fogunk. Ők (h. n.) aludni fognak. Ti kérni fogtok. Ő (n. n.) itélni fog.

VII.

A főnév és nemei.

Szavak :

<i>Dragutin</i>	Károly,	<i>vuna</i>	gyapju,
<i>Marko</i>	Márk,	<i>igla</i>	tű,
<i>muž</i>	férfi,	<i>diete</i>	gyermek,
<i>učitelj</i>	tanító,	<i>tele</i>	borju,
<i>učenik</i>	tanítvány,	<i>vrieme</i>	idő,
<i>vol</i>	ökör,	<i>sunce</i>	nap,
<i>prijatelj</i>	barát,	<i>polje</i>	mező,

<i>puž</i>	csiga,	<i>meso</i>	hus,
<i>konj</i>	ló,	<i>pero</i>	toll,
<i>vuk</i>	farkas,	<i>korito</i>	teknő,
<i>medved</i>	medve,	<i>selo</i>	falu,
<i>stol</i>	asztal,	<i>vino</i>	bor,
<i>riba</i>	hal,	<i>neprijatelj</i>	ellenség,
<i>Jana</i>	Anna,	<i>Kata</i>	Kata,
<i>učenica</i>	tanulóleány,	<i>djevojka</i>	leány,
<i>krava</i>	tehén,	<i>glava</i>	fej,
<i>guska</i>	lud,	<i>knjiga</i>	könyv.

A főmondat alanyát nemcsak személyes névmás képezheti, hanem főnév is. Figyeljük meg a következő mondatok alanyait!

Dragutin je služio. Károly szolgált.

Učitelj uči. A tanító tanít.

Učitelj je učio. A tanító tanított.

Kata kuha. Kati főz.

Kata je kuhala. Kati főzött.

Učenica pita. A tanulóleány kérdez.

Učenica je pitala. A tanulóleány kérdezett.

Diete je molilo. A gyermek imádkozott.

Selo je gorjelo. A falu égett.

Milyen beszédrész képezi e mondatok alanyait; — milyen állítmányait? — Mely mondatokban van az állítmány multidőben? — Mi lehet oka annak, hogy a multidőben a főnévi alanyok után az állítmányok más-más nembben vannak? — Helyettesítsük a főneveket személyes névmásokkal! — Milyen nemű személyes névmás fogja helyettesíteni az 1. 2. és 3. alanyt — ha az állítmány végzetét figyeljük? — Milyen helyettesítheti a 4. 5. 6. és 7. milyen a 8. és 9. alanyt? — Figyeljük meg, mit jelentenek az alanyok és mivel végződnek?

Megfigyeltük, hogy a mondatok alanyát főnév, állítmányát ige képezi és hogy az állítmány nemre nézve alkalmazza magát a főnévi alanyhoz is. Ha személyes névmásokkal helyettesítjük, a

főnévi alanyokat: *Dragutin* és *učitelj* helyett himnemű személyes névmás (*on*) illik az állitmányhoz; *Kata* és *devojka* főnévi alanyhoz nőnemű (*ona*)-; *dieta* és *selo* alanyhoz semlegesnemű (*ono*). Ebből azt látjuk, hogy a horvát főnevek közt nemi különbség van.

Ha jelentésük és végzetük szerint figyeljük meg a főnévi alanyokat: látjuk, hogy a mely főneveket himnemű (*on*) személyes névmás helyettesítheti, azok férfi nevet vagy foglalkozást jelentenek és mássalhangzóval végződnek; a mely főneveket nőnemű (*ona*) személyes névmás helyettesítheti, azok nő nevet vagy női foglalkozást jelentenek és *a*-val végződnek; a mely főneveket semlegesnemű (*ono*) személyes névmás helyettesítheti, azok fiatal személyt jelentenek, melyeknek nemök nem állapítható meg és a melyek *e*-, vagy *o*-val végződnek.

Szabály: A horvát főnevek jelentésök és végzetök szerint: him-, nő- vagy semleges neműek. — Himneműek: a him személyek és állatok nevei, a melyek férfi foglalkozást jelentenek és a melyek mássalhangzón végződnek. P. o. *Marko, muž, stol*. — Nőneműek: a nő személyek és állatok nevei; a melyek női foglalkozást jelentenek és a melyek *a* betűn végződnek. P. o. *Jana, krava, vuna*. — Semlegesneműek: azon személyek és állatok nevei, melyeknek nemük nem tudatik (fiatalság vagy egyéb körülmény miatt) és azon nevek, a melyek *e*-, vagy *o*-val végződnek. P. o. *tele, vino*.

Megjegyzendő, hogy ezen általános szabály alól kivételek is vannak. — A kivételek közül jelenleg jegyezzük meg azt, hogy nem minden nőnemű főnév végződik *a*-val. Vannak mássalhangzón végződő nőnemű főnevek is. Ilyenek p. o. *brv*, *bürü*; *ciev*, *cső*; *kljet*, *kunyhó*; *smrt*, *halál*; *stvar*, *tárgy* (állat); *zob*, *zab*; *kost*, *csont*; *jesen*, *ősz*; *krv*, *vér*; *noć*, *éj*; *peč*, *kályha*; *rieč*, *szó*; *jakost*, *erősség*; *mudrost*, *bölcsesség* stb. — A többi kivételt később tanuljuk; addig is a szabálytól eltérő főnevek nemét zárjel között fogjuk a tanulandó főnév után jelölni.

G y a k o r l a t.

a) A következő főnevek közül melyek him-, melyek nő-, melyek semlegesneműek ?

Marko, vol, vino, medved, Kata, konj, djevojka, krava, diete, tele, učitelj, učenik, selo, pero, vrieme, glava, guska, polje, knjiga, igla, muž, prijatelj.

b) Fordittassanak magyarra a következő mondatok !

Vol je trpio. Janko će govoriti. Krava spava. Diete prosi. Janko je čitao. Tele je ležalo. Učitelj će učiti. Prijatelj pomaže. Neprijatelj kvari. Jana je kuhala. Žena peče. Devojka će pjevati. Knjiga leži. Pas je lovio. Kata će vezati.

c) Fordittassanak horvátra a következő mondatok !

A tanító kérdezett. János néz. A barát dolgozik. A gyermek rajzolni fog. A tehén feküdt. A borju aludt. A leány főzött. A tanuló számol. Anna ültetni fog. Az ellenség kíván. Márk kaszált. Kati olvasni fog. A medve ártott.

VIII.

A főnév a többesszámban.

S z a v a k :

<i>Potok</i>	patak,	<i>guska</i>	lud,
<i>mjesec</i>	hold,	<i>zvezda</i>	csillag,
<i>roditelj</i>	szülő,	<i>ruka</i>	kéz,
<i>priroda</i>	természet,	<i>sestra</i>	nővér,
<i>blato</i>	sár,	<i>noga</i>	láb,
<i>vihar</i>	vihar,	<i>zemlja</i>	föld,
<i>šaran</i>	ponty,	<i>poštenje</i>	becsület,
<i>kralj</i>	király,	<i>čudo</i>	csuda,
<i>prst</i>	ujj,	<i>rešeto</i>	rosta,

<i>pastir</i>	pásztor,	<i>riba</i> ,	hal,
<i>jelen</i>	szarvas,	<i>jabuka</i>	alma,
<i>zidar</i>	kőmives,	<i>mačka</i>	macska,
<i>čizmar</i>	csizmadia,	<i>jestvina</i>	étel,
<i>mlinar</i>	molnár,	<i>pjesma</i>	dal.

Tőmondatok a következő mondatok is :

Muži počivaju. A férfiak nyugosznak.

Žene govore. Az asszonyok beszélnek.

Sela gore. A faluk égne.

Figyeljük meg e mondatokat!

Milyen beszédrész képezi e mondatok alanyait? Milyen számban vannak azok? Hogyan hangzik az első alany az egyesszámban és milyen nemű az? Minő ragot kapott tehát a himnemű főnév a többesszámban? Hogyan hangzik a második alany az egyesszámban és milyen nemű az? Minő ragot kapott a nőnemű főnév a többesszámban az egyes számú a végzet helyett? — Hogyan hangzik a harmadik alany az egyesszámban és milyen nemű az? Minő ragot kapott a semlegesnemű főnév a többesszámban az egyesszámu o végzet helyett?

Megfigyeltük, hogy a fenti mondatok alanyai főnevek, állítmányai igék. Az alanyok többesszámban vannak. — Az első alany egyesszáma így hangzik: muž. Ez himnemű főnév. Többesszáma: muži (muževi). Megfigyeltük, hogy a himnemű főnév a többesszámban *i* ragot kap. A második alany egyesszáma: žena. Ez nőnemű főnév. A többesszámban *e*-vel végződik. — A harmadik alany egyesszáma: selo. Ez semlegesnemű főnév. Többesszáma: sela. Látjuk, hogy a semlegesnemű főnév a többesszámban *a*-val végződik.

S z a b á l y. A himnemű főnevek a többesszámban *i* ragot kapnak. Ezen *i* rag mássalhangzón végződő himnemű tőhöz csatoltatik. P. o. jelen, jeleni. A nőnemű főnevek a többesszámban *e* ragot kapnak. Ezen *e* rag úgy csatoltatik az *a*-n végződő nőnemű tőhöz, hogy az *a* elhagyatik. P. o. jabuka, jabuke. — A

semlegesnemű főnevek a többesszámban *a* ragot kapnak. Ezen *a* rag úgy csatoltatik az *o*, vagy *e*-vel végződő nőnemű tőhöz, hogy az *o*, vagy *e* elhagyatik. P. o. čudo, čuda, (čudesá); poštenje, poštenja.

M e g j e g y z e n d ő, hogy ezek általános szabályok. A kivételeket később fogjuk tanulni. Addig is a most felállított szabályoktól eltérő főnevek után zárjel közt oda tesszük azok többesszámát is. — Az eddig tanult főnevek közül a következők képezik szabályellenesen a többesszámot: *Pas* (*psi*), *diete* (*djeca*), *tele*, (*telíci*, *teleta*), *vuk* (*vuci*), *vrieme* (*vremena*), *vol* (*volovi*). A mássalhangzón végződő nőnemű főnevek a többesszámban *i* ragot vesznek fel. P. o. *stvar*, *stvari*; *peć*, *peći*; *ciev*, *cjevi*.

G y a k o r l a t.

a) A következő főnevek tétessenek a többesszámba!

Jelen, zidar, guska, zviezda, poštenje, polje, rešeto, neprijatelj, jabuka, mačka, prst, pastir, čudo, pero, igla, sunce, meso, polje, učitelj, konj, korito, vino, puž.

b) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Kralji, (kraljevi), zapoviedaju. Neprijatelji će dirati. Dievojke su kupile. Guske gutaju. Mačke će loviti. Jeleni su skočili. Pastiri leže. Sestre režu. Pera padaju. Vino će škoditi. Ribe plivaju. Mlinari su radili. Čizmari trguju. Zidari će kopati. Krave su gutale.

c) Fordittassanak horvátra a következő mondatok!

Az almák esnek. A lud nyel. A molnárak usznak. A csizmadia dolgozni fog. A szarvasok ugornak. A bor ártott. Az ellenségek rontanak. A halak usztak. A király parancsolt. A tehének látnak. A tanulók itélni fognak. Az asszonyok hallgattak. A macskák keresnek. A pásztor vigyázni fog. A pásztorok vigyáztak. A nővérek olvastak.

IX.

A főnév mint állitmány.

S z a v a k :

<i>Zima</i>	tél,	<i>kruh (krusi)</i>	kenyér,
<i>proljeće</i>	tavaszi,	<i>hljeb</i>	
<i>ljeto</i>	nyár,	<i>juha, čorba</i>	leves,
<i>jesen</i>	ősz,	<i>mličko</i>	tej,
<i>godina</i>	év,	<i>voće</i>	gyümölcs,
<i>rieka</i>	folyó,	<i>hrana,</i>	eledel,
<i>Dunav</i>	Duna,	<i>jagoda</i>	eper,
<i>grad, varoš</i>	város,	<i>lješnjak</i>	mogyoró,
<i>Budimpešt</i>	Budapest,	<i>breskva</i>	barack,
<i>kraljevina</i>	királyság,	<i>kovina, kov,</i>	ásvány,
<i>Magjarska</i>	Magyar-	<i>kamen,</i>	kő,
<i>Ugarska</i>	ország,	<i>sol,</i>	só,
<i>Hrvatska</i>	Horvátország,	<i>srebno</i>	ezüst,
<i>Dalmacija</i>	Dalmátország,	<i>zlato</i>	arany,
<i>živina</i>	állat,	<i>pekar</i>	pék

Figyeljük meg a következő tömondatokat !

Dunav je rieka. A Duna folyó.

Jagoda je voće. Az eper gyümölcs.

Učitelji su prijatelji. A tanítók barátok.

Ja sam čovjek. Én ember vagyok.

One su djevojke. Ők leányok.

Mi smo mlinari. Mi molnárak vagyunk.

Minő beszédrész képezi e mondatok alanyait ? Minő állitmányait ? A horvát nyelvben állhat-e a főnév állitmány gyanánt egyedül, vagy van az állitmány mellett kisegítő is és minő szó az ? Alkalmazkodik-e nem tekintetben a főnévi állitmány az alanyhoz ? Figyeljük meg e tekintetben az alanyok és állitmányok nemét ? Valjon számra nézve megegyezik-e az alany az állitmánynyal ?

Megfigyeltük, hogy a fenti mondatok alanya főnév és személyes névmás, állítmánya főnév. Láttuk, hogy a horvát nyelvben a főnévi állítmány mellett kiegészítő is van, és hogy ez a *biti* (lenni) segédigének jelenidejű alakja. Megfigyeltük, hogy az állítmány számra nézve igen, de nemre nézve nem alkalmazkodik az alanyhoz.

Szabály. A főnév a horvát nyelvben önállóan nem állhat állítmányul, hanem a *biti* (lenni) segédigének jelenidejű alakjával. P. o. *Kata je ženska. Mi smo učenice.*

A főnévi állítmány számra nézve alkalmazkodik az alanyhoz.

Gyakorlat.

a) A következő mondatok fordíttassanak magyarra!

Mlieko je hrana. Hrvatska je kraljevina. Oni su čizmari. Sol je kovina. Vi ste pekari. Ti si mlinar. Magjarska je kraljevina. Jana je djevojka. Marko je prijatelj. Dragutin je učenik. Šarani su ribe. Budimpešt je varoš. Ti si učenica. One su djevojke. Kata je diete.

b) Fordíttassanak a következő mondatok horvátura!

Anna tanulóleány. A ló állat. Te ember vagy. Mi csizmadiák vagyunk. Ő tanító. Dalmátország királyság. A ponty hal. Az arany ásvány. Ti férfiak vagytok. A baraczk eledel. Mi molnárok vagyunk. Márk ellenség. Kati leány. Ők pékek.

X.

A tulajdonságnév mint állítmány.

Szavak:

<i>Visok</i>	magas,	<i>lukav</i>	ravasz,
<i>bogat</i>	gazdag,	<i>nov</i>	uj,
<i>zelen</i>	zöld,	<i>plemenit</i>	nemes,

<i>žut</i>	sárga,	<i>dug</i>	hosszú,
<i>crn, črn</i>	fekete,	<i>jak</i>	erős,
<i>biel</i>	fehér,	<i>marljiv</i>	szorgalmas,
<i>liep</i>	szép,	<i>mlad</i>	fiatal,
<i>šaren</i>	tarka,	<i>star</i>	öreg,
<i>crven</i>	piros,	<i>zdrav</i>	egészséges,
<i>vruć</i>	meleg,	<i>prost</i>	egyszerű,
<i>tudj</i>	idegen,	<i>suh</i>	száraz.

A tömondat állítmányát tulajdonságnév is képezheti. Figyeljük meg a következő mondatokat!

Stol je dug. Az asztal hosszú.

Sestra je mlada. A nővér fiatal.

Polje je zeleno. A mező zöld.

Vino je jako. A bor erős.

Stoli (stolovi) su dugi. Az asztalok hosszúk.

Sestre su mlade. A nővérek fiatalok.

Polja su zelena. A mezők zöldék.

Ja sam visok. Én magas vagyok.

Ona je visoka. Ő (n. n.) magas.

Vi ste visoki. Ti magasak vagytok.

Ona su visoka. Ők (s. n.) magasak.

Minő beszédrész képezi e mondatok alanyait? Minő állítmányait? — Állhat-e a tulajdonságnév a horvát nyelvben állítmányul magában; vagy segédigére is van szüksége? Ismerjük már e segédigét? Mely alanyok him-, melyek nő- és melyek semlegesneműek? Nézzük meg a tulajdonságnévi állítmányokat, mind egyformán végződnek? Alkalmazkodik-e tulajdonságnévi állítmány az alanyhoz nemre nézve? Kap-e végzetet a tulajdonságnévi állítmány himnemű alany után az egyszámban? Milyen végzetet kap a nőnemű alany után? Milyen a semlegesnemű után? Minő végzetet kap nemek szerint a többesszámban?

Megfigyeltük, hogy a fenti mondatok alanyait főnév és személyes névmás képezi, állítmányait pedig tulajdonságnév. Láttuk, hogy a tulajdonságnév állítmányul a horvát nyelvben

magában nem állhat, hanem segédigére is van szüksége. E segédige a *biti* (lenni) segédige jelenidejű ragozása. Láttuk, hogy a tulajdonságnévi állitmány alkalmazkodik nemre nézve az alanyhoz. Himnemű alany után a tulajdonságnévi állitmány egyesszámban nem kap nemi végzetet; a többesszámban *i* végzetet kap. Nőnemű alany után a tulajdonságnévi állitmány az egyes számban *a* végzetet kap, a többesben *e* végzetet. Semlegesnemű alany után a tulajdonságnévi állitmány az egyes számban *o* végzetet kap; a többesben *a* végzetet.

S z a b á l y. A tulajdonságnévi állitmány nemre és számra nézve alkalmazkodik az alanyhoz; még pedig úgy, hogy a tulajdonságnév:

Himnemben: (egy- és többesszám szerint) semmi és *i* végzetet kap: p. o. Muž je jak. Muži su jaki. Nőnemben *a* és *e* végzetet; p. o. Kata je marljiva. Kate su marljive. Semlegesnemben *o* (vagy *e* — a lány mássalhangzón végződő) és *a* — végzetet kap; p. o. Selo je dugo. Sunce je vruće. Sela su duga. Sunca su vruća.

A tulajdonságnév mint állitmány (egyenlően a főnévi állitmánynyal) önmagában nem fejezheti ki az alanyra való vonatkozást, hanem a *biti* segédige jelenidejű alakjaival. P. o. Dēte je zdravo. Mi *smo* jaki.

J e g y z e t. Némely tulajdonságnév a nemi végzetek felvétele által hangot lők ki, vagy egyéb változást szenved; e változásokat a tanulandó tulajdonságnevek után zárjel közt fogjuk jelölni.

G y a k o r l a t.

a) A következő mondatok fordítassanak magyarra!

Pastir je prost. Polje je zeleno. One su marljive. Mačke su lukave. Sestra je marljiva. On je žut. Jabuke se crvene. Pas je šaren. Ona su zelena. Dragutin je zdrav. Vino je crno. Jestvina

je vruća. Marko je tudj. Jana je biela. Kata je visoka. Vi ste mladi.

b) A következő mondatok fordíttassanak horvátra!

A pásztorok egyszerűek. Az arany sárga. Ők (h. n.) magasak. A tej fehér. A gyümölcs zöld. A folyók hosszúk. Mi egészségesek vagyunk. Magyarország szép. Ti szorgalmasak vagytok. A pék gazdag. A barack sárga. Az eprek pirosak. Ő (n. n.) öreg. Mi idegenek vagyunk. Anna fiatal. Ők (s. n.) fiatalok. A nyarak melegek. Az ősz hosszú. A tavaszok zöldek. A telek erősek.

A bővített mondat.

A tulajdonságnév mint jelző.

A határozatlan ige mint kiegészítő.

A tárgyragos kiegészítő.

A tulajdonítórágos kiegészítő.

A helyhatározók és a sajátító eset.

A helyhatározók és a helyet jelentő eset.

Az időhatározók.

Az okhatározók és az eszközt jelentő eset.

A módhatározók.

--

XI.

A tulajdonságnév mint jelző.

S z a v a k :

<i>Pokućtvo, polihžtvo</i>	házibutor,	<i>star</i>	öreg, ócska,
<i>uglast</i>	szegletes,	<i>nije</i>	nem, nincs,
<i>stolac (stolci)</i>	szék,	<i>postelja, krevet</i>	ágy,
<i>velik</i>	nagy,	<i>zrcalo, ogledalo</i>	tükör,
<i>malen</i>	kicsiny,	<i>škrinja, sanduk</i>	szekrény,
<i>okrugao (gla)</i>	kerek,	<i>čovjek (ljudi)</i>	ember,
<i>snieg</i>	hó	<i>sklizati se* (skliže)</i>	csuszkálni,
<i>vjetar (tri)</i>	szél,	<i>njekoji</i>	némelyek,
<i>dubok, glibok</i>	mély,	<i>njetko</i>	valaki,

* A *se* visszaható névmás változatlanul marad az ige mellett.

<i>potok</i>	patak,	<i>nitko</i>	senki,
<i>prijazan (zna)</i>	barátságos,	<i>čist</i>	tiszta,
<i>soba</i>	szoba,	<i>zdrav</i>	egészséges,
<i>brat</i>	fivér,	<i>nesretan (ćna)</i>	szerencsétlen,
<i>siromak</i>	szegény,	<i>bogac (gci)</i>	koldus,
<i>plješiv, čelav</i>	kopasz,	<i>najesti se (najede)</i>	jóllakni,
<i>tvrd</i>	kemény	<i>betežan (žna)</i>	beteg
<i>gladak (dka)</i>	simá,	<i>bolestan (tna)</i>	örök,
<i>smrznuti (smrzne)</i>	befagyni,	<i>viekovit</i>	hűvös.
<i>sanjkati se (sanjče)</i>	szánkázni,	<i>hladan (dna)</i>	

Figyeljük meg a következő mondatokat! Hasonlítsuk össze az **A** alatti mondatokat a **B** alattiakkal!

- A.** Pavao je mrljiv učenik. Pál szorgalmas tanuló.
 Anna je marljiva učenica. Anna szorgalmas tanulóleány.
 Petar je marljivo diete. Péter szorgalmas gyermek.
 Pavli su marljivi učenici. Pálok szorgalmas tanulók.
 Ane su marljive učenice. Annák szorgalmas tanulóleányok.
 Petri su marljiva djeca. Péterek szorgalmas gyermekek.
- B.** Marljivi učenik piše. A szorgalmas tanuló ír.
 Marljiva učenica piše. A szorgalmas tanulóleány ír.
 Marljivo diete piše. A szorgalmas gyermek ír.
 Marljivi učenici pišu. A szorgalmas tanulók írnak.
 Marljive učenice pišu. A szorgalmas tanulóleányok írnak.
 Marljiva djeca pišu. A szorgalmas gyermekek írnak.

Milyen beszédrész képezi a fentebbi mondatok alanyait, milyen állítványait? — Mely szó bővíti e mondatokat? — A hímnemű főnév előtt mivel végződik a jelző az **A**, mivel a **B** alatti mondatoknál? — Mivel végződik a jelző a nőnemű-, mivel a semlegesnemű főnév előtt? — Mivel a többes-számra nézve? — Alkalmazkodik-e a tulajdonságnévi jelző a főnévhez nemre és számra nézve? — Általában minő különbséget vesz észre a tanuló az **A** és **B** alatti mondatok közt; vajlon észreveszi-e az egyik csoportnál, hogy a jelző határozottabban emeli ki az utána álló főnevet?

S z a b á l y. A tulajdonságnévi jelző nemre és számra nézve megegyezik a főnévvel és az egyesszámban: a himnemű főnév előtt *nem* kap végzetet; a nőnemű főnév előtt *a-*, a semlegesnemű főnév előtt *o-*, (vagy — ha a tulajdonságnév lágy mássalhangzón végződik — *e*) végzetet kap. A többesszámban nemek szerint: *i-*, *e-*, vagy *a-*val végződik a tulajdonságnévi jelző. A horvát tulajdonságnevek mint jelzők: határozott és határozatlan alakban használatnak. A most említett alak határozatlan. — Határozott alakban — a himnemű főnév előtt álló jelző az egyesszámban *i* végzetet kap, (a határozatlan alakban mint tudjuk, *nem* kap végzetet.) A többi nemben (mind az egyes- mind a többes számban) ugyanazon ragokat kapja, a melyeket a határozatlan alaku ragozásnál. Hogy azonban a határozott és határozatlan ragozás közötti különbség a nő- és semlegesnemben és a többesszámban felismerhető legyen: a határozatlan alaku jelző végzetét nyomatékosabban mondja ki a horvát. Határozottan rendesen akkor ragoztatik a tulajdonságnév mint jelző, amikor a magyarban névelő vagy mutatónévmás áll előtte. P. o. A hüvös szél fú. Hladni vjetar puše. Ezen egészséges asszony. Ova zdrava žena.

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Mali stol je uglast. Veliki stol je okrugo. Stol je velik. Stolci su mali (maleni). Žuti stol. Zelen stolac. Stolovi su žuti. Stolci su zeleni. Novi stolovi su liepi. Star stolac nije liep. Postelja je žuta. Hladna voda je zdrava. Marlijiva djeca rade. Plješivi bogac ide. Stari ljudi su plješivi. Duga postelja. Uglaste postelje. Posteljina je gladka. Čisto zrcalo je svetlo. Škrinja je visoka. Visoka škrinja je liepa.

b) Fordítottassanak horvátura a következő mondatok!

Erős tél van. A fehér hó esik. Hűvös szél fú. A sima jég kemény. A fák kopaszok. A mély patak befagyott. A kis gyermekek szánkáznak. A nagy fiú csuszkál. A meleg szoba barátságos. A jó anya varr. A szorgalmas nővér segít. Az öreg atya olvas. Te rossz fivér vagy. A szegény koldus bejött. A szerencsétlen koldus beteg.

↓

XII.

A határozatlan ige mint kiegészítő.

S z a v a k :

<i>Znati</i>	tudni,	<i>sjeći (seće)</i>	vágni,
<i>neznati</i>	nem tudni,	<i>tući (tuće)</i>	ütni,
<i>mora</i>	kell,	<i>moći (more)</i>	hatni hetni,
<i>reći (reče)</i>	mondani,	<i>prati (pere)</i>	mosni,
<i>leći (leže)</i>	feküdni,	<i>konjar</i>	lovász,
<i>dići (diže)</i>	emelni,	<i>smjeti (smije)</i>	szabad,
<i>moći, (more ▼.</i>		<i>orgulje (t. sz. n. n.)</i>	orgona,
<i>mogu, možeš, može)</i>	lehet,	<i>pričestiti se</i>	áldozni,
<i>kleti (kleje)</i>	káromkodni,	<i>ići (ide)</i>	menni,
<i>pomagati (pomaže)</i>	segíteni,	<i>odgovarati</i>	felelni,
<i>crkva</i>	templom,	<i>pobožan (žna)</i>	vallásos,
<i>zvono</i>	harang,	<i>hoditi</i>	járni,
<i>zvoniti</i>	harangozni,	<i>početi (počne)</i>	kezdeni,
<i>duhovnik, svećenik</i>	lelkész,	<i>puk, narod</i>	nép,
<i>pop</i>	pap,	<i>vjerovati (vjeruje)</i>	hinni,
<i>misa</i>	mise,	<i>vrabac (bci)</i>	veréb,

<i>misu služiti</i>	misét szolgálni,	<i>hotjeti</i> v. <i>htjeti</i>	akarni (fogni),
<i>vjera</i>	hit,	(<i>hoću</i> <i>ću</i>	akarok,
		<i>hoćeš</i> <i>ćeš</i>	akarsz,
		<i>hoće</i> <i>će</i>	akar.

Sestra zna šivati.

A nővér tud varrni.

Ja neću čitati.

Én nem akarok olvasni.

Mi smo znali govoriti.

Mi tudtunk beszélni.

On će početi pjevati.

Ő fog énekelni kezdeni.

Keressük ki e mondatokból az alanyokat és az állítmányokat! Van-e tökéletes értelmök a következő mondatoknak: **Sestra zna**...; a nővér tud... mit? — **Ja nehoću**...; én nem akarok... mit? — **Mi smo znali**...; mi tudtunk...? — Lesz-e értelmök, ha valamely határozatlan ígét teszünk utánnok? — Kisértsük meg! — Mit kívánnak tehát a **zna**, **hoće**, és más efféle ígék maguk után, hogy a mondat értelme tökéletesen kiegészüljön? — Változott-e a határozatlan ige mint kiegészítő a mondatban? — Valjon az állítmány egyedül fejezte ki az idő, szám, személy, stb. viszonyt?

S z a b á l y. Némely ígék mint állítmányok nem fejezik ki tökéletesen a mondat értelmét. Tökéletes értelmöket csak valamely kiegészítő adja meg. A határozatlan ige is állhat kiegészítő gyanánt, ily esetben mindig valamely más ige által vonzatik. Rendesen a következő és hasonló értelmű ígék által vonzatik a határozatlan ige: *hoće*, *zna*, *ući*, *počne*, *more*, *sat.* — A határozatlan ige mint kiegészítő — úgy mint a magyarban — változatlan marad, tehát *ti*-vel végződik. A különféle viszonyt (nem, idő, személy és szám) az állítmány maga fejezi ki. P. o. *mati je vidla pisati.* Az anya látott írni.

J e g y z e t. Vannak oly ígék, melyek a határozatlanban nem *ti*-vel, hanem *ći*-vel végződnek. Az ily ígék tője rendesen *g*-, vagy *k*-val végződik. P. o. *reći=rek-ti!* *leći=leg-ti;* *dići=dig-ti;* *sjeći=sjek-ti;* *tući=tuk-ti;* *moći=mog-ti.*

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Mi znamo govoriti. Vi morate poslušati. Učenik je učio računati. Trgovac nemože prodati. Žene znadu prati. Konjari znadu jahati. Ja mogu učiti. Ona je mogla pomagati. Vi ćete moći učiti. Djeca nesmiju kleti. Sestra je pomogla prati. Ja ne mogu spavati. Mi hoćeme ići. Slama može goriti.

b) Fordittassanak horvátra a következő mondatok!

Én hallok harangozni. A lelkész megy misézni. Mi hallunk harangozni. Ők (s. n.) akarnak áldozni. A nép kezd menni. A szorgalmas tanuló tud felelni. A hányag tanulóleányok nem tudnak írni. A csecsemők nem tudnak járni. A gyermekek szeretnek szánkázni. A tehenek mennek inni. A veréb nem tud fütyölni.

XIII.

A főnév és személyes névmás mint tárgyragos kiegészítő.

S z a v a k :

<i>stati v. ustati se</i> (stane)	felkelni,	<i>pregledati</i> (pregledne)	átnézni,
<i>Boga moliti</i>	Istent imádni (imádkozni),	<i>umivati se</i>	mosdózni,
<i>češljati se</i>	fésülködni,	<i>obuvati (obuje)</i>	lábbelit felhuzni,
<i>kabanica</i>	köpeny,	<i>izuti (izuje)</i>	lábbelit lehuzni,
<i>prsluk</i>	mellény,	<i>rubaca (košulja)</i>	ing,
<i>hlače (t. sz. n. n.)</i>	nadrág,	<i>gaće (t. sz. n. n.)</i>	gatyá,
<i>odielo</i>	felsőruha,	<i>papuča (t. sz. n. n.)</i>	papucs,
<i>ćurak, bunda</i>	bunda,	<i>ponjava, plahta</i>	lepedő,
<i>šešir, škrljak</i>	kalap,	<i>obrisač</i>	törülköző,

<i>ruho</i>	ruha,	<i>švelja</i>	varróleány,
<i>oprava</i>	öltözék,	<i>miš</i>	egér,
<i>obuća</i>	lábbeli,	<i>jarak (rki)</i>	árok,
<i>rublje</i>	fehértaruha,	<i>zvati (zove)</i>	hivni,
<i>odievati se</i>	öltözködni,	<i>progoniti</i>	kergetni,
<i>oblačiti se</i>		<i>svaki</i>	mindenki,
<i>krojač, sabol</i>	szabó,	<i>priča</i>	mese,
<i>krojiti</i>	szabni,	<i>juha, čorba</i>	leves,
<i>sukno</i>	posztó,	<i>kola</i>	szekér,
<i>čizma, škornja</i>	csizma,	<i>tiskati (tišti)</i>	nyomni, szorítani.

Bővített mondatok a következők is!

Ja ljubim učitelja.	Én szeretem a tanítót.
Mi ljubimo učitelje.	Mi szeretjük a tanítókat.
Pas progoni mačku.	A kutya kergeti a macskát.
Psi progone mačke.	A kutyák kergetik a macskákat.
Brat vidi polje.	A fivér látja a mezőt.
Braća vide polja.	A fivérek látják a mezőket.
Ja sam kupio odielo.	Én ruhát vásároltam.
Mi smo kupili odielu.	Mi ruhákat vásároltunk.

<i>Učitelj ljubi mene, — nas.</i>	A tanító szeret engem, minket.
<i>Učitelj ljubi tebe, — vas.</i>	A tanító szeret téged, titeket.
<i>Učitelj ljubi sebe.</i>	A tanító szereti magát.
<i>Učitelj ljubi njega, — nje, (h. n.)</i>	A tanító szereti őt, — őket.
<i>Učitelj ljubi nju, — nje, (n. n.)</i>	A tanító szereti őt, — őket.
<i>Učitelj ljubi njega, — nje, (s. n.)</i>	A tanító szereti őt, — őket.

Figyeljük meg e mondatokat! — Keressük ki az alanyokat, állitmányokat és kiegészítőket! — Mivel végződnek a horvát főnévi kiegészítők? — Mi felel meg tehát nemek szerint az egyesszámban a magyar tárgyragoknak? — Hát a többszámban? — Hogyan mondja ki a horvát a személyes névmásokat mint tárgyragos kiegészítőket?

S z a b á l y. Ha a horvát nyelvben a főnevek mint tárgyragos kiegészítők használatnak, akkor az egyesszámban: a himnemben *a*-, a nőnemben *u* végzetet kapnak, a semlegesnemben *változatlanul* maradnak; — a többesszámban: a himnemben és a nőnemben *e*, a semlegesnemben *a* végzetet kapnak. — E végzetek a tárgyeset ragjai; a tárgyesetet a horvátok 4-ik esetnek is nevezik.

A személyes névmás a horvát nyelvben tárgyi kiegészítőül a következőkép használatik :

	Egyesszámban :		Többesszámban :	
1. sz.	mene vagy me,		engem, nas	minket
2. sz.	tebe vagy te,		téged, vas	titeket,
3. sz.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{njega vagy ga (himn.)} \\ \text{nju vagy ju (nőn.)} \\ \text{njega vagy ga (semn.)} \end{array} \right\}$	öt.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{nje vagy je} \\ \text{nje vagy je} \\ \text{nje vagy je} \end{array} \right\}$	öket.

M e g j e g y z e n d ő, ha himnemü élettelen tárgyakat jelentő főnevek használatnak tárgyi kiegészítőkül, akkor azok nem kapnak ragot, hanem változatlanul maradnak; p. o. *ja vidim stol* (nem *stola*), látok asztalt. Ugyane kivételhez tartoznak azon nőnemü főnevek is, melyek nem *a*-val, hanem mássalhangzóval végződnek; p. o. *lahku noć* (nem *noću*) *želim!* jó éjt kívánok!

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Dobro jutro rečem. Ja sam Boga molio. Ona će pregledati opravu. Krojač odjeću kroji. Sabol prsluk šiva. Oni sukno nose. Čizma me tišti. Sestra papuče obuje. Otac se izuje. Čizmar čizmu šiva. Vi kožu kupujete. Gaće sam kupio. Ja vidim obrisač. Švelja košulju šiva. Otac me ljubi. Ja ljubim njega. Ja ću vodu piti. Oni će nje pozdraviti.

b) Fordítottassanak horvára a következő mondatok!

Márk hust evett. Én láttam a templomot. A bátya dalt énekelt. A macska egeret fog. A szarvasok árkot ugrottak. Az atya engem hív. Őt (n. n.) mindenki szereti. 'A tehenek füvet esznek. Én vártalak téged. A macskák egereket kergetnek. A nővér mesét olvas. A leány levest fog főzni. A ló szekeret húz. Én falvakat láttam. Mi tanítottuk őket (s. n.)

XIV.

A főnév és személyes névmás mint tulajdonitörágos kiegészítő.

S z a v a k :

<i>Oprostiti</i>	megbocsájtani,	<i>nevaljan</i>	haszontalan,
<i>voće</i>	gyümölcs,	<i>neugodan (dna)</i>	kellemetlen,
<i>mraz</i>	dér,	<i>neprijatan</i>	
<i>dužnik</i>	adós,	<i>laskavac</i>	hizelgő,
<i>potrebit</i>	szükséges,	<i>vojniki, vojaki</i>	katona,
<i>sudac (dci)</i>	bíró,	<i>zapoviedati</i>	parancsolni,
<i>griešnik</i>	bűnös,	<i>zapovjednik,</i>	parancsnok,
<i>milostinja</i>	alamizsna,	<i>služkinja, dekla</i>	szolgálóleány,
<i>pušenje</i>	dohányzás,	<i>gospodja</i>	asszonyosság,
<i>škoditi</i>	ártani,	<i>gospodična</i>	kisasszony,
<i>prodekovati,</i>	predikálni,	<i>oružje</i>	fegyver,
<i>propoviedati,</i>		<i>tuča</i>	jégeső,
<i>abrok</i>	abrak,	<i>groždje (t. sz.)</i>	szőlőfürt,
<i>koristan (tna)</i>	hasznos,	<i>vinograd, gorica</i>	szőlőhegy,
<i>potreban (bna)</i>	szükséges,	<i>život, življenje</i>	élet,
<i>slador, sećer,</i>	czukor,	<i>bogataš</i>	gazdag (fn.),
<i>cukor</i>		<i>siromak</i>	szegény (fn.),

<i>kava</i>	káv�,	<i>lienac, lien�cina</i>	lusta (fn.),
<i>lukavac (vci)</i>	ravasz, (fn.)	(<i>nci</i>)	
<i>zakon</i>	t�rv�ny,	<i>trava</i>	f�,
(<i>hasnovit</i>)		<i>stvar</i> (n. n.)	�llat,
<i>koristan</i>	hasznos,	<i>vru�cina</i>	melegs�g,
<i>radovati se</i>	�r�ilni,	<i>jesen</i> (n. n.)	�sz,
(<i>raduje</i>)		<i>�skoditi</i>	�rtani.

Figyelj k meg a k vetkez  mondatokat!

Knjiga je potrebita u eniku. A k nyv sz ks ges a tanul nak.

Igla je hasnovita djevojci. A t  hasznos a le nynek.

Dažd je hasnovit polju. Az es  hasznos a mez nek.

Knjige su potrebite u enikom. A k nyvek sz ks gesek a tanul knak.

Igla su hasnovite dievojkam. A t k hasznosak a le nyoknak.

Dađdi su hasnoviti poljem. Az es k hasznosak a mez knek.

Otac se raduje meni, — nam. Az atya  r l nekem, — nek nk.

Otac se raduje tebi, — vam. Az atya  r l neked, — nektek.

{ Otac se raduje njemu, — njim. Az atya  r l neki, — nekik (h. n.)

{ Otac se raduje njoj, — njim. Az atya  r l neki, — nekik (n. n.)

{ Otac se raduje njemu, — njim. Az atya  r l neki, — nekik (s. n.)

A tanul  keresse ki e mondatok alany t,  llitm ny t  s kieg szit j t! — Mivel v gz dnek a f nevi kieg szit k? — Mely ragok felelnek meg nemek szerint a magyar tulajdonit ragnak az egyessz mban? — Melyek a t bbessz mban? — Hogyan mondja ki a horv t a szemelyes n vm sokat a tulajdonit esetben?

S z a b   l y. A horv t f nevek mint tulajdonit ragos kieg szit k, az egyessz mban: ha him-  s semleges nem iek *u-*, ha n nem iek *i* v gzetet kapnak; a t bbessz mban: ha himnem iek *om* (a l gy m ssalhangz ny v gz d k *em*), a n -  s semleges-nem iek *m* v gzetet kapnak. E v gzetek a tulajdonit eset ragjai. A tulajdonit eset 3. esetnek is neveztetik.

A személyes névmás a horvát nyelvben tulajdonítórágos kiegészítőül a következőkép használtatik :

Egyesszám:	Többszám :
1. sz. meni (mi) nekem,	nam — nekünk.
2. sz. tebi (ti) neked,	vam — nektek.
3. sz. $\left\{ \begin{array}{l} \text{njemu (mu) — (h. n.),} \\ \text{njoj (joj) — (n. n.),} \\ \text{njemu (mu) — (s. n.),} \end{array} \right\}$ neki;	$\left\{ \begin{array}{l} \text{njim (jim)} \\ \text{njim (jim)} \\ \text{njim (jim)} \end{array} \right\}$ nekik.

J e g y z e t. A mássalhangzón végződő nőnemű főnevek mint tulajdonítórágos kiegészítők, az egyesszámban : *i*, a többesszámban *im* ragot kapnak. P. o. Mi se radujemo jeseni. Mi örülünk az ősznek. Vručina škodi stvarim. A melegség árt az állatoknak.

A szükséget, hasznót, hasonlóságot, könnyűséget, közelséget jelentő és hason értelmű tulajdonságnevek rendszeren tulajdonítóesetbe vonzzák a kiegészítőt.

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Ja oprastam tebi. Učenik je poslušan učitelju. Mraz je škodljiv voću. Dužnik je platio krojaču. Sudci ne oprastaju grišnikom. Milostinja je dobra siromaku. On mi neće vierovati. Pušenje škodi djetetu. Pop propovieda puku. Obrok je hasnovit konjem. Sol je potrebita kruhu. Cukor je potrebit kavi. Miš se neraduje mački. Mi nevjerujemo lukavcem. Bolest nije ugodna bolestniku. Učitelj će joj oprostiti.

b) Fordittassanak horvátra a következő mondatok!

A betegség nem kellemes a betegeknek. A katonák engedelmeskednek a parancsnoknak. A szolgálóleány szolgál az

asszonyágnak. Mi megbocsájtunk nektek. A fegyver szükséges a katonáknak. A jégeső árt a szőlőhegyeknek. Az élet könnyű a gazdagnak. Az élet nehéz a szegényeknek. A munka kellemtelen a lustának. A fű jó a tehénnek. A parancsnok parancsol a katonának. A melegség árt az állatnak. A melegség jó az őznek.

XV.

A helyhatározók és a sajátító eset.

S z a v a k :

<i>Ovdje tu</i>	itt,	<i>doći, (dodje)</i>	jő,
<i>ondje, tam</i>	ott,	<i>most</i>	hid,
<i>nigdje</i>	sehol,	<i>tmica, (tmina)</i>	sötétség,
<i>svagdje</i>	mindenütt,	<i>zaboraviti</i>	megfeledkezni,
<i>doma (kod kuće)</i>	otthon,	<i>svaki</i>	mindenki,
<i>nutri</i>	benn,	<i>sprovoditi</i>	elkísérni,
<i>vani</i>	künn,	<i>daleko</i>	messze,
<i>dolje</i>	lenn,	<i>bojati se (boji)</i>	félni,
<i>gore</i>	fenn,	<i>igrati</i>	játszani,
<i>amo, simo</i>	ide,	<i>šuma</i>	erdő,
<i>tamo,</i>	oda,	<i>paša</i>	legelő,
<i>dolje</i>	le,	<i>mnogi</i>	sokan,
<i>gore</i>	fel,	<i>čuvati se</i>	őrizkedni,
<i>unutar</i>	be,	<i>laž (n. n.)</i>	hazútság,
<i>van</i>	ki,	<i>oganj</i>	tűz.
<hr/>			
<i>iz</i>	ból,ből,	<i>izvan</i>	kivül,
<i>s</i>	ról,ről,	<i>mimo</i>	mellett,
<i>od</i>	tól,től,	<i>oko, okolo.</i>	körül,
<i>kod</i>	nál,nél,	<i>poslje</i>	után,
<i>do</i>	ig,	<i>blizu</i>	közel,

izpod alul, *preko* át, keresztül.
izmed között,

Figyeljük meg a következő mondatokat! — Hasonlítsuk azokat egymással össze!

A. Knjiga je *ovdje*. A könyv itt van.

Bog je *svagdje*. Isten mindenütt van.

Martin *doma piše*. Márton otthon ír.

Oni će *van ici*. Ők ki fognak menni.

B. Učenik *od učitelja* ide. A tanuló a tanítótól megy.

Učenici *od učiteljah* idu. A tanulók a tanítóktól mennek.

Učenik *iz učionie* ide. A tanuló az iskolából megy.

Učenici *iz učionah* idu. A tanulók az iskolákból mennek.

Učenik *sa polja* ide. A tanuló a mezőről megy.

Učenici *sa poljah* idu. A tanulók a mezőkről mennek.

C. Susjed je *kod mene*, — *nas*. A szomszéd nálam, — nálunk van.

Susjed je *kod tebe*, — *vas*. A szomszéd nálad, — nálatok van.

Susjed je *kod njega*, — *njih*. A szomszéd nála, — náluk van.

Susjed je *kod nje*, — *njih*. A szomszéd nála, — náluk van.

Susjed je *kod njega*, — *njih*. A szomszéd nála, — náluk van.

Keressük ki a fentebbi mondatokból az alanyokat, állítmányokat és határozókat! Az A) alatti mondatok tulajdonképeni helyhatározói szenvedtek-e változást? — A B) alatti horvát mondatoknál mit vesz észre a tanuló a helyhatározókat illetőleg? Észre veszi-e azt, hogy a főnévi helyhatározók előtt elöljárók vannak és hogy a főnévi helyhatározók nemük és számuk szerint különböző ragokat vettek fel? — Figyelje meg a tanuló e ragokat jól! — Mit észlelt a tanuló a C) alatti mondatoknál? A személyes névmás mint helyhatározó, hogyan alkalmaztatik a horvát nyelvben?

S z a b á l y. A horvát nyelvben (ugy mint a magyar nyelvben) a tulajdonképeni helyhatározók nem szenvednek változást

hanem eredeti alakjukban használatnak. P. o. Ja *unutar* idem. Én be megyek. Oni su *tamo*. Ők ott vannak. Otac je *doma*. Az atya otthon van.

A horvát nyelvben a főnévi helyhatározók alkalmazása azonban különbözik a magyarétól. A magyar nyelvben a főnevek, a helyi viszony kifejezésére bizonyos helyragokat vesznek fel. A horvát nyelvben ellenben a főnevek a helyi viszonyokat nem csupán ragok, hanem előljárók által fejezik ki, a melyek a főnévi helyhatározókat bizonyos esetekbe vonzzák. Némely előljárók egy esetet kívánnak, mások többet.

Vannak előljárók, melyek a főnevet sajátító esetbe kívánják. Ezen előljárók a következők:

iz, ből, böl; *s (z)*, ról, ről; *od*, tól, től; *kod*, nál, nél; *do*, ig, továbbá ezek összetételei és más szók, melyek a magyar névutókat pótolják. Nagy részök jelen fejezetben a *szavak* végén feltalálható. A horvát főnevek a sajátító esetben a következőkép ragoztatnak: A himnemüek az egyesszámban *a-*, a többesszámban *ah* ragot vesznek fel a tőhöz-, p. o. *stola*, *stolah*. A nőnemüek a tő *a* végzete helyére az egyesszámban *e-t*, a többesben *ah* ragot kapnak; p. o. *žene*, *ženah*. A semlegesnemüek az egyesszámban a tő *e* v. *o* végzete helyére *a-*, a többesszámban *ah* ragot vesznek fel; p. o. *sunca*, *suncah*; *pera*, *perah*.

A fennebb említett előljárók a személyes névmásokat is a sajátító esetbe vonzzák. A személyes névmások a sajátító esetben is így ragoztatnak:

Egyesszám	Többesszám
1. szem. <i>mene</i> v. röviden <i>me</i> ,	<i>nas</i> ;
2. szem. <i>tebe</i> v. röviden <i>te</i> ,	<i>vas</i> ;
3. szem. { <i>njega</i> v. röviden <i>ga</i> (h. n.)	<i>njih</i> v. <i>ih</i> ;
{ <i>nju</i> v. röviden <i>ju</i> (n. n.)	<i>njih</i> v. <i>ih</i> ;
{ <i>njega</i> v. röviden <i>ga</i> (s. n.)	<i>njih</i> v. <i>ih</i> .

poštoje *preko*
blizu

A sajátító esetet a horvátok második esetnek is nevezik.

Jegyzet. A mássalhangzón végződő nőnemű főnevek a sajátító eset egyesszámában *i*, többesszámában *ih* ragot vesznek fel: p. o. *pečí*, *pečih*.

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Ja idem do brata. Brat je kod mene spavao. Otac blizu vode živi. Konji preko mosta idu. Mi smo se mimo grada vozili. Tmina je okolo mene. Jana je ondje. Svaki se čuva od zla. Učitelj simo nevidi. Ja ću te sprovoditi do crkve. Mi čujemo iz daleka. Oni su goreišli. Ljudi se boje od smrti. Djeca igraju blizu šume. Mi smo preko grabe skočili. Konji bježe do paše. Mnogi se nječuvaju od laži.

b) Fordittassanak horvatra a következő mondatok!

Kevesen őrizkednek a hazugságoktól. A ló fut a legelőről. Ők (n. n.) az árkokon átugrottak. A gyermek játszani fog az erdő mellett. Mi a bátyánál voltunk. A bátya nálunk aludt. Én félek a tüztől. A fiu utánnunk ül. Körülöttünk sokan ülnek. Az ablak a fal között van. Némelyek nem őrizkednek a rosztól. Az atya ide nézett. Az anya nem lát oda. Ők (h. n.) elkisértek az iskoláig. Az orvos megfeledkezett a betegről.

XVI.

A helyhatározók és helyet jelentő eset.

S z a v a k :

<i>Puziti, plaziti</i>	mászni,	<i>klupa</i>	pad,
<i>vinograd, goricu</i>	szőlőhegy,	<i>padati</i>	esni,

<i>betežtvo,</i> (<i>bolest</i>)	betegség	<i>tržiti</i> <i>stanuvati (sta-</i> <i>nuje)</i>	árulni, lakni,
<i>doći</i>	jönni,	<i>visiti</i>	lógni, függni,
<i>pasti, (padne)</i>	leesni,	<i>kovač</i>	kovács,
<i>kokot</i>	kakas,	<i>voditi</i>	vezetni,
<i>kukurikati</i> (<i>kukuriče</i>)	kukurikolni,	<i>kišta, ladica</i>	fiók,
<i>prelaz</i>	áthágó,	<i>hrž</i>	rozs,
<i>muha</i>	légy,	<i>žaba</i>	béka,
<i>ljiljan</i>	liliom,	<i>kos</i>	rigó,
<i>tinta</i>	tinta,	<i>dobrota</i>	jóság,
<i>tintarnica</i>	tintatartó,	<i>kočac (tci)</i>	ól,
<i>Štefek, Stjepan</i>	Pista,	<i>žuriti se</i>	sietni,
<i>mesar</i>	mészáros,	<i>stiena</i>	fal,
<i>mesnica</i>	mészárszék,	<i>mlaka</i>	tóka.

<i>u</i>	ba, be ; ban, ben, <i>k (ka)*</i>	hoz, hez, hüz,
<i>na</i>	ra, re ; n, an, en, ön, s (<i>sa</i>)**	ról, röl.

Figyeljük meg a következő mondatokat!

Kamo ?

Hová ?

A) Težak *u* vinograd ide. A napszámos a szőlőbe megy.

Težaci *u* vinograde idu. A napszámosok a szőlőkbe mennek.

Učenik *u* učionu ide. A tanuló az iskolába megy.

Učenci *u* učione idu. A tanulók az iskolába mennek.

Diete *na* drvo puži. A gyermek a fára mászik.

Djeca *na* drva puze. A gyermekek a fákra másznak.

Bolest će *na mene* doći. A betegség reám fog jönni.

*) A **ka** akkor használatik, ha az utána következő szó **k-**, vagy **a-val** kezdődik.

) A **sa akkor használatik, ha az utána következő szó magánhangzóval vagy **s-sel** kezdődik.

Gdje ?

Hol ?

B) Težak *u* vinogradu kopa. A napszámos a szőlőben kapál.
Težaci *u* vinogradih kopaju. A napszámosok a szőlőkben kapálnak.

Učenik *u* učioni učí. A tanuló az iskolában tanul.

Učenici *u* učionah uče. A tanulók az iskolákban tanulnak.

Diete *na* drvu sjedi. A gyermek a fán ül.

Djeca *na* drvih sjede. A gyermekek a fákon ülnek.

C) On je *na meni*, — nas. Ő rajtam, — rajtunk van.

On je *na tebi*, — vas. Ő rajtad, — rajtatok van.

On je *na njem*, — njih. Ő rajta, — rajtuk (h. n.) van.

On je *na njoj*, — njih. Ő rajta, — rajtuk (n. n.) van.

On je *na njem*, — njih. Ő rajta, — rajtuk (s. n.) van.

A tanuló keresse ki az alanyokat, állítmányokat és a határozókat! — Az A) alatti mondatok milyen kérdésre felelnek meg? — Ismeri-e a tanuló a horvát főnevek ragjait az A) alatti mondatoknál? — Milyen esetben vannak azok? — Az *u* és *na* elüljáró milyen esetben vonzza a helyhatározót eme kérdésre hová? — A behatást és ráhatást tehát a horvát hogyan fejezi ki? — A B) alatti mondatok milyen kérdésre felelnek meg? — Ismeri-e a tanuló a horvát főnevek ragjait a B) alatti mondatoknál? Ismerkedjék meg azokkal! — Jegyezze meg jól e ragokat! — A C) alatt levő névmások ez alakjait is jegyezze meg magának a tanuló!

S z a b á l y. Az *u* (ba, be, ban, ben) és *na* (ra, re, n, on, en) előljárók két esetet kívánnak. E kérdésre hová? (ba, be, ra, re) tárgy esetbe vonzzák a horvát helyhatározót. P. o. A gyermek a házba megy. Diete *u* kuću ide. A gyermek a házra megy. Diete *na* kuću ide. A kő *reá* (h. n.) fog esni. Kamen će *na njega* pasti.

Az *u* és *na* elüljárók e kérdésre hol? (ban, ben, n, on, en) a helyet jelentő esetben vonzzák a horvát helyhatározót.

A helyet jelentő esetben a horvát himnemű főnevek az egyesszámban *u*, a többesszámban *ih* ragot kapnak tövükhöz; a semlegesneműek az egyesszámban *u-*, a többesszámban *ih* ragot vesznek fel *o* vagy *e* végzetük helyébe. P. o. *u* varošu, a város-

ban; u varoših, a városokban; na selu, a falun; na selih, a falvakon. — A nőneműek az egyesszámban *i*, a többesszámban *ah* ragot vesznek fel *a* végzetük helyébe. P. o. na crkvi, a templomon; na crkvah, a templomokon.

A személyes névmás helyet jelentő esete a következő:

1. sz. (u) *meni, nas*; bennem, bennünk.

2. sz. (u) *tebi, vas*; benned, bennetek.

(u) *njem, njih* (h. n.); benne, bennök.

3. sz. (u) *njoj, njih* (n. n.) benne, bennök.

(u) *njem, njih* (s. n.) benne, bennök.

A helyet jelentő eset hatodik esetnek is nevezetik.

J e g y z e t. A mássalhangzón végződő nőnemű főnevek a helyet jelentő esetben: az egyesszámban *i-*, a többesben *ih* ragot vesznek fel tövükhöz. P. o. u zapovjedi, a parancsban; u zapovjedi, a parancsokban.

A közelítő hoz, hez, höz ragnak a horvátban a *k (ka)* elüljáró felel meg. A *k (ka)* elüljáró tulajdonító esetet vonz. P. o. Ja idem *k* otcu. Én az atyához megyek. Oni *k* nam idu. Ők hozzánk mennek.

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Učitelj u učioni uči. Sestra u crkvi ide. Kokoti na prelazih kukuriču. Muha je na tebi. Liljan u vrtu raste. Tintarnica je na klupi. Stjepko (Štefek) je na me gledao. Ogledalo je na stieni. Mesari u mesnicah trže meso. Dažd na zemlju pada. Vuci u šumah stanuju. Djeca na brvi sjede. Kabanica na njih visi. Ja ću konje ka kovaču voditi. Ja sam *k* tebi govorio.

b) Fordittassanak horvátra a következő mondatok!

A kenyér a fiókban van. Az óra a falon függött. A rozs a mezőn van. A béka a vízbe ugrott. A rigók a fákra repülnek.

A legyek rajtunk vannak. Jóság lakik bennetek. A kakas az ólban kukorikol. Az emberek a templomokban imádkoznak. A kaka-sokon toll van. A tintatartóban tinta van. Ők (n. n.) a borba vizet fognak önteni. A mocsárban halak usznak. A atya a fiuhoz megy. A lelkész siet a beteghez. Én hozzátok fogok menni. —

XVII.

Az időhatározók.

S z a v a k :

<i>Sada, vezda</i>	most,	<i>riedko</i>	ritkán,
<i>tada, onda</i>	akkor,	<i>ljetos</i>	az idén,
<i>uviek, naviek</i>	mindig, örökké,	<i>Mirko</i>	Imre,
<i>njekad, njegda</i>	néha,	<i>večer</i>	este,
<i>nikad, nigdar</i>	soha,	<i>srieda</i>	szerda,
<i>drugda</i>	máskor,	<i>nedelja</i>	vasárnap,
<i>danas</i>	ma,	<i>mrzlo</i>	hideg,
<i>lani</i>	tavaly,	<i>srditi se</i>	haragudni,
<i>preklani</i>	harmadéve,	<i>sat</i>	óra (idő)
<i>sutra</i>	holnap,	<i>ura</i>	óra (árgy),
<i>prekosutra</i>	holnapután,	<i>dužan (žni)</i>	adós,
<i>ljeto</i>	nyár,	<i>osam</i>	nyolcz,
<i>zima</i>	tél,	<i>učenje</i>	tanulás,
<i>proleće</i>	tavaszi,	<i>počne se</i>	kezdődik,
<i>danom, danju</i>	nappal,	<i>večera</i>	vacsora,
<i>noću</i>	éjjel,	<i>poklade</i> (n. n.	farsang,
<i>odmah, taki</i>	azonnal,	t. sz.), <i>fašnik</i>	
<i>jučer, včera</i>	tegnap,	<i>ples, tanac</i>	táncz,
<i>kuriti</i>	fűteni,	<i>umoran, utrudjentfáradt,</i>	
<i>subota</i>	szombat,	<i>ozdraviti</i>	meggyógyulni.

Figyeljük meg a következő mondatokat!

Otac će *sutra* putovati. Az atya holnap fog utazni.

Brat *riedko* uči. A bátya ritkán tanul.

Danas je nedelja. Ma vasárnap van.

On uči *od* jutra. Ő reggeltől (fogva) tanul.

Oni uči *do* večera. Ő estéig tanul.

Do srēde te nevidim. Szerdáig nem látlak.

A tanuló keresse ki az alanyokat, állitmányokat és határozókat! — Mely mondatokban vannak tulajdonképeni határozók? Változást szenvedtek-e a tulajdonképeni időhatározók? — A 4., 5. és 6. mondatokban levő előjárókat ismeri-e a tanuló? — Milyen esetben vonzották azok a főnévi helyhatározókat? — Figyelje meg a tanuló, hogy a fentebbi mondatok időhatározói minő esetben vannak?

S z a b á l y. A horvát nyelvben az időhatározók (ép úgy mint a helyhatározók) lehetnek tulajdonképeniek és tárgynevek elüljárókkal. A tulajdonképeni időhatározók nem szenvednek változást. P. o. Ja *odmah* idem. Én *mindjárt* megyek.

Az elüljárókkal használt főnévi időhatározók ellenben változást szenvednek, amennyiben az elüljáró bizonyos esetben vonzza azokat. Ilyen időtjelentő elüljárók: a *do*, *ig*; *od*, tól től, (kezdve, fogva;) továbbá a magyar névutókat pótló szók: *potlje*, után; *prije*, előbb. Ezek sajátító esetben vonzzák az időhatározó gyanánt álló főnevet úgy, mint a helyhatározói főnevet. — Állhat más elüljáró és a magyar névutókat pótló szó is időhatározó előtt. Az ily elüljárók és szók a helyhatározóknál említett esetekben vonzzák a főnevet. P. o. *U zimi* se ne kupamo. Téiben (télen) nem fürdünk.

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Ja sam jučer doma bio. Mi ćemo noću spavati. Mirko se uvek srdi. U zimi je mrzlo. Nisam ga od lani vidio. Šetati ću do

osam satih*). Taki idemo. Prekjučer smo te vidjeli. Danas je ponedjeljak. Od preklani nije bio doma. On mi je od jučer dužan. Nigdar nisam ga vidio.

b) Fordittassanak horvátra a következő mondatok!

A tanulás reggel kezdődik. Este vacsorát eszünk. Tegnapelőtt láttalak. Az ember örökké nem él. Farsangon táncz van. Jó esztendő van az idén. Nyáron meleg van. Tegnap kedd volt. Ők (n. n.) nappal sétálnak. A munkások este fáradtak. Éjjel alszunk. Szombatig meggyógyul (h. n.) Ők (h. n.) tegnaptól (fogva) játszanak. Tavaszig fütünk.

XVIII.

Az ok-, cél-, eszközhatározók és az eszközt jelentő eset.

S z a v a k :

<i>Krilo</i>	szárny,	<i>kuriti</i>	fűteni,
<i>trpiti</i>	szenvedni,	<i>računati</i>	számolni,
<i>nesretan</i>	szerencsétlen,	<i>pamet</i> (n. n.)	ész,
<i>meso</i>	hus,	<i>pisanje</i>	írás,
<i>kositi</i>	kaszálni,	<i>bojati se (boji)</i>	félni,
<i>kosa</i>	kasza,	<i>junački, hrabri</i>	hős, vitéz,
<i>putovati</i>	utazni,	<i>Zrinji</i>	Zrinyi,
<i>vlast</i> (n. n.)	hatalom,	<i>naplata</i>	jutalom,
<i>držati (drži)</i>	tartani,	<i>dobročinstvo</i>	jótett,
<i>vojnik</i>	harcos, katona,	<i>štap, polica</i>	pálcza,
<i>vojevati (vojuje)</i>	harcolni,	<i>boriti se</i>	küzdeni,
<i>puška</i>	puska,	<i>glad</i>	éhség,
<i>vikati (viče) kričati, (kriči)</i>	lármázni,	<i>škare</i> (t. sz. n. n.)	olló,

* A számnév nem változik, a főnév a többesszámban van.

<i>skrbiti</i>	gondoskodni,	<i>kuka, štuka</i>	mankó,
<i>kreda</i>	kréta,	<i>krojiti</i>	szabni,
<i>za</i>	ért,	<i>sbog (zbog)</i>	véggett, miatt,
	s (<i>sa</i>)	val, vel.	

Figyeljük meg a következő mondatokat!

Učenic uči *za sebe*. A tanuló tanul magáért.

Učenic *sbog* učenja hodi u školu. A tanuló tanulás véggett jár iskolába.

Ja učim s učnikom.

Én a tanulóval tanulok.

Mi učimo s učenicí.

Mi a tanulókkal tanulunk.

Ja idem *sa sestrom*.

Én a nővérel megyek.

Oni idu *sa sestrami*.

Ők a nővérekkel mennek.

Diete piše perom.

A gyermek tollal ír.

Ptica leti krilom.

A madár szárnynyal repül.

Ptice lete krili.

A madarak szárnyakkal repülnek.

Ti sjediš s *menom, nami*. Én ülök velem, velünk,

Ja sjedim s *tobom, nami*. Én ülök veled, veletek.

Ja sjedim s *njim (njom, njim) njimi*. Én ülök vele, velök.

Keresse ki a tanuló az alanyokat, állítmányokat és az ok-, cél- és eszközhatározókat! — Mi felel meg az ért okragnak a horvátban? Milyen esetet vonz a *za* elüljáró az okadó ért értelemben? — Mi felel meg a miatt, véggett célzt jelentő névutónak? Milyen esetet vonz a *sbog* miatt, véggett elüljáró? — Mi felel meg a segítő val, vel ragnak? Figyelje meg a tanuló, hogy az s (*sa*) (val, vel) elüljáró után milyen ragokat kapott a főnév? — Figyelje meg a tanuló, hogy kifejezhető-e a horvát nyelvben a segítő val, vel elüljáró nélkül is? — Észreveszi-e a tanuló, hogy a 3., 4., 5. és 6. mondatban a határozók az alanyok társát jelentik, a 7., 8. és 9. mondatban pedig szerszámot, eszközt jelentenek azok? — Figyelje meg a tanuló a személyes névmás alakjait is!

S z a b á l y. A horvát nyelvben az ok-, cél- és eszközhatározók kifejezésére elüljárók használtatnak, melyek a főnevet

bizonyos esetekbe vonzzák. Ilyen elüljáró: az *ért* okragnak megfelelő *za* elüljáró, mely az okhatározó gyanánt álló főnevet és személyes névmást tárgyesetbe vonzza. P. o. *Boga moli za žive*. Imádkozik az élőkért. *Trpio sam za tebe (te)*. Szenvedtem éretted.

Ilyen továbbá a *sbog* (miatt, végett) elüljáró is, mely a czélt jelentő határozói főnevet és személyes névmást sajátító esetben vonzza. P. o. *Sbog vode sam doma ostao*. A víz miatt maradtam itthon. *Sbog tebe sam nesretan*. Miattad vagyok szerencsétlen.

Az eszközt jelentő *val*, *vel* segítő ragnak a *s* (*sa*) elüljáró felel meg. A *s* (*sa*) elüljáró eszközt jelentő esetet vonz. Az eszközt jelentő esetben a himnemű főnév, az egyesszámban: *om* — (a lágyhanguaknál *em* —), a többesszámban: *i* ragot kap a tőhöz. P. o. *s bratom*, a fivérrel; *sa učiteljem*, a tanítóval *s braćom* a fivérékkel, *sa učitelji* a tanítókkal. A nőnemű főnév az egyesszámban: *om* ragot kap az *a* végzet helyére, a többesben *mi* ragot a tő *a* végzetéhez. P. o. *s ženom*, asszonygyal; *s ženami*, asszonyokkal. A semlegesnemű főnevek az egyesszámban az *e* vagy *o* végzethez *m-*, a többesben az *e* vagy *o* helyére *i* ragot vesznek fel. P. o. *s mesom*, hussal; *s mesi*, husokkal.

A személyes névmás az eszközt jelentő esetben így ragoztatik:

Egyesszám :		Többesszám :	
1. sz.	<i>s menom</i> , velem ;		<i>s nami</i> velünk ;
2. sz.	<i>s tobom</i> , veled ;		<i>s vami</i> veletek ;
3. sz.	$\left\{ \begin{array}{l} s \text{ njim, (himn.)} \\ s \text{ njom, (nőn.)} \\ s \text{ njim, (semln.)} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\} \text{ vele ;}$	$\left\{ \begin{array}{l} s \text{ njimi,} \\ s \text{ njimi,} \\ s \text{ njimi,} \end{array} \right\} \text{ velők.}$

Megjegyzendő, hogy a *s* (*sa*) elüljáró el is maradhat és csupán az eszközt jelentő eset *ragjai* is kifejezhetik az eszközhatórozót oly esetben, ha a határozó gyanánt álló főnév szer-

számot, vagy eszközt jelent. P. o. *Pišem perom.* Irok tollal. *Kosi kosom.* Kaszál kaszával. — Ha ellenben a határozó az alanynak társát jelenti, akkor a *s* (*sa*) elüljáró kiteendő. P. o. *Ja idem s tobom.* Én veled megyek. *Mi čemo sa susjedom putovati.* Mi a szomszédal fogunk utazni.

Az eszközt jelentő eset hetedik esetnek is neveztetik.

J e g y z e t. A mássalhangzón végződő nőnemű főnevek az eszközt jelentő eset egyesszámában *ju*, a többesszámában *mi* ragot vesznek fel. P. o. *vlasću*, hatalommal; *vlastmi*, hatalmakkal.

G y a k o r l a t.

a) Fordittassanak magyarra a következő mondatok!

Ja režem nožem. Vi pišete perom. Peter drži s materom. Vojnici vojuju puškami. Zvonar zvoní zvonom. Ti vičeš s menom. Ljudi Boga mole s duhovnikom. Brata kazne sbog mene. Ti skrbiš za nju. Trpili smo za roditelje. Vojak je umro za domovinu. Učenik piše kredom. Mi kurimo drvom. On računa pameću. Ja kruh zubmi jedem.

b) Fordittassanak horvátra a következő mondatok!

Mi tollal irunk. A tanuló a tollat írásra használja. Az atya a tollakat írás végett vette. Az anyával jó tartani. Ők miattunk nem félnek. A szülők gondoskodnak értünk. A bátyát megbüntették miattam. A hős Zrinyi meghalt a hazáért. Én nem várok jutalmat a jótettért. A kenyeret sóval szeretem. Ők pálczákkal sétálnak. Miattad elmegyek. A vadász nyulat lőtt puskával. A szegény küzd az éhséggel. A sánta mankóval jár. A szabó ollóval szab.

XIX.

A módhatározók.

S z a v a k :

<i>Jelena, Jela</i>	Ilona,	<i>pazljivost</i> (n n)	vigyázat,
<i>roda (štrk)</i>	gólya,	<i>puška pukne</i>	a puska pukkan,
<i>Franjo</i>	Ferencz,	<i>visoko</i>	magasan,
<i>svieča</i>	gyertya,	<i>hotice, hotomice</i>	akarva,
<i>Josip</i>	József,	<i>nehotice</i>	nem akarva,
<i>brzo</i>	gyorsan,	<i>svjetlo</i>	világosan,
<i>sretno</i>	szerencsésen,	<i>sladko</i>	édesen,
<i>glasno</i>	hangosan;	<i>marljivo</i>	szorgalmasan,
<i>sunce sija</i>	nap süt,	<i>čisto</i>	tisztán,
<i>žarko</i>	égetően,	<i>izvrstno</i>	kitünően,
<i>čvrsto</i>	gyorsan,	<i>ovako</i>	igy,
<i>tlubica</i>	ibolya,	<i>tako</i>	ugy,
<i>modro</i>	kéken,	<i>njekako</i>	valahogy,
<i>jakost</i> (n. n.)	erő,	<i>nikako</i>	semmikép,
<i>kartati se</i>	kártyázni,	<i>jako</i>	erősen,
<i>radost</i> (n. n.)	öröm,	<i>upravo</i>	igazán,
<i>veselje</i>			

bez nélkül, *iz* ból, ből,
s (sa) val, vel.

Figyeljük meg a következő mondatokat!

Jelena *liepo* piše.

Roda *visoko* leti.

Franjo je *nehotice* pogriešio.

Svieča *svjetlo* gori.

Ilona szépen ír.

A gólya magasan repül.

Ferencz nem akara vétkezett.

A gyertya világosan ég.

Josip *bez mene* ide.
Smijem se od *srca*.
On uči s *marljivosću*.

József nélkülem megy.
Nevetek szívből.
Ő szorgalommal tanul.

Keressük ki az alanyokat, állítmányokat és módhatározókat! — Figyelje meg a tanuló, vajon változtak-e a tulajdonképeni módhatározók? Változtak-e az elöljárókkal ellátott módhatározók? — Ismeri-e a tanuló ezen elöljárókat? — Milyen esetben vonzották azok az utánuk álló módhatározókat?

S z a b á l y. A horvát módhatározók lehetnek tulajdonképeniek, továbbá: főnevek és személyes névmások elöljárókkal. — A tulajdonképeni módhatározók nem szenvednek változást, hanem eredeti alakjukban használatnak. P. o. Učenik piše zadaću *marljivo*. Učenici pišu zadaće *marljivo*. A tanuló feladatát *s z o r g a l m a s a n* írja. A tanulók feladataikat *s z o r g a l m a s a n* írják.

Minden horvát tulajdonságnév állhat módhatározó gyanánt; ily esetben a tulajdonságnév a semlegesnem *o* végzetét veszi fel. P. o. *brzo*, gyorsan; *čisto*, tisztán.

Ha a főnév és személyes névmás elöljáróval áll módhatározó gyanánt, akkor a főnév és személyesnévmás az elöljáró által vonzott esetben teendő. Leggyakrabban a sajátító esetet vonzó *bez* (nélkül) és az *iz* (ból, ből), — továbbá az eszközt jelentő esetet vonzó *s* (*sa*) (val, vel) elöljárók állanak a módhatározói főnév és személyes névmás előtt.

G y a k o r l a t.

a) Fordíttassanak magyarra a következő mondatok!

Mi živimo sretno. On govori glasno. Ja ću bez tebe ići. Sunce sije žarko. Zidari zidaju čvrsto. Ljubica cvate modro. Riba pliva s jakosću. Ribe plivju s jakostmi. Oni jedu bez nas. Njekako ću otići. Učitelj govori upravo. Mesec svietli svjetlo. Otac piše tako. Ti govoriš ovako.

b) Fordítottassanak hívásra a következő mondatok!

A gyermekek akarva nem tanulnak. A vendég szerencsésen kártyázik. A vendégek szerencséivel kártyáznak. Én örömmel megyek veletek. Mi nélkületek eszünk. A puska hangosan pukkan. A kis gyermek édesen alszik. A nővér kitűnően varr. A halak gyorsan usznak. A tanulók vigyázattal fürdenek. Mi így nem beszélünk. Ők (n. n.) hangosan felelnek. Az ég erősen dörög. A hazát édesen szeretem.

II. Rész.

Rendszeres nyelvtan.

I.

A főnév.

— Neme, ragozása, alkotása. —

Nyelvtani fogalmak.

Főnév	<i>samostavnik</i>	tulajdonítóeset	<i>padež dateljni</i>
nem	<i>spol</i>	tárgyeset	<i>padež tužiteljni</i>
hímnem	<i>mužki spol</i>	hívóeset	<i>padež zvateljni</i>
nőnem	<i>ženski spol</i>	helyetjel. eset.	<i>padež mjestni</i>
semlegesnem	<i>srednji spol</i>	eszköztjel. eset	<i>padež tvoriteljni</i>
szám	<i>broj</i>	ragozás	<i>sklanjanje</i>
egyesszám	<i>jednobroj</i>	gyök	<i>koren</i>
többszám	<i>više broj</i>	képző	<i>tvorka</i>
kettősszám	<i>dvobroj</i>	szóalkotás	<i>tvorenje riečih</i>
eset	<i>padež</i>	szóképzés	<i>izvadanje riečih</i>
alanyeset	<i>padež imeniteljni</i>	szóösszetétel	<i>sastavljanje riečih</i>
sajátítóeset	<i>padež roditeljni</i>		

A.

A horvát főneveknek 3 *neme* van: a hímnem-, nő- és semlegesnem.

a) A hímnemű főnevek rendszeren mássalhangzón végződnek.

Hímnemű néhány magánhangzón végződő főnév is. P. o. *katao*, katlan: *orao*, sas: *pepeo*, hamu: *posao*, dolog; *misao*,

gondolat. Ezen főneveknek eredeti tője nem *o*-val, hanem *l*-lel végződött; az *o* hangzó szebb hangzás végett vétetett fel. A nép az említett főneveket *l*-lel használja. Himnemüek továbbá: *sluga*, (szolga); *vodja*, (vezér); *vojvoda*, (vajda) s más ilyen, nem másalhangzón végződő, de himnemü foglalkozást jelentő főnevek.

A nőnemü főnevek rendszeren *a* hangzón végződnek.

Vannak másalhangzón végződő nőnemü főnevek is. P. o. *kokoš*, (tyuk): *brv*, (bürü); *ciév*, (cső); *kap*, (csep); *kliet*, (kunyhó); *kupelj*, (fürdő); *laž* (hazugság); *moć*, (erő); *noć*, (éj); *vlast*, (hatalom); *oblast*, (hatóság); *pogibelj*, (veszély); *skrb*, (gond); *smrt*, (halál); *stvar*, (tárgy); *zapovjed*, (parancs); *bolest*, (fájdalom); *jesen*, (ősz); *krv*, (vér); *kost*, (csont); *pamet*, (ész); *peč*, (kályha); *pomoć*, (segítség); *sol*, (só); *jakost*, (erősség); *klup*, (helyesebben:) *klupa* (pad), stb.

A semlegesnemü főnevek *e*, vagy *o* hangzón végződnek. Ide nem számítván azon *o*-val végződő himnemü főneveket, melyeknél az *o* hangzó *l* helyett szebb hangzás végett használtatik.

b) Legkönnyebb a horvát főnevek nemét jelentmények szerint felismerni.

Azon főnevek, a melyek him lényt, vagy him foglalkozást jelentenek: himnemüek; a melyek nő lényt, vagy női foglalkozást jelentenek: nőnemüek. Azon élőlények neve, melyeknek neme közönyös: a semlegesnemhez soroztatnak. Ilyen a *diete* (gyermek); *janje*, (bárány); *tele*, (borju) sat.

c) Vannak főnevek, a melyek csak a többesszámban használtatnak; az ilyen főnevek neme a többesszám végzete szerint állapittatik meg, ilyenek p. o.

Himnemüek: *moždjani*, (agyvelő); *duhovi*, (pümkösd); *okovi*, (vasalás).

Nőnemüek: *gače*, (gatya); *grablje*, (gereblye); *gusle*, (hegedü);

ljestve, (lépcső); *novine*, (ujság); *škare*, (olló); *saonice*, (szán); *taljige*, (taliga); *toplice*, (meleg fürdő); *vilice*, (villa.)

Semlegesneműek: *jasla*, (jászol); *kola*, (szekér); *jetra*, (máj); *vrata*, (ajtó); *prsa*, (mell); *usta*, (száj); *pleća*, (váll).

B.

a) *Ragozás* tekintetében a horvát főnevek három osztályba soroztatnak.

Az I. osztályba azon himnemű főnevek tartoznak, a melyek mássalhangzón végződnek és ezeken kívül a semlegesneműek.

A II. osztályba tartoznak az *a* hangzón végződő nő- és himnemű főnevek.

A III. osztályba tartoznak a mássalhangzón végződő nőnemű főnevek.

b) A horvát főnevek ragozásánál — a magyartól eltérőleg három számot különböztetünk meg; u. m. az egyes-, többes- és kettősszámot.

Az egyes szám végzetei ismeretesek előttünk. Tudjuk azt is, hogy a horvát főnevek a többesszámban nemők szerint *i-*, *e-* és *a* végzetet kapnak. Nem ismerjük azonban a kettősszámot.

A *kettősszám* a szláv nyelvek sajátja. A kettősszám természete abban áll, hogy midőn valamely főnevet kettősszámban használunk: *a dva* (kettő) számnévi jelző nélkül is kifejezi a kettőt; p. o. *rukama*, kezekkel; két kézzel. Viszont: a horvát akkor használja a többesszám helyett a kettősszámot, ha két, három, vagy négy személyről vagy tárgyról van szó. — A régibb horvát nyelvben minden főnévnek meg volt a maga kettős száma minden esetben; újabban azonban — különösen a közönséges beszédben — összekeverik a kettősszámot a többessel, sőt azt egészen mellőzik is. A ragozási tábláknál feltalálja a horvátul tanuló a kettősszám illető ragjait.

c) A horvát főnevek ragozásánál 7 esetet különböztetünk meg; u. m. az alany-, sajátító-, tulajdonító-, tárgy-, hívó-, helyet-jelentő és eszközt jelentő esetet. Ezen esetek I-, II-, III-, IV-, V-, VI- és VII. esetnek is neveztetnek. A horvát nyelvben ezen esetek és az ezen eseteket vonzó előljárók fejezik ki a beszédben a különféle viszonyokat úgy, mint a magyarban az illető birtok-, hely-, idő sat. ragok.

A horvát főnevek esetenként a következő három minta szerint ragoztatnak:

	Eset	I.		II.	III.
		Him-,	Semleges	N ő n e m	
Egyszám	I.	—	o, e	a	—
	II.	a	a	e	i
	III.	u	u	i	i
	IV.	—, a	o, e	u	—
	V.	e, u	o, e	o, e	i
	VI.	u,	u	i	i
	VII.	om, em	om, em	om	ju, i
Többeszm	I.	i	a	e	i
	II.	ah	ah	ah	ih
	III.	om, em	om em	am	im
	IV.	e	a	e	i
	V.	i	a	e	i
	VI.	ih	ih	ah	ih
	VII.	i	i	ami	mi

Kettősszám	Eset	I.		II.	III.
		Him-,	Semleges	N ő n e m	
	I.	a	a	e	i
II.	—	—	uh	iuh	
III.	ima	ima	ama	ima	
IV.	a	a	e	i	
V.	a	a	e	i	
VI.	—	—	uh	ijuh	
VII.	ima	ima	ama	ima	

d) A ragozási táblához magyarázatul és megjegyzésül szolgáljanak a következők:

Első ejtegetés.

Az ide tartozó him- és semlegesnemű főnevek egyes- és többesszámú esetei egymással egyenlők, kivéven az I-, IV-, és V. esetet.

Azon himnemű főnevek, a melyek lágy mássalhangzón végződnek, az egyesszámú V. esetben *u*, a melyek kemény mássalhangzón végződnek, azok *e* ragot vesznek fel. — Ugyanazon lágy mássalhangzón végződő főnevek az egyesszámú VII. esetben és a többesszámú III. esetben *em*-ragot-, a kemény mássalhangzón végződők pedig *om*-ragot vesznek fel.

A III. eset ragjai mind a három ragozás egyesszámában egyenlők a VI. eset ragjaival.

A semlegesnemű főneveknek egyes- és többesszámú-, a nőnemű főneveknek pedig a többesszámú I-, IV.- és V. esetei egyenlők.

Az első ragozáshoz tartozó, élőlényeket jelentő himnemű

főnevek IV. esete egyenlő a II-al; az élettelen tárgyakat jelentő főneveké pedig az I. esettel.

Azon himnemű főnevek, a melyek *c*, *k*, *s*, *h*, *z*, vagy *g*-vel végződnek, átváltoztatják az egyesszámú V. esetben utolsó más-salhangzójukat az *e*-rag előtt; még pedig: a *c* és *k* átváltozik *č*-re; p. o. *zec* (nyul) *zeče*; *junak* (vitéz), *junače*. A *s* és *h* átváltozik *š*-re; p. o. *duh* (lélek), *duše*. A *g* és *z* átváltozik *ž*-re: p. o. *vitez* (vitéz), *viteže*; *vrag* (ördög), *vraže*.

Ugyancsak a *c*, *k*, *s*, *h*, *z* vagy *g*-vel végződő főnevek a többesszámú I.-, VI.- és VII. esetben az *i* rag előtt átváltoznak; még pedig: a *k*, *c*-re; a *h*, *s*-re: a *g*, *z*-re. P. o. *junak*, *junaci* (több. I. es.); *junacih* (több. sz. VI. es.); *junaci* (több. sz. VII. es.); — *duh*, *dusi* (több. I. es.); *dusih* (több. VI. es.); *dusi* (több. VII. es.); — *vrag*, *vrazi* (több. I. es.) *vrazih* (több. VII. es.).

Megjegyzés. A nép a szép hangzás ezen szabályait nem igen alkalmazza, hanem az illető főneveket rendesen ragozza. P. o. a *duhot* a többesszám I. esetében *duhi*-nak, a *junakot* *junaki*-nak sat. mondja.

A himnemű főnevek a többesszámú I. esetben *i*-vel végződnek. Némely főnevek azonban az *i* végzet előtt *ov* vagy *ev* végzetet vesznek fel a szerént, amint kemény vagy lágy hangzón végződnek. P. o. *sin* (fiu), *sinovi*; *grad* (vár, város), *gradovi*; *golub* (galamb), *golubovi*; *broj* (szám), *brojevi*; *kralj* (király) *kraljevi*; *nož* (kés) *noževi* sat.

Megjegyzés. A nép ezen szabályokat sem tartja meg, hanem rendesen ragozza az említett s más főneveket a többesszám I. esetében. P. o. *sini*, *gradi*, *golubi*, *broji*, *kralji*, *noži* sat.

Némely himnemű főnév, nevezetesen amelyek: *am*, *ap*, *al*, *alj*, *an*, *anj*, *ar*, *at*, *as*, *ac*, *ač*, *ak* vagy *ag*-gal végződnek, elveszítik az *a* hangzót az egyesszám II. esetétől kezdve mind az egyes, mind a többesszám minden esetében, kivéven a többesszám II. esetét. P. o. *kotao*, (katlan), *kotla*; *vjetar* (szél),

vjetra, *otac* (atya) *otca*; *lanac* (fazék), *lonca*, sat. A többesszám II. esetében ezen főnevek így ragoztatnak: *kotalah*, *otacah*, *loncah* sat.

Megjegyzés. A fent említett főneveket a nép a következőkép mondja ki: *kotel*, *otec*, *veter*, *lonec* sat. E főneveknél a nép is kilöki az utolsó *e* hangot mind az egyes, mind a többesszám minden esetében, még az irodalmi horvát nyelvtől eltérőleg a többesszám II. esetében is. P. o. *kollah*, *otcah* sat.

Vannak főnevek, a melyek a többesszám II. esetében az *ah* végzet helyett *ih*-et vesznek fel: P. o. *mjesec* (hónap), *mjesecih*; *gost* (vendég), *gostih*; *forint* (forint), *forintih*; *prst* (ujj), *prstih* sat.

Némely vidéken, különösen a nép a többesz. II. esete képzésénél az *ah* végzet helyett *ov*, *ev* végzetet vesznek fel, vagy pedig a végzeteket egyszerűen elhagyják. Ez esetben az utolsó szótagot megnyujtva mondják ki. P. o. *golub* (galamb), *golubov* vagy *golub* (t. sz. II. es.); *nož* (kés), *nožev*, vagy *nož* (több. sz. II. eset.)

Némely főnév rendhagyólag képezi a többesszámot P. o. *čovjek* (ember), *ljudi* (emberek): *gospodin* (uraság), *gospoda* (uraságok); *brat* (fivér), *braća* (fivérek); *ždriebe* (csikó), *ždrebići*, *ždriebeta* (csikók); *tele* (borju), *telici*, *teleta*, (borjuk) *diete* (gyermek), *djeca* (gyermek); *dan* (nappal), *dnevi* (nappalok) sat.

Második ejtegetés.

A második ejtegetéshez tartozó *ga*-, *ha*- és *ka*-val végződő főnevek az egyesszám III. és VI. esetében át változtatják utolsó magánhangzójukat; még pedig: a *g*-t átváltoztatják *z*-re, p. o. *knjiga* (könyv), *knjizi* (egy. sz. III. es.), *o knjizi* (egy. sz. VI. es.); a *h*-t átváltoztatják *s*-re, p. o. *muha* (légy), *musi* (egy. sz. III. es.), *o musu* (egy. sz. VI. es.); a *k*-t átváltoztatják *c*-re, p. o. *ruka* (kéz), *ruci* (egy. sz. III. es.), *o ruci* (egy. sz. VI. es.).

Megjegyzés. A nép a széphangzás ezen szabályait nem követi, hanem az említett főneveket rendesen használja. P. o. *muha, muhi; ruka, ruki; knjiga, knjigi.*

Azon *a*-val végződő főnevek, a melyek az *a*-végzet előtt két vagy három mássalhangzóval birnak, az *ah* végzet felvétele alkalmával a két utolsó mássalhangzó közé szebb hangzás végett *a* végzetet vesznek fel. P. o. *crkva* (templom), *crkavah; sestra* (nővér), *sestarah; tikva* (tök), *tikavah* sat.

Megjegyzés. A nép ezen szabályt sem alkalmazza. P. o. *crkvah, sestrah, tikvah.*

Harmadik ejtegetés.

Az idetartozó főnevek közül azok, a melyek *m, b, p,* vagy *v*-vel végződnek, az egyesszámú VII. esetben a *ju* végzet elé szebb hangzás végett *l*-hangot vesznek fel. P. o. *zob* (zab), *zoblju; krv* (vér), *krvlju* sat.

A *misao* (gondolat), így ejtegettetik: Egyes sz. *misao, misli, misli, misao, misli, misli, mislju.* Többes sz. *rendes.*

A *kći* vagy *kćer* (leány) egy. sz. II. esetéhez a *kćerhez* veszi fel a III. ejtegetés ragjait. P. o. I.-es. *kći,* II.-es *kćeri,* III.-es. *kćeri,* IV.-es. *kćer* sat.

A *mati* vagy *mater* (anya), rendkívülileg így ejtegettetik: Egy. sz. *mati* (v. *mater,*) *matere, materi, mater, mati! materi, materom.* Több. sz. *matere, materah, materam, matere, matere, materah, materami.* A kettősszámban a III. és VII. eset *materama;* a többi eset egyenlő a többesszám megfelelő eseteivel.

C.

A horvát főnevek alkotása kétféleképp történik: képzés és összetétel által.

a) A legnevezetesebb *képzők* a következők:

Ac (a népnél *ec*), az ige tövéhez adatván, himnemű főnevet képez. E képző megfelel a magyar *ó, ő,* képzőnek. P. o. *pisati,*

(írni); *pisac*, (író); *kositi*, (kaszálni); *kosac*, (kaszáló, kaszás); *kupiti* (venni); *kupac*, (vevő); *suditi* (ítélni); *sudac*, (ítélő, bíró); *trgovati*, (kereskedni); *trgovac*, (kereskedő). Az *ac* (*ec*) képző milyen-ségszóból is képez főnevet. P. o. *svet* (szent); *svetac* (a szent). — Az *ac* (*ec*) képző helynevekhez adatván, oly élőlényt jelentő himnemü főneveket képez, a melyek azt jelentik, hogy az illető odavaló, a mit a helynév fejez ki. P. o. *Budim*, (Buda); *Budimac*, (Budára való); *Medjimurje*, (Muraköz); *Medjimurac*, (Muraközből való). Az *ac* (*ec*) képző, kicsinyítő képző gyanánt is szerepel. *Brus* (köszörü); *brusac*, *brusec* (kis köszörü).

Ač, az igetövéhez adatván, oly himnemü főneveket képez, melyek szintén megfelelnek a magyar *ó*, *ő* képző által képzett főneveknek. P. o. *jahati* (lovagolni), *jahač* (lovagló); *krojiti*, (szabni), *krojač* (szabó); *pjevati* (énekelni), *pjevač* (éneklő); *brijati* (borotválni), *brijač* (borotváló, borbély); *kovati* (vasalni), *kovač* (vasaló, kovács).

Ar, igéből vagy főnévből férfias foglalkozást jelentő himnemü főnevet képez. P. o. *pisati* (írni), *pisar* (írnok); *zidati* (építeni), *zidar* (építő, kőműves); *klobuk* (kalap), *klobučar*, (kalapos); *knjiga*, (könyv), *knjigar* v. *knjižar* (könyvkereskedő); *stol* (asztal), *stolar* (asztalos).

Elj, az ige határozatlanához adatván (az utolsó i elhagyásával): himnemü főneveket képez. Az *elj* képző is megfelel a magyar *ó*, *ő* képzőnek. P. o. *učiti* (tanítani), *učitelj* (tanító); *braniti* (védeni), *branitelj* (védő); *hraniti* (táplálni), *hranitelj* (tápláló); *krstiti* (keresztelni), *krstitelj* (keresztelő); *spasiti* (megváltani), *spasitelj* (megváltó).

Ica, himnemü foglalkozást jelentő főnévhez adatván nőnemü főnevet jelent. P. o. *učenik* (tanuló), *učenica* (tanulóleány); *učitelj* (tanító), *učiteljica* (tanítónő); *svetec* (szent), *svetica* (nőszent). — Az *icaképző* a nőnemü főneveket kisebbíti is. P. o. *knjiga* (könyv), *knjižica* (könyvecske); *čizma* (csizma), *čizmica* (csizmácska.)

Inja képző az *ak* végzetű himnemű főnevekhez adatván, nőnemű főneveket alkot P. o. *težak* (napszámos), *težakinja* (napszámosnő).

Lo, az ige tőjéhez adatván, eszközt jelentő főnevet képez. P. o. *kaditi* (füstölni), *kadilo* (füstölő); *kazati* (mutatni), *kazalo* (mutató).

Nja, igékhez adatván, nőnemű főnevet képez. E képző megfelel a magyar *ás*, *és* képzőnek. P. o. *kositi* (kaszálni), *kosnja*, (kaszálás); *krasti* (lopni), *kradnja* (lopás); *nositi* (hordani), *nošnja* (hordás); *prositi* (kérni), *prošnja* (kérés).

Ost milyenségszóból képez nőnemű főneveket. Az *ost* képző megfelel a magyar *ság*, *ség* képzőnek. P. o. *grub* (goromba), *grubost* (gorombaság); *skup* (fösvény), *skupost* (fösvénység); *jak* (erős), *jakost* (erősség); *mlad* (fiatal), *mladost* (fiatalság).

Stvo képző is megfelel a magyar *ság*, *ség* képzőnek. P. o. *bogastvo* (gazdagság); *množstvo* (sokaság); *pijanstvo* részegség.

Lje v. *je*, horvát gyűjtőneveket képez. P. o. *drvlje* (nagyobb mennyiségű fa); *kamenje* (nagyobb mennyiségű kő); — A *je* helyneveket is képez. P. o. *Medjimurje* (Muraköz); *Podgorje* (Hegyalja); *Primorje* (Tengermellék), — A *je* képző valamely szent nevéhez adva, annak az ünnepét jelenti. P. o. *Martinje* (Márton napja); *Ivanje* (Iván napja).

b) A horvát *szóösszetétel* által szintén alkot főnevet. Összetehető: Főnév főnévvel. P. o. *vinograd* (szőlőhegy); *bogomoljac* (istent imádó, *zemljopis* (földleírás).

Főnév tulajdonságnévvel. P. o. *miadoženja* (völegény, *dobrotvor* jóltevő); *Crnogora* (feketehegy).

Főnév igével. P. o. *kažiput* (utmutató oszlop); *gaziblato* (sárgázoló).

Főnév számnévvel. P. o. *Trolist* (hármalevél), *trojednost* (háromegység)

Főnév előljáróval. P. o. *izbacitelj* (kidobó); *popisatelj* (összeíró).

II.

A tulajdonságnév.

Ragozása. — Fokozása. — Rendhagyó t. név. — Alkotása.

Nyelvtani fogalmak.

Tulajdons. név	<i>pridavnik</i>	Középfok	<i>drugi stup</i>
Határozott	<i>izvjestan</i>	Felsőfok	<i>trećji stup</i>
Határozatlan	<i>neizvjestan</i>	Hányos tulaj-	<i>manjkavi pri-</i>
Fokozás	<i>stupnjevanje</i>	donság név	<i>davnik</i>
Alapfok	<i>prvi stupanj</i>	Megjegyzés	<i>opazka.</i>

A.

A horvát tulajdonságnév határozott vagy határozatlan alakban használható. A határozatlan alakban a tulajdonságnevek a következőképp végződnek: a himnemben mássalhangzón, a nőnemben *a*, a semlegesnemben *o*, vagy *e*-n. A határozott alakban is így végződnek a tulajdonságnevek, csakhogy a himnemben *i* végzetet kapnak. P. o. *liep* (szép) a határozatlan alakban: *liep, liepa, liepo*; a határozottban: *liepi, liepa, liepo*. — A többesszám végzetei ismereteseek előttünk. A határozott és határozatlan alak közti különbséget és ez alakok használati módját is tanultuk már az 1. részben.

A tulajdonságnevek mind a 3 nemben használatnak és a szerint, amint him-, nő- vagy semlegesnemű főnévre vagy névmásra vonatkoznak: alkalmazkodnak nem, szám és eset tekintetében az illető szóhoz.

A tulajdonságnevek minden számban és esetben ragozhatók, úgy mint a főnevek. Kétféle ragozást különböztetünk meg: határozatlan, és határozottat.

a) *A határozatlan alaku ragozás mintája a következő*

	Eset	him	nő	semleges
Egyszám	I.	—	a	o
	II.	a	e	a
	III.	u	oj	u
	IV.	—, a	u	o
	V.	—	a	o
	VI.	u	oj	u
	VII.	im	om	im
Többes szám	I.	i	e	a
	II.	ih	ih	ih
	III.	im	im	im
	IV.	e	e	a
	V.	i	e	a
	VI.	ih	ih	ih
	VII.	imi	ími	imi
Kettős szám	I.	a	e	a
	II.	ih	ih	ih
	III.	ima	ima	ima
	IV.	a	e	a
	V.	a	e	a
	VI.	ih	ih	ih
	VII.	ima	ima	ima

b) A horvát tulajdonságnevek *határozott alakban* a következőképp ragoztatnak :

	Eset	him	nő	semleges
Egyszám	I.	i	a	o, e
	II.	oga, ega	e	oga, ega
	III.	omu, emu	oj	omu, emu
	IV.	i, oga, ega	u	o, e
	V.	í	a	o, e
	VI.	om, em,	oj	om, em
	VII.	im	om	im
Többes szám	I.	i	e	a
	II.	ih	ih	ih
	III.	im	im	im
	IV.	e	e	a
	V.	i	e	a
	VI.	ih	ih	ih
	VII.	imi	imi	imi
Kettős szám	I.	a	e	a
	II.	ih	ih	ih
	III.	ima	ima	ima
	IV.	a	e	a
	V.	i	e	a
	VI.	ih	ih	ih
	VII.	ima	ima	ima

c) *Megjegyzések* a fenti ragozási táblákhoz.

Azon himnemű tulajdonságnevek, a melyek lágy mássalhangzón végződnek, ha határozottan ragoztatnak: az egyszámú

II. és IV. esetben *ega*, a III-ban *emu*, a IV-ben *em* ragot vesznek fel. — A semlegesneműek közül az *e*-vel végződők az egyesszámú II. esetben *ega*, a III-ban *emu*, a IV-ik és V-ben *e*, a VI-ban *em* ragot vesznek fel. A többes- és kettősszámúban nincs különbség a kemény és lágy mássalhangzón végződő tulajdonságnevek ragozása között.

A határozott alaku ragozásnál a II. eset *a*, és a III. eset *u* véghangját el is lehet hagyni, ha a következő szó magánhangzón kezdődik; ily esetben hiányjelet szoktak tenni a kihagyott betű helyébe.

A határozatlan alaku ragozásnál azon himnemű tulajdonságnevek, a melyek élő lényt jelentő főnevekre vonatkoznak, az egyesszámú IV. esetben *oga* ragot vesznek fel; az élettelen tárgyakra vonatkozók IV. esete pedig egyenlő az I. esettel. P. o. *Vidim crnoga čovjeka*. (Látok fekete embert). *Vidim žuti stol*. (Látok sárga asztalt). *Megjegyzendő*, hogy a nép *e* szabályt nem mindig veszi figyelembe. P. o. úgy mondja: *vidim žutoga stola*.

Azon himnemű tulajdonságnevek, a melyek *l*-el végződnek, ragozás alkalmával az egyesszám I. esetben az *l*-et *o*-ra változtatják; a többi nemekben és esetekben azonban az *l*-et megtartják. P. o. *biel* (fehér), I. eset *bieo*, II. *biela*, III. *bielu* sat. — *Megjegyzendő*, hogy a nép a széphangzat ezen szabályát sem veszi figyelembe, hanem az I. esetben megtartja az *l*-et.

Azon tulajdonságnevek, a melyek *ak*, *al*, *an*, vagy *ar*-ral végződnek, ha valamely ragot vagy nemi végzetet vesznek fel, az *a* hangot kilökik. P. o. *dobar* (jó), II. es. *dobra*, III. *dobru* sat.; nőnemben: *dobra*; semlegesben *dobro*.

B.

A horvát tulajdonságnevek közép és felsőfokban *fokozhatók*.

a) *Alapfokban* van a tulajdonságnév, ha az határozatlan vagy határozott alakban áll fokrag nélkül. P. o. *zdrav*, *zdravi* (egészséges).

b) A *középfok* a himnemű határozatlan tulajdonságnevekből képeztetik *iji* fokrag hozzáadása által. P. o. *zdrav, zdraviji* (egészségesebb). E fokrag utolsó *i* hangja elhagyatván, a megmaradt mássalhangzóhoz adandó az *a, o* vagy *e* nemi végzet. P. o. *zdrav, zdraviji, zdravija, zdravije*.

Azon tulajdonságnevek, a melyek torok hangzón, vagy *z-n* végződnek, *ji*-vel képezik a középfokot, ezek egyszersmind a fokrag előtt lévő lágyítható mássalhangzót meglágyítják, sőt a középfok *j* hangját ki is hagyják. P. o. *jak* (erős), *jači* vagy *jaći*; *brz* (gyors), *bržji* vagy *brži*; *vruć* (meleg), *vrući*. — E szabály alól kivételnek: *prost* (egyszerű), *svet* (szent), *sit* (jóllakott), s még néhány tulajdonságnév, melyek *iji*-vel képezik a középfokot.

Az *ak, ek* és *ok* végzetű kéttagu tulajdonságnevek is *ji*-vel képezik a középfokot úgy, hogy e végzeteket elhagyjuk. P. o. *gladak* (sima), *gladji*; *dalek* (messze), *dalji* sat.

Liep (szép) középfoka: *ljepsi*; *mehak-é* (puha), *mekši*; *lahak-é* (könnyű), *lakši*; *uzak-é* (keskeny), *uži*; *nizak-é* (alacsony) *niži*; *mrzak-é* (csuf), *mrži*. *Megjegyzés.* A nép a középfokot nem *iji*, hanem *eši* vagy *ši* fokraggal képezi. P. o. *zdraveši, jakši, bržeši, vručeši, prosteši*. — Az *ak, ek, ok* végzetűek az *eši* fokrag előtt kiugratják *a, e, o* magánhangzójukat. P. o. *gladkeši, dalkeši, redkeši* sat.

c) A *felsőfok* a középfokból képeztetik *naj* (leg) előszócska által. P. o. *zdraviji* (egészségesebb), *najzdraviji* — a népnél *najdraveši*, — (legegészségesebb).

d) *Szabálytalanul* fokragoztatnak; *dobar* (jó), *bolji* (jobb), *najbolji* (legjobb); *zao* vagy *zločest* (rossz), *gorji, najgorji*; *velik* (nagy), *veći, najveći*; *malen* (kicsiny), *manji, najmanji*.

A fokragozott tulajdonságnevek minden számban és esetben ragozhatók. Ragozási mintájuk ugyanaz, a mi a határozott *alaku* tulajdonságnevéké.

C.

Némely tulajdonságnév *rendhagyó* (hiányos), vagyis hiányzik az alap-, vagy középfokuk, másoknak meg a közép- és felsőfokuk.

Alapfoka nincs : *bliži*-nek (közelebbi), *najbliži* (legközelebbi.)

Középfoka nincs a következőknek : *bližnji* (közeli), *doljni* (alsó), *gornji* (felső), *prvi* (első), *poslednji* (utolsó), *zadnji* (hátsó).

Közép- és felsőfokuk nincs a következő tulajdonságneveknek :

1. A melyek azt jelentik, kié valami, vagy ki hová való.

P. o. *Petrov* (Péteré), *sestrin* (nővéré); *zagrebački* (zágrábi), *peštanski* (pesti).

2. A melyek azt jelentik, miből van valami? P. o. *drven* (fából való), *srebnen* (ezüstből való).

3. A melyek helyet és időt jelentenek, ilyenek p. o. *desni* (jobb), *lievi* (bal), *današnji* (mai), *ljetnji* (nyári), *jučerašnji* (tegnapi) sat.

4. A melyeknél a *pre*, vagy valamely határozó fokozza a tulajdonságot. P. o. *predobar* (tulságosan jó); *jako zdrav*, (nagyon egészséges); *veleliep* (nagyon szép).

5. A tulajdonságnév gyanánt használt részesülők. P. o. *znajući* (tudó), *govoreći* (beszélő), *putujući* (utazó) sat.

D.

A tulajdonságnevek *alkotása* képzés és összetétel által történik.

a) Nevezetesebb *tulajdonságnév-képzők* a következők :

An (na, no) főnévből képez oly tulajdonságnevet, mely a főnév jelentményével azonos. P. o. *gladan*, *gladna* (éhes); *blatan* (sáros), *vieran* (hű.)

Av főnévből képez oly tulajdonságnevet, mely valakinek a rajta észlelhető tulajdonságát jelenti. P. o. *grbav* (görbe), *ranjav* (sebesült), *šepav* (sánta), *krvav* (véres) sat.

En főnévből képez oly tulajdonságnevet, mely azt jelenti, a miből valami készült. P. o. *drven* (fából való), *meden* (mézből való) sat.

Ev személynevekből birtokos tulajdonságneveket képez. P. o. *kraljev* (királyé), *bratov* (bátyáé).

In személynevekből szintén birtokost jelentő tulajdonságnevet képez, P. o. *Anin* (Annáé), *sestrin* (nővére), *materin* (anyáé) sat.

Iv vagy *ljiv* nevek vagy igékből képez oly tulajdonságneveket, a melyek valakinek vagy valaminek külső vagy belső fogyatkozását jelentik. P. o. *plesniv* (penészes), *dremljiv* (álmos), *sramežljiv* (szégyenlős), *čutljiv* (érzékeny) sat.

Ji (ja je) főnévből oly tulajdonságnevet képez, mely egyenlő a magyar *i* képző által képzett tulajdonságnevekkel. P. o. *čovječji* (emberi), *božji* (isteni), *detinji* (gyermeki) sat.

Ov főnevekből birtokost jelentő tulajdonságnevet képez. P. o. *Josipov* (Józsefé), *pastirov* (pásztoré). Az *ov* képző állatot vagy fát jelentő főnévhez adatván, azt jelenti, hogy abból valami csinálva van. P. o. *vrbova šiba* (fűzből való vessző), *volovo meso* (ökörből való hus).

Ski, ha emberek, nemzetek, vagy hivatalok neveihez adatik, azok tulajdonságát jelentő tulajdonságneveket képez. P. o. *hrvatski junak* (horvát vitéz), *turski čovjek* (török ember), *učiteljski stališ* (tanítói állás) sat. — A *ski*-képző hozzáadva a folyók, hegyek, várak és városok neveihez, a magyar *i* képzővel azonos jelentésű tulajdonságneveket alkot. P. o. *budimski* (budai), *dunavski* (dunai), *višegradski* (visegrádi) sat.

b) *Összetétel* által is lehet tulajdonságnevet alkotni. Tulajdonságnevet alkot: főnév tulajdonságnévvel, p. o. *čudotvoran*

(csodatevő); tulajdonságnév és főnév, p. o. *bosonog* (mezitlábás); főnév főnévvel, p. o. *psoglav* (kutyafejű); számnév és főnév, p. o. *čtveronog* (négylábu), tulajdonságnév tulajdonságnévvel p. o. *zlovoljan* (rosszkedvű).

III.

A számnév.

Nyelvtani fogalmak.

Szám	<i>broj</i>	különböző sz. n.	<i>brojnik kakvoće</i>
számnév	<i>brojno ime,</i> <i>brojnik</i>	határozó	
tőszámnév	<i>brojnik glavni</i>	számnév	<i>brojnik prislovni</i>
sorszámnév	<i>brojnik redni</i>	társasszámn.	<i>brojnik družtveni</i>
osztószámnév	<i>brojnik dielni</i>	törtszámnév	<i>brojnik ulomni</i>
szorzószámn.	<i>brojnik innožni</i>	hány	<i>koliko ?</i>
		számlálni	<i>brojiti.</i>

a) A tőszámnevek ezen kérdésre felelnek meg: *koliko?* (hány)?

<i>1 jedan</i> (a, o)	<i>14 četrnaest</i>
<i>2 dva, ávie, dva</i>	<i>15 petnaest</i>
<i>3 tri</i>	<i>16 šestnaest</i>
<i>4 četiri</i>	<i>17 sedamnaest</i>
<i>5 pet</i>	<i>18 osamnaest</i>
<i>6 šest</i>	<i>19 devetnaest</i>
<i>7 sedam</i>	<i>20 dvadeset</i>
<i>8 osam</i>	<i>21 dvadeset i jedan s igy t.</i>
<i>9 devet</i>	<i>30 trideset</i>
<i>10 deset</i>	<i>40 četrdeset</i>
<i>11 jedenaest</i>	<i>50 petdeset</i>
<i>12 dvanaest</i>	<i>60 šestdeset</i>
<i>13 trinaest</i>	<i>70 sedamdeset</i>

80 osamdeset

90 devetdeset

100 sto

101 sto i jedan s igy t.

122 sto dvadeset i dva

200 dviesto

500 petsto

600 šeststo

1000 tisuća, hiljada v. jezero

6000 šest tisućah v. hiljadah

20,000 dvadeset tisućah v.

hiljadah

1,000,000 tisuća tisućah v.

milijun.

A tőszámnevek közül az 1, 2, 3 és 4 önálló ragozással bírnak és közülök a *jedan* és *dva*-nak mind a három nemre külön-, a *tri* és *četiri*-nek s a többi tőszámnévnek ellenben mind a három nemre egyféle ragozása van.

A *jedan* úgy ragoztatik, mint a kemény ragozása határozott tulajdonságnevek. — A *jedan*-nak kettős száma nincs.

Eset	him	nő	semleges
I.	jedan	jedna	jedno
II.	jednoga	jedne	jednoga
III.	jednomu	jednoj	jednomu
IV.	jedan, jednoga	jednu	jedno
V.	—	—	—
VI.	jednom	jednoj	jednom
VII.	jednim	jednom	jednim
I.	jedni	jedne	jedna
II.	jednih	jednih	jednih
III.	jednim	jednim	jednim
IV.	jedne	jedne	jedna
V.	—	—	—
VI.	jednih	jednih	jednih
VII.	jednimi	jednimi	jednimi

A *dva*, *dvie*, *dva* és az *obadva* (mindkettő) a kettősszámban ragozottnak csupán, a következő módon :

Eset	him	nő	semleges
I.	dva	dvie	dva
II.	dvajuh	dvijuh	dvajuh
III.	dvama	dvjema	dvama
IV.	dva	dvie	dva
V.	dva	dvie	dva
VI.	dvajuh	dvijuh	dvajuh
VII.	dvama	dvjema	dvama

A *tri* és *četiri* ugy ragoztatik, mint a *dva*-nak nőnemű alakja a *dvie*.

Megjegyzés a ragozási táblákhoz.

A *jedan* egyesz. IV. csete kétféle: a *jedan* az élettelen, a *jednoga* az élőlények ragozása alkalmával használtatik. — *Jedan* a többesszámban akkor használtatik, midőn valamely rendhagyó főnévvel — melynek csak többese van — ragoztatik.

Négyen felül minden tőszámnév az I. IV. és V. esetben önálló, seml. nemű főnév gyanánt vétetik és a mellettök levő főnév mindig a többesz. II. esetbe tétetik. P. o. *šest krajcarah ti dam*. (Hat krajczárt adok — neked. —) A többi esetekben tulajdonságnévi természettel birnak és ragozás tekintetében a főnévhez alkalmazkodnak. P. o. I. es. *desetstolova*, II. *desetih stolovah*, III. *desetim stolovom*, IV. *deset stolovah*, V. *deset stolovah*, VI. *desetih stolovah*, VII. *desetimi stolovi*.

Ha a mennyiség több számból van összetéve, akkor csak a legutolsó számnév ragoztatik. P. o. *vidim šeststo osamdeset i jednoga vojnika*. (Látok 681 katonát.)

b) *A sorszámnevek* e kérdésre felelnek: *koji poredu* (hányadik? és úgy ragoztatnak mint a határozott alaku tulajdonságnevek. A sorszámnevek a tőszámnevekből képeztetnek *i* végzet által, kivévén a *prvi* (első), *drugi* (második), *treći* (harmadik) és *četvrti* (negyedik), a melyek rendhagyólag képeztetnek. A *sedam* és *osam*-nál az *a* hangzót kilökik; lesz tehát: *sedmi* (hetedik), *osmi* (nyolczadik). A *miliun*-nak megfelelő sorszámnév: *milijunski* (milliomodik). — Minden sorszámnév 3 végzetű; p. o. *peti*, a, o (ötödik) sat. — Ha a sorszámnév több tagból áll, ragozás alkalmával csak a legutolsó veszi fel az esetek ragjait. — Sorszámnevek:

1 prvi	30 trideseti
2 drugi	40 četerdeseti
3 treći	50 petdeseti
4 četvrti	60 šestdeseti
5 peti	70 sedamdeseti
6 šesti	80 osamdeseti
7 sedmi	90 devetdeseti
8 osmi	100 stoti
9 deveti	200 dviestoti
10 deseti	300 tristoti
11 jedenaesti	420 čtiristo i dvadeseti
12 dvanaesti s igy t.	1200 tisući i dviestoti
20 dvadeseti	1,000,000 milijunski.

c) *Az osztó számnevek* e kérdésre felelnek meg: *koliko svaki put?* — vagy *po koliko?* (hányanként)? *Az* osztó számnevek a tőszámnevekből képeztetnek *po* előljáró által; p. o. *po jedan* (egyenként), *po dva* (kettenként), *po tri* (hármanként), *po četiri* (négyenként) és így tovább.

d) *A szorzó számnevek* e kérdésre felelnek meg: *kolikostruk* (hányszoros)? e számnevek három nemben mondhatók ki és melléknévi tulajdonsággal bírnak. — Szorozó számnevek:

Egyszeres *jednostruk*, a, o,
 kétszeres, *dvostruk*, a, o,
 háromszoros *trostruk*, a, o,
 négyszeres *čtverostruk*, a, o,
 ötszörös *peterostruk*, a, o,
 hatszoros *šesterostruk*, a, o,
 hétszeres *sedmerostruk*, a, o,
 nyolczszoros *osmerostruk*, a, o,
 kilencszeres *deveterostruk*, a, o,
 tizszeres *deseterostruk*, a, o,
 tizenegyszeres *jedennaesterostruk*, a, o,
 százszoros *stostruk*, a, o, sat.

e) *A különző számnevek* e kérdésre felelnek meg: *koliko vrsti* (hányféle, hányszerű)? és úgy használatnak, mint a három végzetű tulajdonságnevek. — A különző számnevek egyszerűek és összetettek. Az *egyszerűek* — a: *jedin*, a, o, (egyszerű egyféle), *dvoj*, a, e, (kétszerű), *troj*, a, e, (háromszerű), *čtver*, a, o, (négyyszerű), kivételével — a sorszámnevekből képeztetnek úgy, hogy a végső *i* helyett *er* (ra—ro) végzet adatik hozzájuk. P. o. *peter*, a, o, (ötszerű), *šester*, a, o, (hatszertű) sat. Az *összetettek* az egyszerűekből alkottatnak az *o* kötőszó segítségével a *vrstan* vagy *jaki* szó hozzáadása által. P. o. *jednovrstan*, *jednojaki* (egyszerű, egyféle); *dovrstan*, *dvojaki* (kétszerű, kétféle); s így tovább.

f) *A határozó számnevek* e kérdésre felelnek meg: *koliko putah* (hányszor)? E számnevek a tőszámnevekből képeztetnek,

ha *put*, vagy *krat*, (szor, szer) szó ragasztatik hozzájuk. P. o. *jedenkrat*, *jedenput* (egyszer), *dvakrat*, *dvaput* (kétszer). — A határozó számnevek a sorszámokból is képezethetnek úgy mint a tőszámnevekből. P. o. *prvikrat*, *prviput* (először), *drugikrat*, *drugiput* (másodszor) s így t.

g) *A társas számnevek e kérdésre felelnek meg: koliko u družtvu* (hányad magával van)? és melléknévi tulajdonsággal bírván, mind a három nemben használtatnak és ragoztatnak. — Társas számnevek :

egymaga *sam*, a, o,
 másodmagával *samodrug*, a, o,
 harmadmagával *samotret*, a, o,
 negyedmagával *samočetvrt*, a, o,
 ötödmagával *samopet*, a, o,

hatodmagával *samošest*, a, o, s így tovább úgy képezethetnek, hogy a tőszámnevek elé *sam* és *o* tétetik.

h) *A törtszámok a horvátban így mondatnak ki :*

$\frac{1}{2}$ = pol v. jedna polivica,

$\frac{1}{3}$ = trećina v. treći dio (del),

$\frac{1}{4}$ = četvertina,

$\frac{1}{5}$ = petina,

$\frac{1}{6}$ = šestina s így t. egész 100-ig, a tőszámnévből képezetik *ina* végzet hozzáadása által.

$1\frac{1}{2}$ = jedan i pol vagy másfél : pol drugi,

$2\frac{1}{2}$ = dva i pol, vagy harmadfél : pol treći s így t.

$\frac{1}{100}$ = stoti dio (századik rész),

$\frac{1}{500}$ = pet stotih dielah s így t.

IV.

A névmás.

Nyelvtani fogalmak.

Névmás	<i>zaimе</i>	Visszaható névm.	<i>povratnozaimе</i>
személyes névm.	<i>osobno zaimе</i>	kérdő névmás	<i>upitno zaimе</i>
birtokos névm.	<i>posjedovno zaimе</i>	visszamut. névm.	<i>odnosno zaimе</i>
mutató névmás	<i>pokazno zaimе</i>	határozatlan névmás	<i>neopredjeljeno zaimе.</i>

a) A horvát *személyes névmások ja* (én), *ti* (te), *on, ona, ono* (ő) ragozását a következő minta mutatja:

Eset	1. ja	2. ti	3. on	oña	ono
Többszám.	I. ja	ti	on	ona	ono
	II. mene, me	tebe, te	njega, ga	nje, je	njega, ga
	III. meni, mi	tebi, ti	njemu, mu	njoj, joj	njemu, mu
	IV. meni, me	tebe, te	njega, ga	nju, ju	njega, ga
	V. — ja	ti	on	ona	ono
	VI. meni	tebi	njem	njoj	njem
	VII. menom, manom	tobom	njim	njom	njim
Egyszám.	I. mi	vi	oni	mind a három számára	
	II. nas	vas	njih, onih		
	III. nam	vam	njim, onim		
	IV. nas	vas	nje, je, one		
	V. — mi	vi	oni		
	VI. nas	vas	njih, onih		
	VII. nami	vami	njimi, onimi		

b) A visszaható névmás „se“ ige ragoztatik :

I. es. —	}	A többes számban ugyanaz.
II. <i>sebe, se</i>		
III. <i>sebi, sí</i>		
IV. <i>sebe, se</i>		
V. —		
VI. <i>sebi</i>		
VII. <i>sobom</i>		

E ragozási táblákhoz megjegyzésül szolgáljanak a következők :

Az egyes- és többesszám II., III. és IV. esetei rövidítve is használatnak : me, mi, me ; jih, jim, jih. — Nem szabad röviden használni a személyes névmást : ha önállóan, vagy a mondat kezdetén áll : P. o. *Komu sí dao knjigu?* (kinek adtál könyvet?), a felelet reá : *meni, tebi, njemu* sat., nem pedig *mi, ti, mu*. Vagy p. o. *Tebi* (nem ti) *sam dao knjigu* (neked adtam könyvet). — Továbbá : ha a személyes névmás nyomatékkal mondatik ki. P. o. *Niti tebe* (nem te), *niti njega* (nem ga) *ne poštujem*. (Sem téged, sem őt nem becsülöm). — Végre, ha a névmás előtt előjáró áll. P. o. *Hodi k meni* (nem k mi) ! (Jöjj hozzám) !

A visszaható névmásnak I. és V. esete nincs ; többesszáma egyenlő az egyszámmal. A II., III. és IV. eset rövidítve is használatnak : *sebe*, vagy *se*, *sebi*, vagy *si*, *sebe*, vagy *se*. Hogy mikor nem szabad rövidítve használni, az az előbb mondottakból kitünik. *Megjegyzés.* A horvát a beszédben az idősbeket, vagy a tanultabbakat az által szokta megtisztelni, hogy a reájok vonatkozó névmást a többesszámba teszi. P. o. *Mati nisu kod kuće, oni su u crkvi*. Az anya nincs (nincsenek) itthon, ő (ők) a templomban van (vannak).

c) *A birtokos névmások: moj (enyim), tvoj (tied), njegov* (seml. n. (övé); *naš* (mienk), *vaš* (tietek), *njihov* (övék) három neműek.

	Egyes szám :	Többes szám :
1.	szem. moj, moja, moje	naš, naša, naše
2.	tvoj, tvoja, tvoje	vaš, vaša, vaše
3.	(him), njegov, njegova, negovo	} njihov, njihova, njihovo.
4.	(nő) njezin, njezina, njezino	

A birtokos névmások a következő minta szerint ragoznak. P. o.

moj (enyim).

Eset	him	nő	semleges
Egyes sz. (Egy birtokos egy birtok).	I. moj	moja	moje
	II. mojega, moga	moje	mojega, moga
	III. mojemu, momu	mojoj	mojemu, momu
	IV. moj · ega), moga	moju	moje
	V. moj	moja	moje
	VI. mojom, mom	mojoj	mojem, mom
	VII. mojim	mojom	mojim
Többes sz. (Egy birtokos több birtok).	I. moji	moje	moja
	II. mojih	mojih	mojih
	III. mojim	mojim	mojim
	IV. moje	moje	moja
	V. moji	moje	moja
	VI. mojih	mojih	mojih
	VII. mojimi	mojimi	mojimi

	Eset	him	nő	semleges
Egyes sz. (Több birtokos egy birtok)	I.	naš	naša	naše
	II.	našega	naše	našega
	III.	našemu	našoj	našemu
	IV.	naš(ega)	našu	naše
	V.	naš	naša	naše
	VI.	našem	našoj	našem
	VII.	našim	našom	našim
Többes sz. (Több birtokos több birtok)	I.	naši	naše	naša
	II.	naših	naših	naših
	III.	našim	našim	našim
	IV.	naše	naše	naša
	V.	naši	naše	naša
	VI.	naših	naših	naših
	VII.	našimi	našimi	našimi

Ezen minta szerint ragoztatik a 2. szem. birtokos névmás a *tvoj* és a *vaš*, nemkülönben a birtokos visszaható-névmás a *svoj*, *svoja*, *svoje* (magamé) és *svoji*, *svoje*, *svoja* (magaméi).

A *njegov* és *njezin* (övé) és a *njihov* (övéké) úgy ragoztatnak, mint a határozatlan tulajdonságnevek.

Megjegyzés. A magyarban a birtokviszony birtokragok által fejeztetik ki, a horvát nyelvben azonban a birtokos névmás ki-teendő és a birtokkal nemben, számban és esetben megegyeztetendő.

d) A horvát *mutató-névmások* közül :

az első személyre mutat az : *ovaj*, *ova*, *ovo* (ez); *ovi*, *ove*, *ova* (ezek); a második személyre: *taj*, *ta*, *to* (az); *ti*, *te*, *ta* (azok);

a harmadik személyre az *onaj, ona, ono* amaz); *oni, one, ona* (amazok).

Ide tartoznak még az *isti, ista, isto* (ugyanaz); *isti, iste, ista* (ugyanazok); — továbbá a *sam, sama, samo* (magam); *sami, same, sama* (magunk).

Az *on, ona, ono* (ő az); *oni, one, ona* (ők, azok) személyes névmás is használatik mutató névmás gyanánt.

Az *ovaj, taj* és *onaj* a következő minta szerint ragoztatnak:

	Eset	him	nő	semleges
Egyes szám	I.	ovaj	ova	ovo
	II.	ovoga	ove	ovoga
	III.	ovomu	ovoj	ovomu
	IV.	ovaj (ovoga)	ovu	ovo
	V.	—	—	—
	VI.	ovom	ovoj	ovom
	VII.	ovim	ovom	ovim
Többes szám	I.	ovi	ovi	ova
	II.	ovih	ovih	ovih
	III.	ovim	ovim	ovim
	IV.	ove	ove	ova
	V.	—	—	—
	VI.	ovih	ovih	ovih
	VII.	ovimi	ovimi	ovimi

A fenti minta szerint ragoztatik az *isti, ista, isto* (ugyanaz) mutató névmás is.

A *sam* (magam) mutató névmás ige ragoztatik :

	Eset	him	nő	semleges
Egyszám	I.	sam	sama	samo
	II.	sama, samoga	same	sama, samoga
	III.	samu, samomu	samoj	samu, samomu
	IV.	sam, sama, samoga	samu	samo
	V.	—	—	—
	VI.	samom	samoj	samom
	VII.	samim	samom	samim
Többes szám	I.	sami	same	sama
	II.	samih	samih	samih
	III.	samim	samim	samim
	IV.	same	same	sama
	V.	sami	same	sama
	VI.	samih	samih	samih
	VII.	samimi	samimi	samimi

e) A *kérdő névmások* közül :

Személyre mutat: *tko?* (ki?) tárgyra: *što*, a népnél némely vidéken *kaj* (mi?); tulajdonságra: *kakov, kakova, kakovo* (milyen?); birtokra: *čiji, čija, čije* (kié?), a nemi megkülönböztetésre: *koji, koja, koje* (melyik?)

A *tko* és *što* csak az egyes számban — ige ragoztatnak :

I. es. <i>tko?</i>	<i>što?</i>
II. <i>koga?</i>	<i>česa, čega?</i>

III. es. komu ?	čemu ?
IV. koga ?	što ?
V. —	—
VI. kom ?	čem ?
VII. „ skim ?	čim ?

Megjegyzés. A nép által némely vidéken a *što* helyett használt *kaj* (mi) ? ugy ragoztatik mint a *što*, kivéven a IV. esetet, mely egyenlő az I. esettel, (*kaj* ?)

A *kakov* (milyen ?) mutató névmás ugy ragoztatik, mint a határozatlan tulajdonságnevek.

A *čiji* (kié) ? mutató névmás ugy ragoztatik, mint a határozott alaku tulajdonságnév.

A *koji, koja, koje* (melyik) ? a határozott alaku tulajdonságnevek mintája szerint ragoztatik.

A horvát kérdő névmásokhoz gyakran *li* szócska adatik, mely hasonlít a magyar vajjon és a kérdő szócskához. — P. o. *tkoli* ?

f) A horvát *visszamatató névmások* alakjokra nézve meg-egyeznek a kérdő névmásokkal.

Ilyenek : a *tko* (aki), *što* vagy a népnél *kaj* (ami) és a melléknévi tulajdonsággal bíró *koj, a, e*, (aki), továbbá *čiji a, e*, (akié).

E névmások ép ugy ragoztatnak mint a megfelelő kérdő névmások.

g) A *határozatlan névmások* a következők : *tko, što* (*kaj*), *njetko* (valaki), *nješto* (valami), *gdjetko* (egynémely), *gdješto* (itt, ott), *itko* (bárki), *išto* (bármi), *nitko* (senki), *ništo* (semmi), *svatko* (mindenki), *svašto* (minden), *tkogod* (akárki), *štogod* (akármí). Továbbá a melléknévi tulajdonsággal bírók : *koji, a, e*, (aki),

njekoji, a, e, vagy njeki, a, o, (némely), ikoji, a, e, (bármely), svaki, a, o, (mindenki), kojigod, kojagod, kojegod (akármelyik), jedan, jedna; jedno (egyik), nijedan, a, o, (egyik sem).

A határozatlan névmások a kérdő névmásokból alakultak, tehát úgy ragoztatnak mint amazok.

Azon határozatlan névmások, a melyek a *god* vagy *goder*-rel, (bár, akár) vannak összetéve, ragoztatnak, de a *god*, *goder* sohasem.

V.

Az ige.

Általános ismeretek. — Igeragozás. — Igeragozási táblák. — Igeképzés.

Nyelvtani fogalmak.

Ige	<i>glagolj</i>	igeragozás	<i>sprega glagolja</i>
cselekvő ige	<i>tvorni glagolj</i>	igemód	<i>način sprezanje</i>
szenvedő ige	<i>trpeći glagolj</i>	jelentőmód	<i>pokazni način</i>
közép ige	<i>srednji glagolj</i>	óhajtómód	<i>željni način</i>
átható ige	<i>prelazni glagolj</i>	parancsoló-	
benható ige	<i>neprelazni glagolj</i>	mód	<i>zapovjedni nač.</i>
folytató ige	<i>trajni glagolj</i>	határozatlan-	
bevégző ige	<i>dovršni glagolj</i>	mód	<i>neopredjelj. nač.</i>
gyakorító ige	<i>počestjujući gla- golj</i>	részesülő	<i>pričešt v. dieon.</i>
egyszerű ige	<i>prosti glagolj</i>	igeidő	<i>vrieme glagolja</i>
összetett ige	<i>složeni glagolj</i>	jelenidő	<i>sadanje vrieme</i>
visszaható ige	<i>povratni glagolj</i>	végzetlen mult	<i>prošlo trajno</i>
személyes ige	<i>osobni glagolj</i>	idő	<i>vrieme</i>
személyt. ige	<i>neosobni glagolj</i>	tört. multidő	<i>negda prošlo vr.</i>
szabályos ige	<i>pravilni glagolj</i>	bev. multidő	<i>prošlo vrieme</i>
szabályt. ige	<i>nepravilni glag</i>	régmult idő	<i>predprošlo vrieme</i>
hiányos ige	<i>manjkavi glag.</i>	jövődő	<i>buduće vrieme</i>
		jövömult	<i>buduće prošlo vr.</i>

A.

Általános ismeretek.

A horvát igék alapjelentményök, a cselekvés természetére, a cselekvés folytatására és külalakjukra nézve osztatnak fel.

Alapjelentményökre nézve felosztatnak az igék: cselekvőkre, p. o. *čitam* (olvasok); szenvedőkre, p. o. *vidjen sam* (láttatom); és középigékre, p. o. *spavam* (alszom).

A cselekvés természetére nézve felosztatnak az igék: áthatókra, p. o. *kujem željezo*, (kalapálom a vasat) és benhatókra, p. o. *idem* (megyek).

A cselekvés folyamára nézve felosztatnak az igék: folytatókra, p. o. *plačati* (fizetgetni), és bevégzőkre, p. o. *platiti* (fizetni); továbbá: gyakorítókra, p. o. *grizkati* (rágcsálni).

Külalakjukra nézve felosztatnak az igék: egyszerűekre, p. o. *pisati* (irni) és összetettekre, p. o. *napisati* (felírni.) — Visszahatók azon igék, a melyek mellett a se visszaható névmás áll; p. o. *bojim se* (félek). — Személyesek azon igék, a melyek mind a három személyben kimondhatók; p. o. *pišem, pišeš, piše*. — Személytelenek, a melyek csak az egyes sz. 3. személyben használatnak; p. o. *grmi* (menydörög). — Szabályosak azon igék, a melyek a rendes szabályok szerint ragozhatók. — Szabálytalanok azok, a melyek a szabályokhoz nem alkalmazkodnak. — Hiányosak azon igék, a melyek nem ragozhatók minden időben.

A horvát igéknek kétféle tövük van. Az egyik a határozatlan *ti* elhagyása által származik. Ezt a határozatlan mód ige-tőjének nevezik. P. o. *kopati* (kapálni), a tö: kopa. A másik ige-tő a jelentőm. jel. idő személyragjainak elhagyása által származik. P. o. *kopam* (kapálok), a tö: kop. A határozatlan ige-tő némely igéknél lényegesen különbözik a jelentőm. tövétől. P. o. *vezati* (kötni) igének *veza* a határozatlan, *vež* a jelentőmód töje.

a) A horvát *igeragozádsnak* két alakja van : a cselekvő és szenvedő.

A horvát öt *igemódot* különböztet meg : a jelentő-, feltételes- (óhajtó-) parancsoló- és határozatlan módot és a részesülőt. — A határozatlan módot már az I. füzetből ismerjük.

Hét *igeidő* van : a jelen, végzetlen múlt, történeti múlt, független múlt, régmúlt, jövő- és jövőmúlt idő.

A cselekvő igék.

b) A cselekvő igék *jelentőmód* jelen-, független múlt és jövőideje ismeretes előttünk. Ezeket tehát részletesebben ez alkalommal nem tárgyaljuk. Az előttünk ismeretlen igeidők így képeztetnek :

1. A *végzetlen múlt* úgy képeztetik, hogy a határozatlan *ti* elhagyása által nyert igetőhöz az egyesszámban személyenkint : *ah, aše, aše* ; a többesszámban *asmo, aste, ahu* végzet tétetik. P. o. *motati* (gombolyítani), *motah, motaše, motaše, motasmo, motaste, motahu*. — Azon igék, a melyeknek tője magánhangzón végződik, a végzetlenm. idő ragjai felvételénél némi változást szenvednek. Még pedig az *a*-val végződő igék ezen hangzója összeolvad a végzetlen múlt ragjának *a* hangzójával, és ez esetben az *a* megnyujtatik. P. o. *brati* (szedni), a végzetlen múltban megnyujtva így ragoztatik : *brah, braše, braše, brasmo, braste, brahu*. — Továbbá az *in* és *ěn* végződő igék ezen *i* és *ě* hangzót *j*-vé lágyítják a végzetlen múlt idő ragjai felvétele alkalmával. P. o. *misliti* (gondolni), *misljah, misljaše* stb. *viděti* (látni) ; *vidjah vidjaše* stb. — e szabály alól kivétetik : *umjeti* (érteni), *razumjeti* (megérteni), *biti* (lenni) és *čuti* (hallani) ige. Végzetlen múltjuk : *umijah, razumijah, bijah, čujah*. — *Bosti* (szűrni) végzetlen múlt ideje : *bodjah, krasti* (lopni) *kradjah* ; *a leći* (legti), *sjeći* (sekti), *teći* (tekti) sat. már ismeretes határozatlan alaku igék végzetlen múltja : *legah, sekah, tekah* sat.

2. A *történeti mult* időben az igető az 1. személyben *h*-ragot, a 2-ban és 3-ban semmit, a többesben *smo*, *ste* és *še* ragot vesz föl személyenkint. P. o. *pisati* (irni); *pisah*, *pisa*, *pisa*, *pisasmo*, *pisaste*, *pisaše*. — Ha az igető mássalhangzón végződik, a történeti *mult* ragja elé *o* kötőhangzó tétetik; p. o. *grizti* (harapni): *grizo*, *grizosmo* sat.

3. A *régmult* idő úgy képeztetik, hogy az ige — úgy mint a *mult* idő képzésénél láttuk, nemi képzeteket vesz fel és a *biti* (lenni) segédigét a félmult időben ragozza. A *biti* félmult ideje: *bijah*, *bijaše*, *bijaše*, *bijasmo*, *bijaste*, *bijahu*. P. o. a *pisati* (irni) ige a régmult időben így ragoztatik: *ja bijaḥ pisao*, (la, lo); *ti bijaše pisao* (la, lo); *on* (a, o); *bijaše*, *pisao* (la, lo) sat.

4. A *jövömult* időben a horvát igék úgy ragoztatnak, hogy a *biti* (lenni) segédige a jövőidőben ragoztatik, az ige pedig az ismert nemi végzeteket veszi fel. — A *biti* jövőidője: *budem*, *budeš*, *bude*, *budemo*, *budete*, *budu*. P. o. *svršiti* (elvégezni) jövőmultja így van: *ja budem svršio* (la, lo); *ti budeš svršio* (la lo); *on* (a, o) *bude svršio* (la, lo) sat.

c) Az igéknek a *feltételes (óhajtómódban)* való ragozásánál az ige nemi végzeteket vesz fel, kiegészítőül pedig a *biti* (lenni) segédige történeti multját használja minden időben, számban és személyben, kivéven a többesszám 3. személyét, mely egyenlő az egyessz. 3. személyével. T. i. *bih*, *bi*, *bi*; *bismo*, *biste*, *bi*. P. o. *ja bih pisao* (la, lo), (én irnék); *ti bi pisao* (la, lo), (te irnál) sat.

Megjegyzés. A nép némely vidéken a feltételes (óhajtó) mód jelenideje képzésénél minden számban és személyben a *biti* segéd igének csupán egyféle alakját a *bi*-t használja. P. o. *ja bi pisal* (la, lo), (én irnék); *ti bi pisal* (la, lo), (te irnál) sat.

A feltételes (óhajtómód) multidejének képzése a felállított szabálytól némileg eltér; ugyanis a *biti* segédige kétféle alakban alkalmaztatik, úgy mint: nemi végzetekkel és a történeti *mult* ragjaival. A rendes ige nemi végzeteket vesz fel. P. o. *ja bio*

(la, lo) *bih pisao* (la, lo), (én irtam volna); *ti bio* (la, lo) *bi pisao* (la, lo), (te irtál volna) sat.

Megjegyzés. A nép némely vidéken e szabálytól is eltér, mert minden számban és személyben a *bit* használja úgy, mint a feltételes (óhajtó) mód jelenidejénél láttuk. Ezenkívül még a fenti szórendet sem követi, mert a nemi végzettel ellátott segédigét utánna teszi a történeti mult ragjaival ellátott segédigének. P. o. *ja bi bil* (la, lo) *pisal* (la, lo), én irtam volna sat.

d) A horvát igék *parancsolómódjának* a jellemzője némely igéknél a *j*, másoknál az *i*. Ezen jellemző végzeteket a jelentőmód jelenidő egyesszám 3. személyének *a*, *e*, vagy *i* végzete szerint veszik fel. Ugyanis:

1. Azon igékhez, a melyek a jel. mód jelenideje egyessz. 3. személyében *a*-val végződnek, a parancsoló mód egyessz. 2. személyében (az 1. személy hiányzik) *j*-végzet tétetik; a 3. személyben a *j* végzet elmarad és az ige elé *nek* (a népnél *naj*) szócska tétetik. P. o. *čita* (olvas), *čitaj* olvas! nek (v. naj) *čita!* (olvasson!) — A többesszám minden személyében felveszi az ige a 3. személy végzetéhez a *j*-jellemzőt és ehhez ragasztja a többesszám személyragjait, a 3. személyben ezenkívül egyenlően az egyesszámhoz: *nek* szócskát vesz fel. P. o. *čitajmo!* (olvassunk!) *čitajte!* (olvassatok!), nek *čitaju!* (olvassanak!)

2. Azon *e* végzetű igék, a melyek a jel. m. jel. idő egyessz. 3. személyében az *e* előtt *j*-vel birnak, a parancsolómód egyessz. 2. személyében az *e*-t elvetik és a megmaradt *j* jellemzi a parancsolómódot, a 3. személyben ismét felveszik a *j*-hez az *e* végzetet és elejbe *nek* (*naj*) szócskát tesznek. P. o. *kupuje* (vásárol), *kupuj!* (vásárolj!), nek (*naj*) *kupuje!* (vásároljon!) — A többesszámiban az *e* végzetet elhagyja és a megmaradt *j*-hez ragasztja a személyragokat és veszi fel a 3. személyben az ige elé a *nek* (*naj*) szócskát. P. o. *kupujmo*, *kupujte*, nek (*naj*) *kupuju!*

3. Azon *e* végzetű igék, a melyek a jel. m. jelen időben az *e* előtt *j*-t nem birnak, a parancsolómód egyessz. 2. személyében az *e* helyett *i* jellemző szócskát vesznek fel; a 3. személyben az *i* helyett megtartják az eredeti *e* végzetöket. P. o. *kaže* (mutat), *kaži!* (mutass!), nek (*naj*) *kaže!* (mutasson!) — A többesszám 1. és 2. személyében az *e*-t elhagyván, felveszik az *i*-t jellemzőnek és ehhez ragasztják a rendes személyragokat; a 3. személyben az *e*-t *u*-ra változtatják. P. o. *kažimo*, *kažite*, nek (*naj*) *kažu!*

4. Azon igék, a melyek a jel. m. jel. idő egyessz. 3. személyében *i*-vel végződnek, a parancsolómód egyessz. 2. és 3. személyében megtartják az *i*-t jellemzőnek. P. o. *vidi* (lát), *vidi!* (láss!), nek (*naj*) *vidi!* (lásson!) — A többesszám 1. és 2. személyében a személyragokat rendesen felveszik, a 3. személyben pedig az *i* helyett *e* ragot kapnak. P. o. *vidimo*, *vidite*, nek (*uaj*) *vide!*

e) A *részesülők* a tulajdonságnevek természetével bírván, három végzetűek és a főnévvel nemben, számban és esetben megegyeznek.

1. A cselekvő igék jelenidejű részesülőjének jellemzője a (*ći, ća, će*), több. sz. (*ći, će, ća*), mely alkalmazza magát a jelentöm. jel. idő többesz. 3. személyének *a, e* és *i* végzetéhez és mivel kötőhangzókat vesz fel az ige-tő: változást is szenved. P. o. *spavaju* (aluszna), *spavajući* (alvó); *rišu* (rajzolnak), *rišući* (rajzoló) sat.

2. A cselekvő igék *mult* idejű részesülőjének képzése úgy történik, hogy a határozatlan mód *ti*-je elhagyása által nyert ige-tőhöz ragasztatik a *mult* részesülő jellemzője a *vši* (*vša, vše*), (több. sz. *vši, vše, vša*). P. o. *čitati* (olvasni), *čitavši* (olvasott); *klati* (ölni), *klavši* (ölt); *kupiti* (venni), *kupivši* (vett). — Azon igék, a melyek a határozatlanban *ći*-vel (eredetileg mássalhangzóan)

végződnek, a kötőhangzót vesznek fel a mult részesülő jellemzője elé. P. o. *reći* = *rekti* (mondani), *rekavši* (mondott).

3. Az ige jelenidejű *határozói alakja* a jelenidejű részesülőből képeztek úgy, hogy az *i*, *a*, *e* sat. nemi végzetek elhagyatnak. P. o. *sjedec* (ülve), *čitajuć* (olvasva). — Az ige mult idejű határozói alakja vagy a mult idejű himnemű *vši*, vagy csupán *v*-raggal alkottatik. P. o. *počevši*, *počev*. — A magyar nyelvben az ige határozói alakja, mód, idő, vagy okhatározói értelemben használtatik, tehát különbözik a horvát igehatározótól.

A szenvedő igék.

f) Az igék szenvedő alaku ragozása körülírva történik. A horvát nyelvben háromféleképen fejezhető ki a szenvedő alak; még pedig úgy, hogy:

1. A cselekvő ige azon igeidő több. sz. 3. személyébe tételik, a melyben azt ragozni akarjuk. Az igének ezen alakja minden személyben és számban változatlan marad. Ez alak fejezi ki a szenvedő ige idejét. — A személy kifejezésére a személyes névmás használtatik a tárgysetben. P. o. *hvaliti* (dicsérni), *hvale me*, *hvale te*, *hvale ga* (ju, ga); *hvale nas*, *hvale vas*, *hvale nje*. (Dicsértetem, dicsértetel sat.; szórul-szóra: dicsérnek engem, dicsérnek téged sat.) *Hvalili* (la, lo) *su me* (dicsértettem, dicsértek engem) sat.

2. A cselekvő ige minden módban, időben, számban és személyben ragoztatik (kivéven a részesülőt és határozói alakot) és hozzá a *se* visszaható adatik, mely változatlan marad. P. o. *hvalim se*, *hvališ se*, *hvali se* sat. (dicsértetem, dicsérem magamat sat.); *hvalit ću se*, *hvalit ćeš se* (dicsértetni fogok) sat.

3. A ragozandó ige a szenvedő alaku mult részesülőbe tételik, a *biti* (lenni) segédige pedig minden módban, időben, számban és személyben ragoztatik. — A szenvedő alak mult

részesülőjének jellemzője az *n* (*na, no*), (több. sz. *ni, ne, na*), mely a határozatlan igetőhöz ragasztatik. P. o. *hvaljen* (a, o) *sam* (dicsértetem, dicsérve vagyok) sat. — *Megjegyzendő*, hogy a szenvedő alak mult részesülőjének jellemzője felvételekor némely igék kötőhangzót tesznek a jellemző elé, sőt hangzójukat át is változtatják. Ilyenek p. o. *šiti* (varrni) *šijen, jesti* (enni) *jeden, tući* (verni) *tućen* s más ily tövel bírók. Továbbá: *liečiti* (gyógyítani) *liečen, gojiti* (táplálni) *gojen; cieniti* (becsülni) *cienjen, viditi* (látni) *vidjen; loviti* (vadászni) *lovljen* s más ilyenek, melyek helyes használatát a tanuló leginkább gyakorlatból tanulhatja meg.

A visszaható igék.

g) Azon horvát igék, a melyek mellett a *se* (magát) visszaható névmás áll: visszahatóknak neveztetnek. Minden cselekvő igéből lehet visszahatót csinálni, ha eléje *raz, s, vagy za* előszócskát teszünk. P. o. *najesti se* (jóllakni — teleenni magát), *naspavati se* (kialudni magát) sat.

A *se* visszaható névmásról már tudjuk azt, hogy a mondatban nem változik alakja; a szórendet illetőleg pedig megjegyzendő, hogy ha magánosan áll az igével, akkor mindig az ige után tétetik, ha pedig segédige van a mondatban, akkor az után áll. Különben pedig a mondatban azon szót követi, melyben a hangsúly fekszik.

A visszaható igék úgy ragoztatnak, mint a cselekvők.

A személytelen igék.

h) A személytelen igéknek csak az egyessz. 3. személyük van meg, a többi hiányzik. Ilyenek p. o. *grmi* (menydörög), *daždi* (esőzik), *snieži* (havazik) sat. Ilyen továbbá csekély kivétellel minden átható és benható ige, ha a *se* visszaható névmás által szenvedő igévé alakul. P. o. *piše se* (íratik), *skače se*

(ugráltatik), *vedri se* (tisztul) sat. — Vannak oly személytelen igék is, a melyekhez egy személyes tárgy valamely függő esetben (tulajdonító vagy tárgy) tételik. P. o. *čini* (mi) *se*, (ugy tetszik nekem); *vidi* (mi) *se*, (ugy látszik nekem); — *briga* (me) *je*, (törődöm) sat.

A személytelen igék minden módban és időben ragozhatók (kivéven a parancsolómódot és részesülőt), de természetesen csak az egyessz. 3. személyben, mert a többi hiányzik. P. o. *grmi* (jel. m. jel. idő); *grmljaše* (jel. m., végzetlenmult idő) sat.

A rendhagyó igék.

i) A rendhagyó igék ragozás közben tövüket lényegesen átváltoztatják és a tanult ragozási szabályoktól eltérnek. Ilyenek: a *biti* (lenni), *hotjeti* (akarni, fogni), *moći* (hatni, hetni), *ići* (menni).

1. A *biti* ragozását lásd a 104. lapon.

2. A *hotjeti* ragozását lásd a 106. lapon.

3. A *moći* rendhagyólag a jel. m. jelen időben ragoztatik, így: *mogu* v. *morem*, *možeš* v. *moreš*, *može* v. *more*; *možemo* v. *moremo*, *možete* v. *morete*, *mogu*.

4. *Iti* vagy *ići* rendhagyólag így ragoztatik; még pedig a jel. m. jel. időben: *idem*, *ideš* sat., a végzetlen mult időben: *idjah*, *idjaše* sat.; a részesülőben: *išavši*.

A hiányos igék.

j) A hiányos igék ném ragozhatók minden időben. Ilyenek: *veljeti* (mondani). Ez csak a jelen és végzetlen mult időben ragozható és a részesülőben: *Velim*; *veljah*; *veleći*. — Továbbá a *gresti* (menni, járni) szintén csak a jel. és végzetlen mult időben és a részesülőben ragoztatik, így: *gredem*; *gredjah*; *gredući*.

C.

Igeragozási táblák.

a) A segédigék.

A biti.

1. A jelentő módban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1	jesam, sam (vagyok)	jesmo, smo
	2	jesi, si	jeste, ste
	3	jest, je	jesu, su
Vég- zetlen multidő	1	bijah (vagyok vala)	bijasmo
	2	bijaše	bijaste
	3	bijaše	bijahu
Tört. m. idő	1	bih (valék)	bismo
	2	bi	biste
	3	bi	biše
Füg- getlen m. idő	1	bio (bila, o) sam voltam	bili (bile, a) smo
	2	bio (bila, o) si	bili (bile, a) ste
	3	bio (bila, o) je	bili (bile, a) su
Rég- mult idő	1	bijah bio (bila o) voltam vala	bijasmo bio (bila, o)
	2	bijaše bio (bila, o)	bijaste bio (bila, o)
	3	bijaše bio (bila, o)	bijahu bio (bila, o)

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jövő idő	1	hoću (ću) biti lenni fogok	hoćemo (ćemo) biti
	2	hoćeš (ćeš) biti	hoćete (ćete) biti
	3	hoće (će) biti	hoće (će) biti
Jövő mult idő	1	biti ću bio (bila, o) leendek	biti ćemo bili (e, a)
	2	biti ćeš bio (bila, o)	biti ćete bili (e, a)
	3	biti će bio (bila, o)	biti će bili (e, a)

A feltételes (óhajtó) módban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1	bih (volnék)	bismo
	2	bi	biste
	3	bi	bi
Mult idő	1	bio (bila o, bih voltam volna)	bili (bile, a) biste
	2	bio (bila, o) bi	bili (bile, a) biste
	3	bio (bila, o) bi	bili (bile, a) bi

3. A parancsolómódban.

1. —	budimo !
2. budi ! (légy !)	budite !
3. neka (naj) bude!	neka (naj) budu !

4. A részesülőben.

Jelen: budući (a, e — i, e, a), (való).

Mult: bivši (a, e — i, e, a), (volt).

A hotjeti.

1. A jelentőmódban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1 2 3	hoću ću (akarok, fogok) hoćeš, ćeš hoće, će	hoćemo, ćemo hoćete, ćete hoće, će
Végzetl. m. idő	1 2 3	hotjah (akarok vala) hotjaše hotjaše	hotjasmo hotjaste hotjahu
Tört. m. idő	1 2 3	htjedoh (akarék) htjede htjede	htjedosmo htjedoste htjedoše
Függetl. m. idő	1 2 3	hotio (la, lo) sam akartam hotio (la, lo) si hotio (la, lo) je	hotjeli (le, la) smo hotjeli (le, la) ste hotjeli (le, la) su
Régmult idő	1 2 3	bijah hotio (la, lo) (akartam vala) bijaše hotio (la, lo) bijaše hotio (la, lo)	bijasmo hotjeli (le, la) bijaste hotjeli (le, la) bijahu hotjeli (le, la)
Jövő idő	1 2 3	ću hotjeti (akarni fogok) ćeš hotjeti će hotjeti	ćemo hotjeti ćete hotjeti će hotjeti
Jövő mult idő	1 2 3	biti ću hotio (la, lo) (akarandok) biti ćeš hotio (la, lo) biti će hotio (la, lo)	biti ćemo hotjeli (le, la) biti ćete hotjeli (le, la) biti će hotjeli (le, la)

2. A feltételes (óhajtó) módban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1	hotio (la, lo) bih (akarnék)	hotjeli (le, la) bismo
	2	hotio (la, lo) bi	hotjeli (le, la) biste
	3	hotio (la, lo) bi	hotjeli (le, la), bi
Mult idő	1	bio (la, lo) bih hotio akartam volna	bili (e, a) bismo hotjeli (e, a)
	2	bio (la, lo) bi hotio (a, e)	bili (e, a) biste hotjeli (e, a)
	3	bio (la, lo) bi hotio (a, e)	bili (e, a) bi hotjeli (e, a)

3. A parancsolómódban.

1. — htijmo !
 2. htij (akarj !) htijte :
 3. neka (naj) htije : neka (naj) htiju !

4. A részesülöben.

Jelen : hoteći (a, e — i, e, a), (akaró).

Mult : hotjevši (a, e — i, e, a), (akart).

b) Cselekvő igék.

P. o. k o p a t i (kapálni.)

A jelentőmódban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1	kopam (kapálok)	kopamo
	2	kopaš	kopate
	3	kopa	kopaju

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Végzetl. m. idő	1 2 3	kopah (kapálok vala) kopaše kopaše	kopasmo kopaste kopahu
Tört. m. idő	1 2 3	kopah (kapálék) kopa kopa	kopasmo kopaste kopaše
Függetl. m. idő	1 2 3	kopao (la, lo) sam (kapáltam) kopao la, lo) si kopao (la, lo) je	kopali le, la) smo kopali (le, la) ste kopali (le, la) su
Régmult idő	1 2 3	bijah kopao (la, lo) kapáltam vala bijaše kopao (la, lo) bijaše kopao (la, lo)	bíjasmo kopali (le, la) bijaste kopali (le, la) bijahu kopali (le, la)
Jövő idő	1 2 3	kopati ću (kapálni fogok) kopati ćeš kopati će	kopati ćemo kopati ćete kopati će
Jövő m. idő	1 2 3	bit ću kopao (la, lo) kapálandok bit ćeš kopao (la, lo) bit će kopao (la, lo)	bit ćemo kopali (le, la) bit ćete kopali (le, la) bit će kopali (le, la)

2. A feltételes (óhajtó) módban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1 2 3	kopao (la, lo) bih (kapálnék) kopao (la, lo) bi kopao (la, lo) bi	kopali (le, la) bismo kopali (le, la) biste kopali (le, la) bi
Mult idő	1 2 3	bio (la, lo) bih kopao la, lo (kapáltam volna) bio (la, lo) bi kopao (la, lo) bio (la, lo) bi kopao (la, lo)	bili (e, a) bismo kopali (e, a) bili (e, a) biste kopali (e, a) bili (e, a) bi kopali (e, a)

3. A parancsolómódban.

1. —	kopajmo !
2. kopaj (kapálj)!	kopajte !
3. nek (naj) kopa !	nek (naj) kopaju

4. A részesülőben.

Jelen : kopajući (a, e — í, e, a), (kapáló).

Mult : kopavši (a, e — i, e, a), (kapált).

c) Szenvédő igék.

1. A jelentőmódban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1 2 3	hvale me (dicsértetem) hvale te hvale ga (ju ga)	hvale nas hvale vas hvale nje
Végzetl. m. idő	1 2 3	hvaljahu me (dicsértetem vala) hvaljahu te hvaljahu ga (ju ga)	hvaljahu nas hvaljahu vas hvaljahu nje
Tört. m. idő	1 2 3	hvališe me dicsértetem hvališe te hvališe ga (ju ga)	hvališe nas hvališe vas hvališe nje
Függetl. m. idő	1 2 3	hvalili (le, la) su me (dicsértetem) hvalili (le, la) su te hvalili (le, la) su ga (ju ga)	hvalili (le, la) su nas hvalili (le, la) su vas hvalili (le, la) su nje
Régmult idő	1 2 3	bijahu me hvalili (e, a) (dicsértetem vala) bijahu te hvalili (e, a) bijahu ga (ju ga) hvalili (e, a)	bijahu nas hvalili (e, a) hijahu vas hvalili (e, a) bijahu nje hvalili (e, a)

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jövő idő	1	hvalit ée me (dicsértetni fogok)	hvalit ée nas
	2	hvalit ée te	hvalit ée vas
	3	hvalit ée ga (ju ga)	hvalit ée nje
Jövő m. idő	1	bit ée me hvaliti (e, a) (dicsértetendem)	bit ée nas hvalili (e, a)
	2	bit ée te hvalili (e, a)	bit ée vas hvalili (e, a)
	3	bit ée ga (ju ga) hvalili (e, a)	bit ée nje hvalili (e, a)

2. A feltételes óhajtó módban.

	Szem.	Egyesszám	Többesszám
Jelen idő	1	hvalili (e, a) bi me (dicsértetném)	hvalili (e, a) bi nas
	2	hvalili (e, a) bi te	hvalili (e, a) bi vas
	3	hvalili (e, a) bi ga (ju ga)	hvalili (e, a) bi nje
Mult idő	1	bili (e, a) bi me hvalili (e, a)	bili (e, a) bi nas hvalili (e, a)
	2	bili (e, a) bi te hvalili (e, a)	bili (e, a) bi vas hvalili (e, a)
	3	bili (e, a) bi ga (ju, ga) hvalili (e, a)	bili (e, a) bi nje hvalili (e, a)

3. A parancsolómódban.

1. — budimo hvaljeni, dicsértessünk!
2. budi hvaljen (a o) dicsértessél, budite hvaljeni, dicsértessetek!
3. nek (naj) bude hvaljen (a, o) nek (naj) budu hvaljeni (dicsértessék)!

4. A részesülőben.

Hvaljen (a, o), (dicsértetett).

Az igék határozói alakja.

1. Biti : buduć (jelen), bivši (mult). (Leve, levén).
2. Hotjeti : hoteć (jelen), hotjevši (mult). (Akarva, akarván).
3. Kopati : kopajuć (jelen), kopavši (mult). (Kapálva, kapálván).
4. Hvaljen biti budućí hvaljen (jelen), bivši hvaljen (mult). (Dicsértetve, dicsértetvén).

d) E ragozási táblákhoz *megjegyzésül és magyarázatul* szolgáljanak a következők :

1. A például használt „*kopati*“ ige mintája szerint minden horvát cselekvő ige ragozható, mert a módjellelmezők és személyragok minden igénél ugyanazok. Sok ige (különösen az e és i végzetűek) ragozás alkalmával tövükben változást szenvednek, t. i. hangzót változtatnak, kötőhangzót vesznek fel sat. E változásokat már tanultuk az egyes igemódok s idők részletes tárgyalásánál.

2. Nevezetes a horvát cselekvő igék folytató és bevégző alakja. A folytató igék minden időben bevégzetlen cselekményt jelentenek és e kérdésre felelnek meg : „mit csinállok most?“ — *pišem* (írok), *skačem* (ugrálok), *prodajem* (árulok) sat. — A folytatóigék minden módban és időben ragozhatók úgy, mint a „*kopati*“ igénél láttuk.

A bevégző igék minden időben bevégzett cselekményt jelentenek és nem felelhetünk velök e kérdésre : „mit csinállok most?“ — Ilyenek *spišem* (leírom), *skočim* (ugrom), *prodám* (eladom). — Ez igék is a tanult szabályok szerint veszik fel a ragokat, csak hogy a jelentőmód végzetlen multban, a részesülő- és határozói alak jelenidejében nem ragoztatnak.

3. A szenvedő igék háromféle képzésnek megfelelőleg háromféleképp ragozhatók. A szenvedőigék képzését már ismerjük. — A tanuló kezdetben egyféleképp használja a szenvedőigék ragozását; de helyesen cselekszi, ha készít magának mind a három alakban ragozási táblát.

4. A magyarban az ige határozói alakjai az idő-, ok- és módhatározóknak felelnek meg; a horvát jelen és multidejű határozói alakokat használ, melyek a magyarban nem fejezhetők ki. Az ide vonatkozó példákat az előző lapon találja fel a tanuló.

D.

Igeképzés.

Az igék képzés és összetétel által alkotottnak. — Igéket lehet képezni főnévből és igéből a határozatlan *ti*-nek a főnévi vagy igei tőhöz való ragasztása által. Azonban a *ti*-t nem lehet egyszerűen a főnévi tőhöz ragasztani, hanem az *a*, *ie* (*je*) *i*, *nu*, *ova*, *eva* kötőszócskák segítségével. Hogy melyik igéhez melyik kötőszócska ragasztandó, azt szabályokból egészen biztosan megtanulni nem lehet. Ennek a mestere, a gyakorlat által szerzett nyelvérzék. Mindazonáltal, általában a következőket jegyezzük meg:

A határozatlan *ti* az *ie* (*je*) kötőhangzó segítségével p. o. a következő főnevekből képez igéket: *bol* (fájás), *boljeti* (fájni); *sjed* (ülés), *sjediti* (ülni); *vid* (látás); *vidjeti* (látni); *dažd* (eső), *daždjeti* (esőzni) sat. — A határozatlan *ti* az *a* vagy *i* kötőhangzó segítségével p. o. a következő főnevekből képez igéket: *zid* (fal), *zidati* (falazni, építeni); *vid* (látás), *viditi* (látni); — *sapun* (szappan), *sapunati* és *sapuniti* (szappanozni). — A *nu* kötőszócska által p. o. *vik* (kiáltás), *viknuti* (kiáltani); *mrz* (fagy), *mrznuti* (fagyni), sat. — Az *ova*, *eva* kötőszócska valamely méltóságot, hivatalt,

mesterséget vagy időszakot jelentő főnév és a határozatlan *ti* közé adatván, oly igéket képez, melyek a főnevek jelentményének megfelelnek: p. o. *ban* (bán), *banovati* (bánságoskodni); *kralj* (király), *kraljevati* (kiralyoskodni, uralkodni); *božić* (karácsony), *božićevati* (karácsonyt ülni), *kup* (vásárlás), *kupovati* (vásárolni) stb.

Igékből a következő kötőszócskák segítségével lehet igéket képezni; u. m. *a*, *va* és *ja* közbevetésével bevégző igékből folytatókat, *iva*, *ava*, *eva*, által pedig gyakorítókat. P. o. *pregrizti* (átharapni), *pregrizati* (átrágni), *pregrizivati* (átrágcsálni) sat.

Összetétel által az igék a következőkép alkottatnak: Összetehető: előljáró igével; p. o. *potreti* (eltörni); főnév igével, p. o. *rukovoditi* (kézenvezetni); határozó igével, p. o. *blagosloviti* (megáldani) sat.

VI.

A határozók.

Nyelvtani fogalmak.

Határozók	<i>prislovi</i>	mennyiséghatá-	<i>prisl. kolikoće</i>
időhatározók	<i>prisl. vremena</i>	rozók	
helyhatározók	<i>prislovi mjesta</i>	módhatározók	<i>prislovi načina</i>

A határozókról már az I. füzetben is volt szó. Vannak :

a) *Időhatározók*, a melyek e kérdésre felelnek meg: *kad, kada* (mikor) ?

<i>sada, vezda</i>	most	<i>jedva</i>	alig
<i>tada, onda</i>	akkor	<i>nočas</i>	éjjel
<i>svagda, uvijek</i>	mindig	<i>jutros</i>	reggel
<i>nekada, njegda</i>	néha	<i>ljetos</i>	az idén, a nyáron
<i>ikada, igda</i>	valaha	<i>proletos</i>	a tavaszon
<i>drugda</i>	máskor	<i>jesenas</i>	az őszön
<i>kadkada</i>	bármikor	<i>zimus</i>	a télen
<i>danas</i>	ma	<i>jučer, včera</i>	tegnap
<i>sutra</i>	holnap	<i>prekjučer, pre-</i>	tegnapelőtt
<i>prekosutra</i>	holnapután	<i>devčera</i>	
<i>večeras</i>	estve	<i>lani</i>	tavaly
<i>kasno</i>	későn	<i>preklani</i>	harmadéve
<i>rano</i>	korán	<i>odmah, taki</i>	azonnal

<i>ljeti</i>	nyaranta	<i>uvek, navek</i>	mindig
<i>jeseni</i>	ősszel	<i>poslje, potlam</i>	azután
<i>zimi</i>	télen át	<i>malokad</i>	ritkán
<i>danju</i>	nappal	<i>čestokrat</i>	gyakran
<i>noćju</i>	éjjel	<i>nikada</i>	sohasem
<i>opet</i>	ismét	<i>najposle</i>	utoljára

b) A *helyhatározók* a következő kérdésre felelnek meg :
 1-ször *gdje* (hol) ? és *odkuda* (honnét) ?

<i>ovdje, tu</i>	itt	<i>odatle, odonud</i>	onnét
<i>ondje, tam</i>	ott	<i>odnekud</i>	valahonnét
<i>drugdje</i>	másutt	<i>odnikud</i>	sehonnét
<i>igdje, negdje</i>	bárhol	<i>zgora</i>	felülről
<i>nigdje</i>	sehol	<i>zdola</i>	alulról
<i>gdjegod</i>	akárhol	<i>iznutra</i>	belülről
<i>doma</i>	otthon	<i>izvana</i>	kivülről
<i>nutri</i>	belül	<i>odsvud</i>	mindenünnen
<i>vani</i>	kívül	<i>sbliza</i>	közlelről
<i>dolje</i>	lent	<i>sdaleka</i>	messziről
<i>gore</i>	fent	<i>odnikuda</i>	sehonnét
<i>sprieda</i>	elől	<i>blizu</i>	közél
<i>zada</i>	hátról	<i>desno</i>	jobb
<i>odavdje, odovud</i>	ismét	<i>lievo</i>	bal

A helyhatározók 2-szor e kérdésre felelnek meg: *kamo*,
 hová? és *kuda*, merre?

<i>amo, ovamo, simo</i>	ide	<i>gore</i>	fel
<i>tamo,</i>	oda	<i>straga</i>	hátra
<i>onamo</i>	amoda	<i>unutar</i>	be
<i>drugamo</i>	máshová	<i>van</i>	ki
<i>nekamo</i>	valahová	<i>ovuda</i>	erre
<i>nikamo</i>	sehová	<i>tuda</i>	arra
<i>svakamo</i>	mindenhová	<i>onuda</i>	amarra
<i>kamogod</i>	akárhová	<i>druguda</i>	másfelé
<i>napried, naprvo</i>	előre	<i>svakuda</i>	mindenfelé
<i>natrag, nazada</i>	vissza	<i>nekuda</i>	valamerre
<i>okolo, oko</i>	körül	<i>nikuda</i>	semerre
<i>dole</i>	le	<i>kudgod</i>	akármerre

A helyhatározók 3-szor e kérdésre felelnek meg: *dokle*
 (meddig)? és helyre vagy időre vonatkoznak.

<i>dovde, dovre</i>	idáig	<i>donle</i>	amaddig
<i>dotle</i>	addig	<i>doklegod</i>	akármeddig

c) A *mennyiséget* jelentő határozók e kérdésre felelnek
 meg: *koliko* (mennyi)?

<i>ovoliko, toliko</i>	ennyi	<i>dosta</i>	elég
<i>onoliko</i>	amennyi	<i>obilato</i>	bőven
<i>njekoliko</i>	néhány	<i>izobila</i>	főlöskégen

<i>ništa, nikaj</i>	semmi	<i>sasvim</i>	mindenestül
<i>malo</i>	kevés	<i>dovoljno</i>	elégségesen
<i>manje</i>	kevesebb	<i>još, jošte</i>	még
<i>mnogo, čuda</i>	sok	<i>bar, barem</i>	bár
<i>više, već</i>	több		

d) A *módot* jelentő határozók c kérdésre felelnek meg: *kako* (hogyan, miként)?

<i>ovako</i>	igy	<i>upravice</i>	egyenesen
<i>tako</i>	ugy	<i>ozastopce</i>	nyomban
<i>onako</i>	amugy	<i>hotomice</i>	akarva
<i>drugčije, drugač</i>	máskép	<i>nehotice</i>	nem akarva
<i>nekako</i>	valamikép	<i>nemilice</i>	kedvetlenül
<i>nikako</i>	sehogyan	<i>zbilja</i>	igazán
<i>svakako</i>	mindenkép	<i>muče</i>	hallgatágon
<i>jako</i>	erősen	<i>nipošto</i>	semmmiesetre
<i>vrlo, vele, veoma</i>	nagyon	<i>zar, morda</i>	talán
<i>bjelodano</i>	nyíltan	<i>samo</i>	csak
<i>kradom</i>	alattomban	<i>ne</i>	nem
<i>silom</i>	erőszakkal	<i>da</i>	hogy
<i>tajom, tajno</i>	titkon		

VII.

Az előljárók.

(Predlozi.)

Az előljáróknak a mondatban való használatával már az I. füzetben megismerkedett a tanuló. Az előljárók magyar viszonyragokat és névutókat pótolván, fontosak; azért: hogy melyik, milyen esetet vonz, jól megtanulandó. Vannak előljárók, a melyek egy-, vannak, a melyek két- vagy három esetet vonzanak.

1. A II. esetet vonzzák

<i>Bez</i>	nélkül	<i>izvan</i>	kivül
<i>do</i>	ig	<i>blizu</i>	közel
<i>iz</i>	ból, ből	<i>mimo</i>	mellett
<i>kod</i>	nál, nél	<i>oko, okolo</i>	körül
<i>od</i>	tól, től	<i>osim</i>	kivül
<i>sbog</i>	miatt, végett	<i>polag</i>	szerint
<i>izmed</i>	közt	<i>poslie</i>	után
<i>izmedju</i>	közül	<i>pre, prije</i>	előtt
<i>iznad</i>	felül	<i>preko</i>	át, keresztül
<i>izpod</i>	alul	<i>radi, zarad</i>	végett
<i>izpred</i>	elől		

2. III. esetet vonzanak :

<i>K (ka)</i>	hoz, hez	<i>proti, suproti</i>	ellen
	prama, prema	valaminek	irányában.

9. II., IV. és VII. esetet vonz : a *za* (idejében, helyett; ért, mögé, mögött, után). Még pedig II. esetet vonz a magyar „idejében“ jelentményében ; p. o. *za kralja Ferenca* (Ferencz király idejében). IV. esetet vonz : a magyar „helyett“, az okadó ért és a „mögé“ jelentményében ; p. o. *molim Boga za te* (imádkozom érted). VII. esetet vonz : a magyar „mögött“ és „után“ jelentményében ; p. o. *za kućom drvo vidim* (a ház mögött fát látok).

VIII.

A kötőszók.

Nyelvtani fogalmak.

Kötőszó	<i>veznik</i>	kérdők	<i>upitni</i>
kapcsolók	<i>spojni</i>	hasonlítók	<i>prispodobni</i>
elválasztók	<i>razstavni</i>	feltételezők	<i>pogodbeni</i>
ellenkötők	<i>protivni</i>	megengedők	<i>dopustni</i>
okkötők	<i>uzročni</i>	zárkötők	<i>namjerni</i>
következtetők	<i>zaključni</i>	időkötők	<i>vremeni</i>

A horvát kötőszók közül a legszokottabbak a következők:

1. *A kapcsolók* *i* (és, meg, is); *a* (ugy, és, pedig); *pa, pak* (pedig, és, aztán); *te, ter* (és); *takodjer (takaj)* (is, éppen, ugy); *ni, niti* (se, sem).

2. *Elválasztók*: *ili, iliti* (vagy); *ili-ili* (vagy-vagy); *ali* (mégis, de).

3. *Ellenkötők* *a, ali* (hát, de); *nego* (hanem); *da* (hogy, ha ; *pako* (pedig); *nu, no* (de, hanem) *pokrajsvega* (mindamellelt) *ipak* (mégis

4. *Okkötők*: *jer, jerbo, bo* (mert, mivel).

5. *Következtetők*: *dakle* (hát, tehát); *zato* (azért); *s toga, s bog toga, radi toga* (avégett, amiatt).

6. *Kérdők*: *li, je, li* (e)? *dali, zarda* (talán)?

7. *Hasonlítók*: *kao, kano, kao što* (mint, mintha); *kako* (amint); *kako tako* (ugy amint); *kakoda* (mintha csak).

8. *Feltételezők*: *ako* (ha, hogyha); *ako li* (ha, pedig); *samo ako* (csakha); *ako ne* (ha nem).

9. *Megengedők*: *ako, i, premda* (bár, noha); *ako prem, makar, da* (habár); *budi da* (jóllehet); *ipak* (mégis).

10. *Zárkötők* *da* (hogy); *jeda* (talán); *neka* (hadd); *na svrhu* (utóvégre).

11. *Időkötők*: *kada* (mikor); *dočim* (amikor); *dok* (mig); *dokle* (ameddig); *čim* (minél); *pošto, (potlam)* (azután); *prije nego* (mielőtt).

IX.

Az indulatszók.

(Umetci).

Az indulatszók az ember különféle indulatjainak megfelelőleg a horvát nyelvben a következők:

1. Örömet fejez ki az: a, ah, aha, aho, ala, haj!
2. Bánatot fejez ki: ao, jao, joj, joh, ah, oh, uh, vaj, avaj, vajme, kuku, kuku lele, pomagaj, jadan, bolan!
3. Csodálkozást kifejezők: o, oho, ihi, ala, gle-gle, nu, nuti, čuda!
4. Kedvetlenséget fejeznek ki: uh, hu, pi!
5. Nevetést fejeznek ki:ahaha, hahaha, ihihi, uhuhu!
6. Biztatást kifejezők: de, deder, no!
7. Hívást jelentenek: o, oj, hoj!

(Ide tartoznak az állatok hívására, elkergetésére vagy nógatására használt szavak is. P. o. puri-puri (a pulykánál); žugi-žugi (a ludnál); dipp, cu, oha (a lónál); hopp (az ökörnél); stb.)

X.

Mondattan.

Mondatalkotás. — Szóegyeztetés. — Szóvonzat. Szórend.

Nyelvtani fogalmak.

Mondat	<i>izreka</i>	alany	<i>podmet</i>
tőmondat	<i>prosta izreka</i>	állitmány	<i>nazov</i>
bővített mondat	<i>razširena izr.</i>	szóegyeztetés	<i>slaganje riečih</i>
egyszerű mondat	<i>jednostavna izr.</i>	szóvonzat	<i>zahitjevanje riečih</i>
összetett mondat	<i>sastavljena izr.</i>	szórend	<i>redanje riečih</i>

A

a) A *tőmondat* alkotását már ismerjük. A *tőmondat* alanyát képezheti: főnév, tulajdonságnév, névmás s bármily szó, a melyről valami mondatik. P. o. *učitelj učí* (a tanító tanít); *on leži* (ő fekszik); *jesti je potreba* (enni szükség); *i je veznik* (i kötőszó) sat. — A *tőmondat* állitmányát rendszeren ige képezi, de képezheti főnév, tulajdonságnév, számnév, névmás s más beszédresz, csakhogy mindig a létige (*biti*) segítségével. P. o. *ptica pjeva* (a madár énekel); *on je čovjek* (ő ember); *on je velik* (ő nagy); *Martin je drugi* (Márton második) sat.

b) A *bővített mondat* alkotásáról is tanultunk már. A bővített mondat alanyát és állítmányát ugyanazon beszédrészek képezhetik, melyek a tömondatét. — A bővített mondatot a jelző, kiegészítő és határozó bővitheti.

1. A bővített mondat jelzőjét leggyakrabban képezi tulajdonságnév, számnév, igenév; de képezheti mutatónévmás, vagy tárgynév (értelmező). A számnévi, igenévi és mutatónévmási jelző alkalmazása a mondatban ugyanolyan, mint a tulajdonságnévié. A jelző a mondatban levő főnevek meghatározására használtatik. P. o. *marljivi dječak piše* (a szorgalmas tanuló ír); *on je prvi učenik* (ő első tanuló); *ovaj šešir je liep* (ez a kalap szép); *Matijaš kralj bio je velik* (Mátyás király nagy volt).

2. A bővített mondat kiegészítője lehet: főnév, vagy személyes névmás a II., III., IV., VI. vagy VII-ik esetben, vagy ige a határozatlanban. A főnév és személyes névmás ez esetekbe és az ige a határozatlanba azonban mindig valamely szó által vonatik. P. o. *ja vidim tebe* (én látlak téged); *muha je neprilična čovjeku* (a légy alkalmatlan az embernek); *brat je pri meni* (a testvér nálam van); *ja znam pisati* (én tudok írni) sat.

3. A bővített mondat határozója lehet: hely-, idő-, ok-, cél- vagy eszközhatározó és mint ilyen állhat a II., III., IV., VI., vagy VII. esetben. A főnevet vagy személyes névmást ez esetekbe mindig valamely megfelelő előjáró vonzza. P. o. *ja idem u vinograd* (én a szőlőbe megyek); *ja sam kod tebe* (én nálad vagyok); *ja učim sa učnikom* (én tanuló a tanulóval) sat. — A tulajdonképeni határozók nem szenvednek változást a mondatban. P. o. *ja sam ovdje* (én itt vagyok); *danas je nedelja* (ma vasárnap van) sat.

c) Az *összetett mondat* abban különbözik az egyszerűtől, hogy ebben egy gondolat fejeztetvén ki, csak egy alany és egy

állitmány van, amabban meg több gondolat tétetvén össze, több alany és több állitmány lehet.

A horvát összetett mondatok szerkesztése semmiben sem különbözik a magyarétól. Ha talál a tanuló némi különbséget, azt a horvát szórend, szövegyezetés és szóvonzat okozza. Ezeket azonban az illető helyen feltalálhatja a tanuló. A ki a tö- és bővített mondat alkotásával tisztában van, annak több mondat összekapcsolása, vagy összevonása semmi nehézséget sem fog okozni. Néhány példából meggyőződhetik erről a tanuló.

Összetett mondatok: *Sunce je zašlo, noć se približava*, (a nap lement az éj közeledik). — *Mati nije doma, ona je kod susjeda*, (az anya nincs otthon, a szomszédnál van). — *Ja sam malen, ali moj brat je velik*, (én kicsi vagyok, de a fivérem nagy) — *Sliepi ne vidi, zato se da voditi*, (a vak nem lát, azért vezetted magát). — *Pošten čovjek niti ne laže, niti ne krade*, (a becsületes ember sem nem hazudik, sem nem lop). — *Poštenoga čovjeka ljubim, nepoštenoga naproti neljubim*, (a becsületes embert szeretem, a nem becsületeset ellenben nem szeretem). *Krava je i koza krotka*, (a tehén és a kecske szelidek). — *Ja i ti spavamo*, (én és te alszunk). — *Ne samo konj, nego i riba je životinja*, (nem csak a ló, hanem a hal is állat). — *Moj brat je slab i bolestan*, (fivérem gyenge és beteg). — *Ljudi su veliki ili mali*, (az emberek nagyok vagy kicsinyek). — *Pas i mačka meso jedu, dakle su meso žderi*, (a kutya és macska húst esznek, tehát husevők). — *Krava i koza su domaća životinja, i daju dobro mlieko*, (a tehén és a kecske házi állatok, és jó tejet adnak). — *Bog je svagdje dakle i kod nas*, (az Isten mindenütt van, tehát nálunk is). — *Tko ne radi, on neka ne jede*, (aki nem dolgozik, az ne egyék)! — *Ako Bog s nami, tko proti nami* (ha Isten velünk, ki ellenünk)? — *Ja sam čovjek, koga je Bog stvorio*, (én ember vagyok, akit az Isten teremtett). — *Koj krajcara nepoštuje, on nije forinta vriedan*, (aki a krajczárt nem becsüli,

az a forintot nem érdemlí). — *Učenik, koj svoju zadaću uvijek sgotovi, vriedan je ljubavi*, (a tanuló, aki feladatát mindig elkészíti, érdemes a szeretetre). — *Drvo, koje se osuši, metne se na oganj*, (a fa, mely elszárad, tüzre tétetik). — *Koj cveće i pjesmu ljubi, on je dobar čovjek*, (aki a virágot és a dalt szereti, az jó ember). *Tvoja knjiga nije ondje, gdje ju ti išćes*, (könyved nincs ott. a hol keresed). — *Budite dobri, onda će vas svaki ljubiti*, (legyetek jók, akkor mindenki fog titeket szeretni)! — *Nemojte piti rakije, jer to škodi*, (ne igyatok pálinkát, mert az árt). — *Čuo sam, kada si svirao*, (hallottam, mikor zenéltél). — *Nitko nemože reći, da sve zna*, (senki sem mondhatja, hogy mindent tud). — *Čim sam sretniji, tim imam više prijateljah*, (minél szerencsésebb vagyok, annál több barátom van).

B.

A szóegyeztetésről már egyet mást tanultunk. Ismétlésül és kiegészítésül jegyezzük meg a következőket:

Az állitmány — ha főnév vagy tulajdonságnév — alkalmazkodik az alanyhoz: nemben, számban és esetben; ha ige: nemben, számban és személyben. P. o. *ona je marljiva* (ő n. n.) szorgalmas); *one su marljive* (ők n. n.) szorgalmasak). *Peter je muž* (Péter férfi); *Petri su muževi* (Péterek férfiak). *Ja pišem* (én olvasok); *one su pisale* (ők (n. n.) irtak) sat.

Ha az állitmány több alanyra vonatkozik — bár azok egyes számban vannak is: — az állitmány többesbe tétetik. P. o. *Pavao i Petar su marljivi* (Pál és Péter szorgalmasak); *Dragutin i Martin pišu* (Károly és Márton írnak).

Az esetben, ha az igei állitmány egyszerre személyes névmási és főnévi alanyra vonatkozik: az ige, mint állitmány abba a többesszámú személybe tétetik, melyben a személyes névmás van. P. o. *Ja i Ana čitamo* (én és Anna olvasunk). — Ha

azonban több személyes névmás is szolgál alanyul, az esetben az I. személy előnyben van, a II. és III., a II. pedig a III. fölött. Tehát: ha I., II. és III. személyű névmások az alanyok, az igei állítmány a többesz. I. személybe teendő; ha II. és III. személyű névmások az alanyok, az igei állítmány a többesz. II. személyébe tételik. P. o. *ja, ti i on čitamo* (én, te és ő olvasunk); *it i on čitate* (te és ő olvastok). — Ha az ige mint állítmány különböző nemű alanyokra vonatkozik: az mindig himnembe tételik. P. o. *Otac, mati i djeca su spavali* (az atya, anya és gyermekek aludtak). — Ily esetben ugyanezen szabály áll a tulajdonságnévi állítmányra is.

A jelző megegyeztetendő a jelzett főnévvel nemben, számban és esetben. P. o. *draga mati, ja te ljubim* (drága anya, én szeretlek); *dragu mater ljubim* (a drága anyát szeretem). *Tvojoj sestri sam pisao* (nővérednek irtam). *Drugi mjesec je Februar* (a második hónap februárius).

C.

A *szóvonzatról* is tanultunk már. Tudjuk azt, hogy az előljárók bizonyos esetekben vonzzák a főnevet és személyes névmást; tanultuk, hogy a *hoće, zna, uči, počne, more* s más ilyen igék az igei állítmányt a határozatlanba vonzzák; a szükséglet, hasznót, hasonlóságot, könnyűséget jelentő és hason értelmű tulajdonságnevek tulajdonító esetben vonzzák a mondat kiegészítőjét sat. — Ezekhez jegyezzük meg még a következőket:

1. A főnévi alany rendszeren az I. esetben áll. — A főnévi állítmány I. esetben teendő, ha a *biti* kötigével-, a szenvedő *zove se* (hivatik) és *imenuva se* (neveztetik) igével használtatik. P. o. *Ja sam čovek* (én ember vagyok); *on se zove Filip* (ő Fülöpnek neveztetik).

2. A birtokviszonyban levő főnevek közül a birtokos, a birtok által II. esetben vonzatik. P. o. *Ona je mati djece* (ő a gyermekeknek anyja). — A főnevek közül a: *dan* (nappal) *mjesec* (hónap) és *godina* (év) II. esetet vonzanak. P. o. *Danas je dan božića* (ma karácsony napja van). — A tulajdonsági nevek közül: a *glacian* (éhes), *pun* (tele), *sit* (jólakott), *vriedan* (érdemes), *žedan* (szomjas) és még néhány II. esetbe vonzzák az utánok álló főnevet. P. o. *on je sit mesa* (ő jól van lakva hussal). — A *biti* (lenni) segédige azon főneveket, a melyek nemet, népet, állást, vagy tulajdonságot jelentenek, II. esetben vonzza. P. o. *Dragutin je hrvatskoga roda* (Károly horvát születésű). — Az *imati* (birni) ige II. esetet vonz. P. o. *imam otca* (van atyám). — II. esetet vonzanak még a következő és hasonló értelmű visszaható igék: *bojati se* (félni), *braniti se* (védekezni), *čuvati se* (őrizkedni), *igrati se* (játszani), *napuniti se* (megtelni), *očistiti se* (megtisztulni), *osloboditi se* (megszabadulni), *riešiti se* (megszabadulni). P. o. *on se boji otca* (ő fél atyjától), *vi se očististe grieha* (ti megtisztultok a büntől).

3. II. esetben tétetik azon személy vagy tárgy, melynek valami adatik, vagy melytől valami elvétetik. Azon igék, a melyek ily értelműek, a következők: *dati* (adni), *uzimati* (elvenni), *pomoći* (segíteni), *vjerovati* (hinni), *pokazati* (mutatni), *želiti* (kivánni), s más ezekhez hasonlók. P. o. *Dam ti pero* (adok neked tollat), *pomoći ću materi* (segíteni fogok az anyának), *dobar dan vam želim!* (jó napot kívánok)! — Majdnem minden személytelen ige a III. esetben vonzza a személyes névmást. P. o. *čini mi se* (ugy tetszik). Több visszaható ige III. esetet vonz; ilyenek: *čuditi se* (csodálkozni), *groziti se* (fenyegetni), *preporučiti se* (ajánlani), *radovati se* (örülni), *smijati se* (nevetni), *veseliti se* (örülni). P. o. *grozi mi se* (fenyeget engem); *Pavel se raduje knjizi* (Pál örül a könyvnek). — A tulajdonságnevek közül azok vonzanak III. esetet, a melyek nem bevégzett gondolatot jelentenek; ezek közül

a szükségességet, hasonlóságot, kellemeset, könnyűséget, közelséget jelentő tulajdonságnevek. P. o. *Sestra je spodobna bratu* (a nővér hasonló a fivérhez) sat.

4. IV. esetbe tétetik a cselekvés tárgya. Majdnem minden cselekvő ige IV. esetbe vonzza a cselekvés tárgyát. P. o. *Učenik poštuje učitelja* (a tanuló becsüli a tanítót). *On je učio mene* (ő tanított engem). — A tulajdonságnevek közül azok, a melyek mértéket, hosszúságot, vastagságot sat. jelentenek IV. esetet vonzanak. Ide tartoznak p. o. a következő tulajdonságnevek: *dug* (hosszu), *prostran* (széles), *uzak* (szűk), *kratak* (rövid), *nizak* (alacsony), *dubok* (mély), *tanak* (vékony), *težak* (nehéz). P. o. *jednu cipetu dug* (egy láb hosszú): *ja sam jednu godinu mladji od tebe* (én egy évvel fiatalabb vagyok náladnál).

5. Az V. esetbe akkor tétetik a főnév, ha az megszólítást, megnevezést vagy hívást fejez ki. P. o. *Janko! hodi simo* (Jancsi! jöjj ide); — továbbá valamely indulatot (örömet, bánatot, csodálkozást) jelentő felkiáltásoknál. P. o. *Za Boga, sinko! gdje si bio!* (Az Istenért fiu! hol voltál!) — *Bog s vami, mati!* (Isten önnel, anya!)

6. A VI. esetbe csupán a tanult elüljárók vonzhatják a főnevet.

7. A VII. esetbe teendők (elüljáró nélkül) azon főnevek, a melyekkel valamely hivataloskodást vagy foglalkozást, születés-helyet, nevet, vallást s más ilyent fejezünk ki, különösen utlevelek, vagy bizonyítványok kiállításánál. P. o. *On je rodom Čakovčanin, imenom: Petar Zajec, zakonom: r. katolik, zanatom: šoštar.* (Ő csáktornyai születésű, Zajec Péter nevű, r. k. vallású, mesterségére nézve cipész). — Az eszközhatározók közül a szerszámot jelentők elüljáró nélkül tétetnek a VII. esetbe. P. o. *kopam motikom* (kapával kapálok) sat.

A horvát rendszeren a II. személyben szállit meg mást, így mondja p. o. *ti gospodine* (te uram!) Némely vidéken tisztelet-

ből — az idősebbekkel, tanultabbakkal, előkelőbbekkel a többes-szám II. személyben beszél. Így mondja p. o. *vi gospodine ste kod nas bili* (Ön uram nálunk volt).

A muraközi stb. nép a többesszám III. személyében beszél a tisztesebbekkel. P. o. *oni su gospon navučitelj čuli?* (Ön tanító ur hallotta?)

D.

A horvát *szórendet* illetőleg a magyar tanuló semmi nehézséggel sem fog küzdeni, mert a horvát nyelv szórendje nem igen különbözik a magyarétól.

A szórendet a horvát nyelvben is általában a gondolat szabályozza; mert a mondatnak azon tagja tétetik első helyre, rendesen az ige elé, melyet a szó vagy írásban fogalmazó ki akar emelni. A szórendet általában maga a beszélő vagy író állapítja meg a szerént, amint a mondat egyik, vagy másik tagját akarja kiemelni. P. o. mondhatom: *jasam vidio jučer liepu ružu* (én láttam tegnap szép rózsát); *jučer sam ja vidio liepu ružu* (tegnap láttam én szép rózsát); *liepu ružu sam ja jučer vidio* (szép rózsát láttam én tegnap); *vidio sam ja jučer liepu ružu* (láttam én tegnap szép rózsát). E mondatok mindegyikénél azon tag áll elől és az ige előtt, melyen a gondolat fősulya van.

Mindazonáltal egy-két, a magyar nyelvtől eltérő szórendi szabályt elsorolunk.

Rendes körülmények közt a mondat alanya áll az első helyen, azt követi az állítmány. P. o. *učitelj naučava* (a tanító tanít). Ha a mondat állítmánya főnév, vagy tulajdonságnév, akkor az alany után tétetik a kötőige és ez után a főnév vagy tulajdonságnév. P. o. *učenik je marljiv* (a tanuló szorgalmas). Ugyanez áll a segédigékre nézve is az esetben, ha az igei állítmány oly időben áll, a melyet a horvát segédigével fejez ki. P. o. *mi smo pisali* (mi irtunk).

A tulajdonságnévi, vagy számnévi jelző, ha valamely uralkodó nevével oly szoros összeköttetésben van, mint p. o. a keresztnév a vezetéknévvel, akkor ezen jelző a jelzett névnek utánna tétetik. P. o. *Aleksandro Veliki* (Nagy Sándor), *Franjo Prvi* (Első Ferencz). Ha valamely főnévnek egynél több jelzője van, akkor a jelzők a főnév után tétetnek. P. o. *Moj susjed je čovjek marljiv, pobožan, naučan i bogat* (szomszédom szorgalmas, ájtatos, tanult és gazdag ember).

A személyes névmás és a segédigék rövidített alakjaival a mondatot kezdeni nem lehet. Nem lehet p. o. mondani: *me nitko ne ljubi* (engem senki sem szeret), hanem: *mene nitko ne ljubi*. — Ugyiszintén nem lehet a mondatot így kezdeni: *češ ići kući* (haza fogsz menni), hanem *kući češ ići*.

Az előljárók mindig azon szó előtt állanak, amelyet valamely esetben vonzanak. P. o. *s menom* (velem). A kérdő *li* (e)? szócska közvetlen az első helyen álló ige után tétetik. P. o. *znas li pisati* (tudsz-e írni)?

A horvát a kelet írásánál a következő rendet követi: hely, nap, hó, év. P. o. *U Čakovcu, dne petnastjoga siečnja 1884.* (Csáktornyán, 1884. január 15-én.)

III. Rész.

Beszédgyakorlatok.

I.

A taneszközök.

(Učila.)

1. A palatábla (ploča).

To je ploča (tablica.*) Ploča ima okvir (ramu). Okvir je okolo ploče. Ploča ima četiri ugla. Ploča je četverouglasta. Ploča je crna, okvir je žutkast. Ploča je gladka i tvrda. Ploča je od kamena. Taj kamen se zove škriļjavac. Okvir je od drveta. Na ploču pišemo, rišemo i računamo. Ploču brišemo. Učenik pazi na ploču. Ploča se može polupati (potreti). Ploču kupio sam u dućanu (štacunu). — Na ploču pisalicom (kamenčekom) pišemo. Pisalica je od kamena. Pisalicu nožem oštrimo. Zaoštrenom pisalicom tanko pišemo.

2. Az iskolai tábla (školska tabla).

Ovo je školska tabla (ploča). Tabla je velika i debela. Tabla je crna, četverouglasta, gladka i tvrda. Tabla nije biela, niti okrugla, niti mekana (mekka). Tablu načinio je stolar. Stolar je tablu načinio od drveta. Na tablu pišemo, rišemo i računamo. Tabla stoji na stalku. Stalak ima noge. Stalak ima rupice (luknje)

*) A zárójel közé tett szokat a nép használja.

i kline. Stalak načinio je stolar od drveta. U rupice utaknemo kline. Klini drže tablu. Tablu možemo više dignuti ili niže pustiti. — Na tablu pišemo kredom (krajdom). Kreda je dugačka i četverouglasta. Kreda je krhka. Kreda načinjena je od zemlje. — Tablu s pužvom (špondjom) brišemo. Spužva je mekana. Spužva ima špuljike (luknje). Spužva upija vodu. Spužvu možemo ožmikatati. Suha spužva je lahka.

3. *A papir (papir).*

Ovo je papir. Ovaj papir ima dva lista. To zovemo arak (arkuš). Listi arka su četverouglasti. Papir je bijele boje (farbe). Papir može biti i zelene boje. Ovaj papir je žute boje. Ovaj arak je velik. Ima i velikih arakah. Papir je gladak. Papir je tanak. Papir pravi se od prnja (canjkov). Na papiru pišemo. Papir kupuje se u dućanu (štacunu). — Na papir pišemo olovkom (plajvasom). Olovka je duga, tanka i okrugla. Olovka je crna. Ima modrih, bijelih i zelenih olovkah. Ova je olovka crvena. Olovku moramo nožicom zaoštriti (ošpičiti). Zaoštrenom olovkom tanko pišemo. Zaoštrena olovka je šiljasta (špičasta). Olovka je pobojadisana (pofarbana). Olovka je cjena (fal). Olovku moramo čuvati. — Na papir možemo pisati i perom. Ovo je pero. Pero ima drva šiljka (špice). Šiljci od pera su razdvojeni. Ovo pero je žute boje (farbe). Ima bijelih i modrastih perah. Pero je načinjeno od ocjeli. Pero se pravi (dela) u tvornici (fabriki). Pero je gladko. Pero je maleno. Ima i guskinjih perah. Guskinje pero se nožićem (penecilom) prireže. Pero treba brisati. — Pero metnemo u držalo. Držalo ima dva diela. Prvi dio (diel) je napravljen iz drva, drugi je načinjen od lima (pleha). Držalo je okruglasto i tanko. Držalo je pobojadisano (pofarbano). Bez držala nebi mogli pisati. — Kada pišemo, onda trebamo crnilo (tintu). U crnilo umačemo pero. Crnilo je crno. Crnilo držimo u

staklenkah. Crnilo ulijemo u tintarnice. Ima i modre i crvene tinte. Na tintu treba paziti.

Pločicu, ploču, pisalicu, kedu, spužvu, papir, olovku, pero, držalo, tintu, ravnalo i knjigu trebamo za učenje. Zato se ove stvari zovu učila.

II.

A házi butorok.

(Pokućva.)

4. *Az asztal (stol).*

Ovo je stol. Stol ima jednu ploču (tablu). Stol ima četiri noge i četiri strane. Stol ima ladicu (kištu). Stolova tabla se nalazi odozgor, a noge odozdol, strane pak nalaze se naokolo. Ladice nalaze se pod tablom u stolu. Stol je četverouglast, ali ima i okruglih stolovah. Stol ima jednu, (dvie, tri i t. d.) nogu. Stol je načinjen od drveta. Stol načinio je stolar od drveta. Stol je napravljen od tvrdoga ili mehkoga drveta. Stol može biti i ulašten (politiran). Ima i kamenitih i željeznih stolovah. Kamenite stolove pravi klesar (štamicar). Željezni stolovi prave se u tvornici (fabriki). Njekoji stolovi daju se razvući (raztegnuti). Na stolu pišemo, jedemo i t. d. Na stolu možemo razne (svakojake) poslove obavljati. U ladicu spravljamo žlice, vilice i noževe.

5. *A szék (stolac) és a pad (klupa).*

Ovo je stolac a ovo je klupa. Stolac ima sjedalo i klupa ima sjedalo. Za sjedalom stoji naslonjač. Klupa ima takodjer naslonjač. Stolac ima četiri noge. Školska klupa neima četiri, nego samo dvie široke noge. Sjedalo klupe nije okruglo, nego uglasto. Klupa je duga i visoka. Stolac nije dugi. Stolac je

hrdjave boje; i klupa može biti hrdjave boje. Ja sam već vidio i zelene boje stolac i klupu. Stolec i klupu načinio je stolar od drveta. Ima stolcah i klupah sa slamatim sieđalom. Niekoji stolci i klupe su načinjeni od željeza. Na stolcu sieđimo, i u klupi sieđimo. Školska klupa ima police. Crkvene klupe zovemo klecala. Školske klupe imaju rupe (luknje). U luknje mećemo tintarnice. Na klupinu policu mećemo knjige i tablice. Na klupah pišemo i radimo (dielamo).

6. Az úgy (krevet).

Ovo je krevet (postelja). Krevet ima pročelje (prva i zadnja stran), dužnice (strane), pod i noge. Pročelje je visoko, dužnice su duge. Dužnice su niže od pročelja. Pod stoji na letvah i more se razstaviti. Na pročelju su držci a na dužnicah kvake. Kvake ukvačimo u držke. Krevet se daje složiti i raztepsti. Krevet je pobojadisan (pofarban). Ima i ulaštenih (politiranih) krevetah. Krevet napravio je stolar. Ima i željeznih krevetah. Na krevetu ležimo i spavamo. Na krevetu se bolestnici (betežniki) počivaju. U postelju idemo na večer.

U krevet se meće slamnjača. Slamnjača je sašita od debela platna. Slamnjaču šiva švelja. Slamnjača je napunjena slamom. Na slamnjaču metne (dene) se blazina. Blazina je napunjena perjem, zato je mehka. Na blazini je liepo liežati. — Na blazinu meće se plahta. Plahta je biela. Plahta ima rube. Plahta je zarubljena. Plahta se mora višekrat prati. Plahtu zato mećemo na blazinu, da se ona niezamaže. — Pod glavu mećemo jastuke (vanjkuše). U jastuku se nalazi perje. U jastuke mećemo guskinje i kokošje perje. Na jastuke navlačimo navlake ili jastučnice (vanjkušnice). Ima i svilenih jastučnicah. — U krevet je pokrivač (poplun). Pokrivač ima podstavu. Pokrivač je načinjen od pamuka. Pokrivačem se u postelji pokrívamo. Ljudi se i gunjem pokri-

vajn. — Na krevetu nalazi se pokrivalo. Pokrivalo je veće od plahte. Pokrivalo načinjeno je od pobojadisane tkanine. Pokrivalom pokrивamo postelje, da se nezapraše. — Slamnjača, blazina, plahta, jastuke, pokrivač i pokrivalo nalaze se u posteli, zato ove stvari zovemo *posteljina*.

7. A szekrény (ormar).

To je ormar ili spremnjak. Ovdje je zadak (zadnja stran), ovdje su vrata, ovdje su noge, ovo su mu strane. Zadak je odzada a vrata su sprieda (naprvo). U ormaru ima više pregradah (predielah). Ormar je visok, višji nego krevet. Ormar je žutkaste ili hrdjave boje. Ormar načinjen je od drveta. Ormar načinio je stolar. Nekoji ormari imaju dvoja vrata. U ormar mećemo opravu i rublje. U njekoje ormare spravljamo knjige. Ormar ima u vratih ključenicu. U ključenici je ključ. Ormar može se otvoriti i zatvoriti. Ormar ključem zaključujemo.

Stol, stolac, klupa, krevet, ormar, podnožac, kolievka (zibka) i kovčeg (ladica) nalaze se u sobi (hiži) i zovu se *posobje* ili *pokućvo*.

--- ---

III.

Az edények.

(Posudje.)

8. A fazék (lonac).

Ovo je lonac. Lonac ima strane i dno. Strane su naokolo, dno je ozdola. Strane su zaobljene (okrugljaste). Dno je ravno. Lonac je iznutra biel (počinjen). Lonac ima jednu ruču. Njekoji lonci imaju dvie ruče. Ruča je odzgor sa strane. Ruča je zavinuta. Lonac načinjen je od zemlje. Zemljani lonac načinio je lončar. Ima i željeznih lonacah. Željezni lonci prave (delaju) se u tvornici (fabriki). U loncu kuhamo si hranu. U loncu topimo juhu i mlieko. Loncem možemo zgrabiti vodu. Lonci su mali ili veliki. Lonci stoje na polici. Lonci kupujemo na sajmu. Lonac se lahko polupa (potere).

9. A serpenyő (šrpinja).

Tu je šrpinja (ponjva). Šrpinja ima ruču, dno i strane. Ruča je gore sa strane. Strane su naokolo; dno je ozdol. Ruča je duga, noge su kratke. Šrpinja je plitka. Njekoje šrpinke imaju dvie zavinute ruče. Šrpinja je načinjena od lima (pleha ili bakra, kufra). Limena šrpinja je svjetla i bielkasta. Bakrena šrpinja je žutkasta. Šrpinja je gladka. Šrpinja je skupa (draga). U šrpinji pečemo meso. U šrpinji kuhamo mlieko. U šrpinji pržimo pr-

žolice. Šrpinja stoji na polici. Šrpinja visi na klinu u kuhnji. Šrpinju možemo kužiti u dučanu (štacunu).

10. *A tányér és a tál (tanjur i zdjela).*

Ovo je tanjur (pladanj), a ovo je zdjela. Tanjur i zdjela imaju strane i dna. Strane su naokolo a dno ozdol. Dno je ravno a strane su okrugle. Tanjur je malen; zdjela je veća od tanjira. Tanjur i zdjela su bieli. Zdjela ima ruče, tanjur neima ruče. Tanjuri i zdjele su razne (svakojake) boje (farbe). Tanjuri i zdjela su načinjeni od zemlje; pravi ih lončar. Ima porcelanskih tanjura i zdjela. Porcelanski tanjuri i zdjela prave se u tvornici (fabriki). Na tanjur mećemo si hrane. Iz tanjura jedemo. U zdjeli se nosi hrana na stol. Iz zdiele grabimo hranu na tanjur. Tanjuri stoje na polici ili u ormaru, a zdjele u zdjelnjaku. Tanjur i zdjela se lahko razlupa (potere). Tanjure i zdjele moramo čisto prati.

11. *A vödör (dežica).*

Ovdje je dežica (žbanja). Dežica ima strane i dno. Dežica ima i ruču. Ruča je odzgor sa strane. Strane su naokolo. Dežica načinjena je od daščicah. Ove daščice zovemo duge. Dežicu načinio je bačvar (pintar). Dežica je žutkaste boje (farbe.) Dežica ima obruče; obruči su od željeza. Ima dežicah sa drvenimi obruči. Obruči drže skupa dežicu, bez njih bi se dežica raztepla. Dežicom grabimo vodu iz zdenca. U njekoje dežice dojimo krave. To su mliečne dežice. Dežice su male i velike. Dežice možemo kupiti na sajmu. Dežice ni su skupe (drage). I dežica mora se višekrat izprati. Dežica se lahko izsuši, razsuši na vetru i na suncu.

12. *A pohár (čáša) és a palaczk (staklenka).*

Ovo je čaša (kupica), ono je staklenka. Čaša i staklenka imaju strane i dno. Staklenka ima i grljak (grlo). Strane su naokolo, dno je odzdol. Strane su tanke, a dno je debelo. Čaša i staklenka su gladke i svjetle. Čaša i staklenka su okrugle, ali ima i uglastih čašah i staklenkah.. Kroz čaše i staklenke se vidi, dakle čaša i staklenka su prozirne. Čaša i staklenke je krhka. U čašu nalijemo vodu i iz nje pijemo. U staklenku ulievamo vodu, vino a i tintu. Staklenku je moći začepiti (zateknuti). Čaše i staklenke trže se kod staklara.

Lonac, šrpinja, tanjir, zdjela, tepsija, kotao, dežica, vrč, solenka, čaša, staklenka, kavenka, i t. d. zove se *posudje*.

IV.

A táplálék.

(Hrana.)

13. Az étel (jestvina).

Ako živjeti hoćemo, moramo jesti. U jelu se red mora držati. Navadno jedemo trikrat na dan; u jutro zajutrak, opoldan objed a na večer večeru. Poljodelci i težaci višekrat jedu. Pri jelu sjednemo k stolu. Stol se s bielim stolnjakom prokrije, na kojega se nož, vilice, žlica i tanjiri metn. Ljudi mnogo vrstih jela jedu.

Kruh (hljeb) ima koru i sredinu. Kora je odozgor i odozdol Sredina ili mehka čest (mehki del) je u sredini. Kora je tvrda, a sredina mehka. Kruh miese žene od melje. U melju metne se voda i sol. Iz melje pravi se tiesto. U tiesto umiesi se i kvas. Hljebovi metnu se u vruću peć, da se tamo izpeku. Kruh peku i pekari. Pekari peku i žemlje i cipove. S kruhom jedemo i druge hrane.

Juha (čorba) je žutkasta. Juha kuha se od govedine. Ova se zove govedska juha. Juha od vrhnja je biela. U juhu zakuhavaju se rezanci ili trganci. I krumpir se kuha na juhi.

Govedinu jedemo s *umakom* (sosom). Umaka pravi se od luka, češnjaka, hrena i od krastavcah (ugorkah). — S govedinom jede se i *varivo* (cušpajz) ili smok. Varivo kuha se od zelje, repe, leće, graha i krumpira. I bob, kelj, krastavci i koraba (koloraba) kuhaju se za varivo.

Ljudi jedu i *pečenku*. Pečenka peče se od životinjskoga mesa. Pečenka peče se od volovskog, kravjeg, telečjeg i svinskog mesa. I od kokoših, guskah, racah i puranah pečemo pečenke. Meso se jede i sirovo. Slanina se jede sirova. Sirova slanina je teška hrana.

Ovo je *sir*. Sir ima bijelu boju. Sir napravljen je od mlieka. Sir pravi se od kravjega, kozjega ili ovčinjega mlieka. Mlieko se ulije u mliječnjake (stulice). Na toplom mjestu se mlieko sgruši (usiri). Sgrušeno mlieko metne se u cjedilo (mosor). U mosoru se sir ocjedi. Iz sira ocjedi se sirotka. Sir se posoli i se posuši na suncu.

Iz melje prave se još *kolači i gibanice* (zlievke). Kolači umiese se od tiesta, u tiesto umiesi se kvas, mlieko, vrhnje ili maslo. U kolač meće se i sir, mak, orasi i jabuke. Kolači prave se od pšeničnog, ječmenog, hrženog i hajdinskog brašna (melje). Gibanice i zlievke prave se od kuroznog brašna (melje). Kolači i gibanice peku se u pećnici.

Koj za svakim jelom segne, on je lakoman. Kada je čovjek gladan, sve mu ide u tek. Glad je najbolji kuhač (sokač).

14. Az ital (piće).

Za jelom običavamo i piti. Pilo je za hranjenje tiela tako potrebno, kao jestvina. Najzdravije piće je *voda*. Voda neima nikakove boje. Voda je kapljevita, tekuća i čista. Voda je prozirna, kao staklo. Nečista voda je kalna. Čista voda nalazi se u zdencu. Vodom i hranu kuhamo. U potoku voda teče. U bari (mlaki) je stojeća voda. Ima i vode kiselice. Vodu kiselicu pijemo s vinom.

Vino je žuto, crveno ili crno. Vino je jako. Od vina moći se je opiti (pijan biti). Vino se iz groždja preša. Vino drži se u pivnici. Vino može se kupiti kod krčmara ili kod vinogradara. Vino natače se u staklenje i u čuture. — Osim (izvan) vina pije

se i *rakija* (*žganica*). Rakija je jako opojna. Rakija je bjelkaste ili žute boje. Rakija žge se od šljivah. Rakija žge se u kotlovih. Ima rakije i od trešnjah (črešnjah) žgane. Rakija je nezdravo pilo. — Ljudi piju i *pivo*. Pivo je hrdjade boje. Pivo je gorko (žuhko). Pivo se vari ili kuha. Pivo vari pivar. Pivo se vari od jačmena i hmelja. Pivo se pjeni. — Tko mnogo vina, rakije ili piva pije, on se opije. Pijanac je sramota ljudima. Velikomu čovjeku malo vino nenaškodi. Bolestnomu čovjeku daju nekad malo dobrog staroga vina. Rakija je djeci pravi otrov, škodi takodjer i odraslim ljudima. Najbolje je pri vodi ostati. *Mlieko* je bijelo. U mlieko mećemo i sladora (cukora). Mlieko kuhamo. Mlieko pijemo i kuhano i sirovo. Mlieko dobivamo od krave, koze i ovce. Mlieko miešamo s crnom kavom. S crnom kavom pomiešano mlieko zove se bijela kava. Ljudi piju i crnu kavu.

V.

R u h a.

(Ruho).

15. Az öltözet (odjeća).

Sve, što na sebe oblačimo, zove se odjelo ili odjeća. Ovo je *haljinac* (*kaput*). Haljinac ima orglicu (*golir*), poprsnicu (prednju stran), polednjak (zadnju stran) i rukave. Ogrica je sgora, oko vrata. Rukavi su sa strane. Na poprsnici su puceta (gumbi) i zapučci (luknje). Puceta su na desnoj poprsnici, a zapučci su na lievoj poprsnici. Na strane s lieva i desna nalaze se džepovi (žepi). Iznutra ima haljinac podstavu. Haljinac je crne, sive, modre boje. Haljinac načinjen je od sukna. Haljinac sašio je krojač. Puceta su od kosti ili od lima. Pucetom se haljinac zakopča (zakapči). — Mužkarci nose i *hlače*. Hlače imaju hlačnice. Hlače imaju lievu i desnu hlačnica. Hlače imadu spreda puceta (gumbe). Hlače imadu straga sponu (spojku). Hlače imadu džepova. Džepovi su sa strane. I hlače je sašio krojač od sukna. Hlače imadu razne boje. Ima hlačah sašitih od baršuna i od kože. — Ovo je *prsluk* (*pruslek*). Prsluk ima orglicu, poprsnice i poledjine. Na poprsnici su puceta i zapučci. Prsluk ima dva džepa. Prsluk načinjen je od sukna; sašio ga je krojač. Prsluci nje koji imadu straga sponu (spojku). — Spomon se prsluk stegne. Prsluk nosimo pod haljincem (*kaputom*).

To je *šešir* (*škrljak*). Šešir ima tjeme (gornji dio), obod (oblavak) i krila. Tjeme je ravno ili zaobljeno. Obad je okrugao.

Na obodu nalazi se vrpca (pantleki). Krila su vrpcom zarubljena. Krila su veće i širja nego obod. Šešir je crne boje. Ima šeširah sivih i zelenih. Šešir načinjen je od svile ili dlake. Šešir načinio je šeširdjija (klobučar). Ima još i slamnatih šeširah. Slamnati šeširi pletu se od slame. Ima i ženskih šeširah. Ženski šeširi nakićeni su perjem ili cviećem. Šeširom pokrivamo si glavu. — Hlače, haljinac, prsljuk i šešir treba četkom (kefom) izkefati (osnažiti).

Ovo je *košulja (rubača)*. Rubača ima ogrlič ramenice, poprsje i rukave. Rubača je biela. Ima i šarenih rubačah. Rubače šivaju švelje. Rubače šivaju se od platna. Ima još i svilenih košuljah. — I *gaće* šivaju švelje. Gaće imaju dvie gaćnice. Gaće imaju svitnjak. Svitnjakom vežu se gaće okolo pojasa. Gaće i rubače se moraju prati. — Čarapa (štonfa) ima nožnicu i cjevnicu (saru). Čarapa je biela, ali ima i modrih i šarenih (pisanih) čarapah. Čarape pletu (štrikaju) ženske od vune ili konca. Čarape pletu se iglami. Dvie čarape zovemo jedan par. Čarape oblačimo na noge, zato zove se obuća (obutelj).

Čizma i cipela su obuća. Čizma i cipela imaju nadplat (oglav), podplati i pete. Čizma ima i sare, cipela neima sare. Nadplat je mehki, podplat i peta je tvrda. Cipela je manja (menjša) od čizme. Čizmu šiva postolar (čižmar). Cipelu šiva cipelar (šoštar). Postolar šiva čizmu od kože. Cipela može biti od kože i od sukna. Ima i baršunastih cipelah. Na podplatu i na peti čizme su zabita čavlići (klinci, cveki). Njekoja čizma ima na peti i podkovice, da se peta brzo nerazdere. Konjanik ima na peti ostrugu. Cipela ima s lieva i s dezna pruževinu (gumielastiku). Pruževina je u cipeli zato, da se kod oblačenja raztegne. Cipele su laglje (ležeše) nego čizme. Nekoji ljudi nose opanke (bočkore). Opanci vežu se oko noge remenom.

VI.

A z épületek.

(Sgrade).

16. A ház (kuća).

Kuća (hiža) ima iz vana zidove, vrata, prozore, krov i dimnjak. Kuća ima četiri zida. Nad kućom je jedan krov. Nad krovom je jedan dimnjak. Na njekojih kućah ima više dimnjakah. Krov je napravljen od drveta i čriepa. Čriep je sporedan na letve. Letve pribite su na grede. Čriep dielaju čriepari (ciglar) od zemlje. Ima kućah pokritih sa slamom, trstikom ili s dasčicama (šindlom). Krov je zato, da u kuću necuri kiša (deždj) snieg. Kroz dimnjak ide dim van. Krov ima prozorčiče. Pod nekojimi krovi su žliebovi. Žliebovi načinjeni su od lima. Žliebove prave limari. Žliebovi su zato, da kap necuri s krova. Kroz žliebove se kap s krova ocjedi. Na njekojih kućah je gromovod. Gromovod je od željeznih šibah. Gromovod je za to, da u kuću neudari grom striela.

U kući su *sobe*. Soba ima više dielah. Ovo je strop, tu su stiene, u stienah so prozori (obloki) i vrata. U kutu stoji peć. Stiene su biele. Ima i pobojadísanih (pomalanih) stienah. Pod je načinjen od đaskah. Stiene su sazidane od opeke (cigla) i kamena. Stiene zidju zidari. Prozori su od drveta i stakla. Prozori imaju rame. Peć je napravljena od zemlje. Peć pravi pećar ili lončar. Ima željeznih pećih. U peći kurimo u zimi. U sobi radimo (delamo), jedemo, počivamo i spavamo. Kroz prozore dolazi u sobu

svjetlost. Kroz vrata ulazimo u sobu. Na vratih je kvaka ključavnica i ključ.

Polag sobe je *kuhinja*. U kuhinji je ognjište (komen), kotlenka i pećnica. Na ognjištu kuhaju se hrane. U kotlenki stoji kotao. U pećnici peče se kruh i kolač. U kuhinji rade (delaju) kuharice i služkinje (dekle). U kuhinji nalaze se i škafi. U kuhinji je kuhinski ormar. U ormaru je kuhinsko posudje. Na klinu visi žličnjak. Na stieni je polica s lonci i skorupnjaci (s rapedlami).

Pod kućom je *podrum (pivnica)*. Pivnica je tamna (kmična). Strop je u pivnici boltan (sveden). Na pivničnih prozorih su željezne rešetke. U pivnici čuva se vino, pivo, rakija i zelenje.

Nad sobom je *tavan (nahižje)*. Nahižje je pod krovom. Na tavanu čuva se meso, slanina i kobasice. Na tavanu drži se i žito i svakojake stvari.

Kućah ima malenih i velikih. Njekoje kuće imaju dva reda sobah. Kuće, koje imaju dva reda sobah, zovu se jednokatne kuće. Ima dvokatnih kućah. Dvokatne kuće imaju tri reda sobah. Kuće, koje imaju samo jedan red sobah, zovu se prizemne kuće. Kuće zovu se i zidanice. Od prizemlja na prvi ili drugi kat idemo stubami (štengami). I u pivnicu i nahižje idemo stubami. Na nahižje može se iti i po ljestvah (lojtrah).

Polag kuće na dvoru je *žitnica, staja (štala), kolnica i kukurušnjak (kurušnjak)*. U žitnici držimo žito, u stajani marvu. U staji je sienik. U sieniku stoji sieno i druga krma. U kolnici stoje kola, plug i brana. U kukurušnjak spravljamo kukuruz (kuruzu).

VII.

A közlekedési eszközök.

(Vozila.)

Prometna sredstva.

17. A szekér (kola).

Poljodelac jako treba kola. On na njih vozi drva iz šume, sieno i žito iz polja. Kola vuku konji, volovi ili pak krave. I osla sam već u kola zapregnutog vidio.

Kola su iz mnogo komada sastavljena. Gledajmo pojedine delove kolah. Ona imaju četiri kotača. Kotači su sa železnimi šinjami okovani. Ima i takvih kolah, koja nisu okovana. Kotači se vrte okolo osi. Obedvie osi su svorom svezane. Na obadvie osi leže dva oplena a na njih su obadvie lojtre. Lojtre drže ručice, a podpiraju upore. Zavori i ljunki su zato, da kotači i upori dolje nepadnu. Na kolih napred istraga su šraglje. Kadkada i košu pletu za kola, da ništa neizpadne. Ciela kola za jaram i rud vučc marha, koja je ili u jaram ili u hame zaprežena. Na dobro napravljenih kolih ima mnogo željeza; ali takva kola su i jaka i mnogo trha mogu nositi. — Svaka kola nisu jednako velika. Liehka kola za putovanje zovu se kočija. Kočija je kožom pokrita. Kočija ima krov. Na kočiji je spreda kozlič (bok). Na kozliču sjedi kočijaš. Osi kolah i kočijah moraju se mazati kolomazom, da ne škripe.

Kola na željeznici vozi *parovoz (mašina)*. Parovoz ima kotao, dimnjak i kotače. Parovoz ima šest kotačah. Dimnjak od parovoza je s gora širok. Parovoz je načinjen od željeza. Parovoz pravi se u tvornici, (fabriki). U kotlu je voda; pod kotlom loži se oganj. U kotlu razvija se para. Para i dim izlazi van na dimnjak. Para tjera parovoz. Za parovozom su kola za ugljen (vugljenje). Ugljenom kuri se pod kotlom. Za parovozom vidimo mnogo željezničkih kolah (vagonah). Željeznička kola spodobna su kućicam. Željeznička kola imaju vrata, prozore i krov. Unutri su klupe, police i peć. Na klupah sjede putnici. Njekoja željeznička kola neimaju klupah (sjedalah). U ovih se vozi razna roba. Željeznica ide po željeznih tračnicah (šinjah). Kada parovoz vuče mnogo željezničkih kolah, onda to zovemo vlak (cug).

U zimi po sniegu se vozimo u *saonicah*. U saonicah se sanjkamo po saoniku (sanjaku). — Preko vode vozimo se u *čamcu (čunu)*. Veliki čamci zovu se *barke i tumbasi*. Mnogo veći čamci se zovu *ladje* ili *brodovi*. *Parobroda* para tjera.

VIII.

R z e m b e r .

(Čovjek.)

18. A test (tielo).

Čovječje tielo ima glavu, trup i uda. Trup ima prednju i stražnju stranu. Na prednjoj strani su prsa i trbuh. U prsima su pluća i srce. U trbuhu je želudac, jetra i crieva. Stražnja strana tiela zove se leđa. Noge i ruke zovemo uda. Telo je pokrito kožom. Pod kožom su žile i meso. U žilama je krv. U sredini mesa su kosti.

Na vrhu tiela je glava. Glava stoji na vratu. Gornja čest glave zove se tjeme. Sprednja čest glave zove se lice. Na tjemenu su lasice. Na licu su oči s obrvama, uši, nos, usta i brada. Na očima su trepavice. U ustima je jezik, gornja i donja čeljust (čeljust). Na gornjoj i donjoj čeljusti su zubi. Iz očiju nam višekrat suze cure.

Očima gledamo i vidimo. Koj nevidi, on je sliep. Sliepog čovjeka zovemo sliepac. Ušima čujemo. Koj nečuje, on je gluh. Ima ljudi, koji nemogu govoriti. Ovi se zovu niemi. Čovjek, koj niti nečuje, niti nemože govoriti, zove se gluhoniem. Nosom njušimo. Jezikom kušamo (koštamo). Prsti pipamo (šlatamo). Očima, ušima, nosom, jezikom i prstima osjećamo, zato ih zovemo osjetila ili čutila.

Ruke i noge zovemo uda. Svaki čovjek ima desnu i lijevu ruku. Na ruci je lakat i šaka. Ako šaku sgrčimo, onda smo na-

činili piest (pjestnicu). Na svakoj ruci ima pet prstih. Prsti se zovu: palac, kazítelj, srednji prst, prstenjak, mezimac ili malić (mali prst). Na kraju svakog prsta su nokti. Odozdo je dlan. — Svaki čovjek ima desnu i lievu nogu. Noga ima stegno, koljeno i stopalo. Na svakoj nozi je peta i pet prstih.

19. *A család (obitelj) és a rokonság (rodbina).*

Otac i mati su roditelji. Roditelji imaju djecu. Dok je čovjek malen, zove se diete. Kada diete poraste, onda se bude zvalo mladić. Žensko diete kada odraste, zove se djevojka. Muško diete je sin roditeljah, a žensko diete kći. Sin može imati sestre, a sestra braću. Djeca imaju jednoga otca i jednu majku. Roditelji skrbe se za svoju djecu. Djetca, koja neimaju roditeljah, zovu se siročad.

Mojega otca otac je moj djed. Ja sam momemu djedu unuk (vnuk). Moje majke mati je moja baba (babica). Ja sam i mojoj babici unuk. Moja sestra je momemu djedu unuka (vnučica). Unuci i unuke zovu se unučad. Mojega otca brat je moj stric. Mojega strica žena je moja strina. Moje majke brat je moj ujak (vujec). Mojega ujaka žena je moja ujna (vujna). Moje majke sestra je moja tetka (teca). Moje tetke muž je moj tetak (tetec). — Otac, stric, ujak i tetak su muževi. Majka, ujna, strina, i teta su žene. — Djed je starac, babica je starica. Starci su slabi. Starci imaju sieđe lasi. Starci i starice teško hode, oni si pomažu batinom. Starci nemogu tešku radnju obavljati. Njekoji starci drhću. Starce moramo štovati i pomoći im. Od starcah možemo se svašta naučiti. Starci su mnogo živjeli, zato mnogo znadu. I djeca će jednom ostariti. Kada tko jako ostari, onda će on naskoro umrijeti. Koj si u mladosti zdravlje čuva, on će dugo živjeti.

Otac, mati, djed, babica i djeca zovu se obitelj (familia). Stric, strina, ujak, ujna, tetak i teta zovu se rođjaci ili rodbina.

20. *Az ember foglalkozása (zanimanje čovjeka).*

Na selu živu poljodjelci. Poljodjelci obradjuju (obdjelavaju) zemlje. Poljodjelci izoru njivu i posiju žito. Dozrelo žito požanju. Poljodjelci i skose sjenokoše. Poljodjelci obradjuju i vinograde. Poljodjelci odhranjuju marvu. Poljodjelac prodaje na sajmu žito, svinje, drva, vino i druge stvari. Poljodjelci živu na selu, zato se zovu seljaci. Seljaci nose prostu odjeću.

Njekoji ljudi pasu marhu drugih ljudih. Tko marvu pase, njega zovemu *pastirom*. Pastir čuva marvu, da u kvar nedodje. Pastir ima bič, da more marvu zavraćati. Pastir nesmije marvu tući. Pastir ima na ramenu torbu. U torbi ima kruha, sira i svoju sviralicu (žveglu). Pastiri imaju i pse sa sobom na paši. Pas pazi, da nedodje vuk ili zločesti čovjek. Koj pastir volove pase, zove se volar. Pastir, koj konje pase, zove se konjar. Ima još ovčarah, svinjarah i kravarah.

U dućanu se trže svakojake stvari. U dućanu je *trgovac*. Trgovac robu kupuje i prodaje. Trgovac kupuje i prodaje cukor, kavu, sol, melju i drugu robu. Trgovci imaju pomoćnike. U dućanu su ladice, police i razno posudje. Na dućanu je izvana napis trgovca. Napis trgovca je na daski ili na zidu.

Vojnici (soldati) imaju jednaku odjeću. Vojnik ima pušku, sablju i bodož (bajonet). Vojnici bez konja zovu se pješaci. Vojnici s konjem zovu se konjanici. Kada vojnici idu, onda im bubjar bubnja ili trubljar trubi.

Liečnik (doktor) lieči (vrači) bolestnike. Liečnik prepisuje bolestniku liek (vračstvo). Liek priredjuje (napravi) ljekarnik (patikar). Ljekarnik je u ljekarni (apoteki).

Svećenik (pop, redovnik) čita svetu misu. Svećenik propovieda (prodekuje) na propoviedaonici (prodikalnici). Svećenik sprovadja mrtvace. Svećenik ljudstvo izpovieda. Svećenik krsti malu djecu.

Učitelj podučava djecu. Djeca uče se u školi čitati, pisati, računati i druge liepe stvari. — *Sudac* kazni (kaštiguje) zle ljude. Sudac daće zločince zatvoriti. Sudac sudi u sudnici.

21. Az *iparosok* (rukotvorci) obrtnici.

Odjeću šiva nam *krojač*. Krojač odjeću najprije izmjeri i izkroji, onda šiva. Krojač treba kod šivanja konac, iglu, metar, kedu i naprstjnak. Krojač šiva u radionici. Krojačeva radionica se zove krojačnica. Ima mužkih i ženskih krojačah. — Obuću pravi nam *postolar* (*šoštari*). Postolar šiva čizme, cipele i papuče. Postolar šiva obuću iz kože. I postolar mjeri i kroji kožu. Postolar treba iglu, kladivac, šilo, navlačilo (klešće), kalup (kopito) i klince. I postolar radi u radionici ili postolarnici.

Konje podkava *kovač*. Kovač pravi plugove, podkove, lance, čavle, karike i druge stvari. Kovač pravi stvari od željeza. Kovač željezo kuje. Kovač radi u kovačnici. U kovačnici je mjeh, nakovalo (hampuš) i mnogo kladivacah i klieštah. — Ključeve pravi *bravar* (*špoljar*). Bravar pravi i kliešte, lokote, rešetke, petlje (pante) i zasunje. I bravar pravi stvari iz željeza. Bravar radi u bravarnici. Bravar treba mjeh, nakovalo, kladivce, kliešte, pilnjake (rašpe) i druge stvari.

Kola pravi *kolar*. Kolar pravi kola, kočije, saonice i plugove i brane. Kolar pravi stvari iz drveta. Kolar treba sjekiru, siročku, pilu, gladilo (hoblič), svedra mala i velika. Kolar radi u kolarnici. — Pokućvo pravi *stolar*. Stolar pravi stolove, stolce, ormare, postelje, ladice, vrata, okvire (rame) na prozore i podove u sobi. Stolar treba pilu, gladilo, svedro, kladivac, kliešte i stolarski stol (blanjaču). Stolar treba kelj. Keljem spaja pojedine česti pokućva. Stolar radi u stolarnici. — Bačve (lagve) pravi *bačvar* (*pintar*). Bačvar pravi bačve iz drveta. Bačvar teše duge. Iz dugah sastavlja bačvar i čabre i škafe. Bačvar treba pilu, gladilo i

strugač (obručnjak). Bačvar radi u bačvari. *Tesar (cimerman)* pravi krovove. Tesar pravi kuće drvenjare (brvnjate). Tesar pravi i komore, štale, kotce i škednje. Tesar treba pilu, širočku, svedro, spone (klampfe) i uzicu (dretu). Tesar uzicu namoči u močilnicu (vedricu). U močilnici je crvena farba. Uzicom tesar označi drvo, kuda će tesati. — Kuće zidju *zidari*. Zidar zidje i staje, komore, kolnice i t. d. I crkvu su zidari sazidali. Zidar treba zidarsku žlicu, kladivac, daščicu, olovnicu i četku (kefu, ličaljku). Zidar zidje kuću iz opeke (cigla) i kamena. Zidar veže opeku na opeku s mortom. Mort je napravljen od vapna i pieska.

Mlinar melje žito. Mlinar žito siplje u trugu (grot). Iz truge curi žito na žrvanj. Žrvanj žito sdrobi (samelje). Samljeto žito (melja) pada u mučnjak. Mlinar iz mučnjaka grabi melju u vreće. Mlinar ima svoj mlin na vodi. — Kruh i žemlje peče *pekar*. Pekar pravi žemlje od melje. Pekar miesi testo. Pekar pravi iz tiesta hljebove i metne ih u peć. U peći se hljebovi izpeku. Pekar treba korito, lopatu i vagu. U koritu mjesi tiesto. Lopatom metne kruh u peć. Vagom važe žemlje i hljebove. Pekar peče kruh u noći. Pekar spava po danu.

Krojač, šoštar, kovač, špoljar, kolar, pintar, tesar, zidar, mlinar i pekar zovu se zanatnici ili rukotvorci (meštri). Ima i drugih zanatnikah.

IX.

22. Az eszközök és szerszámok (oružje).

Čovjek si kruh reže *nožem*. Nož ima nožku (klingu) i držak (črenju). Nož ima oštru i tupu stran. Tupu stran noža zove se i hrbat. Hrbatom noževim nije moći rezati. Nožka je široka, tanka, gladka i oštra. Njekoje nožke su duge a njekoje tanke. Držak je načinjen iz drveta ili iz kosti. Ima noževa i sa srebrnim

držkom. Nožka je od željeza i ocjeli. Njekoji noževi imaju više oštrica. Takovi se zovu periši. Periš ima veću, i manju držku. Perišem režemo gurja pera i oštrimo olovku. Mesari imaju velike noževe. Noževe brusari bruse. — *Žlicom* juhu grabimo. Žlica ima držak. Držak je dug i tanak. Žlica je okrugla kao jaje. Žlica je izdubljena. Žlica je napravljena od lima (pleha) ili od kositra. Ima srebrnih i zlatnih žlicah. Ima žlicah i od kosti i drveta. — Meso iz zdjele vadimo *vilicami*. Vilice imaju viljuške i držak. Viljuške su od željeza. Viljuška ima dvie, tri ili četiri šiljka špice). Vilice se prave u tvornici.

Sjekirom drva ciepamo. Sjekira ima list i glavu. List ima oštrac (oštru stran). Glava je debela i tupa. U glavi ima sjekira luknju. U luknju se utakne držalo (sjekirišće). Sjekiru pravi kovač. Sjekiru trebaju drvvari, kolaari, tesari i mesari. Kolar i tesari trebaju bradvu (š.ročku). Širočka je podobna sjekiri, ali širočka je šira nego sjekira. Širočkom se teše.

Luknje vrtimo u dasku *svedrom* (*svedar*). Svedar ima vrtač i držak. Vrtač je od željeza. Držak je od drveta. Vrtač ima na kraju vitle. Vitle su zavijugane. Svedrah ima malenih i velikih. Čavlje zabijamo *čekićem* (*kladivcem*, *hamrom*). Kladivac ima glavu i držak. Kladivac trebaju stolari, kovači i drugi zanatnici. — Čavle vadimo iz daske s *klišeii*. Klište imaju dva držka i dva jaza. Klište su sve od željeza napravljene. Držalo uzimam u ruke. Jazom grabimo čavlje. I klište se mogu kupiti u dućanu. Drva pilimo *pilom*. Pila ima list i držku. List je od željeza. Držka je od drva. List ima zubce. Zubci su oširi i šiljasti. Na držku je užinac (vojčica). Kroz užinac provučeno je u sredini drvac. Drvac zakrećemo (napinjemo) pilu. Pilah ima malenih i velikih.

Igla ima šiljak i uho. U uho se navadja nit (konac). Šiljak je jako oštar. Iglom šivaju švelje rubače i gače. I krojač šiva objecu iglom. — Platno režemo *škarami*. Škare imaju kvake

(nožice) i držke. Držci su okrugli. U držke se metnu prsti. Na svakom kraku je oštrica i hrbat. Oštrica reže. Kvae su spojene usju (čavličem).

X.

23. *Az idō (vrieme).*

Kada, sunce izadje, onda je jutro, kada sunce zapadne, onda nastane večer. Od jutra do večera mine više vremena. Vrieme mjerimo na ure i minute. Dan ima 24 ure. Ovo je *ura*. Na uri ima kazalo (cajger) i brojeve. Kazala kažu koliko je na uri (koja je doba). Tu je malo a ovo je veliko kazalo. Velko kazalo kaže ciele ure. Ako veliko kazalo obidje od 12 do 12, onda mine ura. Ako veliko kazalo stoji na 12, onda je ciela ura. Malo kazalo kaže, koliko je urah. Urah ima žepnih i zidnih. Žepne ure nosimo u žepu. Zidne ure vise na zidu. U uri ima mnogo koleščah (kotačićah). Ure prave urari. I u tornju je ura. Ura tuče (bije).

Po danu radimo. Za danom dolazi noć. Pred jutrom je zora. U sredini dana je poldne. U poldne je sunce na sried neba. Kada poldne mine, je popoldan. Kada sunce zapadne, je večer. Na večer je mračno. U mraku se nevidi dobro. Noć je tamna (kmična). Kada u noći mjesec sveti, onda je svjetlo. Po mjesečini se vidi. U noći vidimo na nebu mjesec i zvezde. Mjesec i zvezde su od nas neizmjerne daleko. U polovici noći tuče ura dvanaest. Kada ura u noći dvanaest tuče, onda je polnoć.

U nedelju je svetak, onda ljudi nerade. Oni dani, koje radimo, zovu se radni ili djelatni dani. Poslje nedelje dolazi ponedeljak, za ponedeljkom utorak, za utorkom srieda, za sriedom

četvrtak, za četvrtkom petak, za petkom subota. U tjednu ima sedam danah. Tjedan zove se i sedmica.

Od jednoga božića do drugoga mine jedna *godina*. Godina počimlje na novo ljeto. Zadnji dan u godini zove se staro ljeto. Jednu godinu dielimo na četiri dobe. Ove dobe zovu se godišnje dobe. Prva godišnja doba je *proljeće*. U proljeću počme iz zemlje rasti trava i cvietje a drveće se zeleni. U proljeće sunce toplije grije. Poljodielac u proljeću ore njivu i sije žito. Vrtlari sade u vrtovih povrtelje i voške. U proljeću je cvjetnica, veliki tjedan i uskrs (vuzem). Na uskrs pravimo pisanice. — Za proljećem dolazi *ljetu*. U ljetu je sunce jako žarko. U ljetu žanjemo žito i kosimo travu. U ljetu se kupamo u potoku. U ljetu vidimo na nebu guste oblake. Iz oblakah pada kiša (deždj). U ljetu pada višekrat tuča. U oblacih sieva munja. Na zemlju udara grom (striela). Kada munja sieva, onda čujemo grmljavinu. Poslje ljeta dolazi *jesen*. U jeseni se groždje bere. Onda je berba (branje). U jeseni sa drveća lišće počne padati. U jesen se od nas sele ptice selice. U jesen svetkujemo dan svih svetih. Taj dan se zove svesvete. Dan po svesvetih je dan mrtvih ili dušni dan. — Po jeseni dolazi *zima*. U zimi je zemlja sniegom pokrita. Drveće u zimi stoji golo. Potoci i mlake su smrznute. Ljudi grijū se u zimi u toploj sobi. Djeca se u zimi rado na ledu skližu. U zimi je božić. Na božić pripravljaју roditelji dobroj djeci božićno drvo.

Godina ima četiri godišnje dobe. Svaka godišnja doba ima tri mjeseca. Ciela godina ima 12 mjesecih. Mjeseci se zovu: siečanj (januar), veljača (februar), ožujak (marciuš), travanj (april), svibanj (maj), lipanj (juni), srpanj (juli), kolovoz (august), rujan (september), listopad (oktober), studeni (november), prosinac (december).

XI.

24. *A pénz (novac) és a mérték (mjera.)*

Ovo je *novčić (krajcar)*. Na jednoj strani novčića vidimo dvie grane i napis, na drugoj državni grb (kurunu). Okolo grba je napis. Novčić je žute boje. Novčić je kovan (liven) od bakra (kufra.) Novčići kuju se u državnoj novčarnici. Za novčić se može nešto kupiti. — Ovo su filiri (heleri). Filiri imaju na jednoj strani dvie grane i napis, na drugoj strani državni grb (kurunu). Jeden filir je manji od novčića. Ima deset i dvadeset filirah. Ovi pjenezi su bieli. Na jednoj strani deset i dvadeset filira je napis vrijednosti novaca. Napis vrijednosti kaže, koliko filirah vrijedi novac. Tu je kruna. Kruna ima vrijednosti od sto filirah. Dvie krune vrijede jedan forint. Kruna je od srebra. — Tu je *srebrena forintača*. Forintača je velika i debela. U forintaču ide sto novčićah ili dviesto filirah. — Ovo je *dukat (cekin)*. Dukat je od zlata skovan. Dukat je zlati novac. Dukat je sasam žut i svijetao. — Ovo je *desetača* a ovo je *dvadesetača*. Desetača ima državni grb i napis. Petača i desetača je napravljena od papira. Desetača vrijedi deset, dvadesetača pak dvadeset krunah.

Ovo je *metar*. Metar je na deset dielah razdijeljen. Svaki deseti diel zove se decimeter. Metar se zove mjera dužine. — Ovo je *litar*. Litar je spodoban čaši. I litar je razdijeljen na 10 dielovah. Svaki deseti diel zove se deciliter. Litrom mjerimo vino, i zrnje. Litar je mjera tekućine. — Ovo je *kilogram*. Kilogram je napravljen od debeloga željeza. Kilogram se metne s jedne strane na vagu. Na vagi su zdjelice. Kilogramom važe se meso, sol, melja, šećer (cukor), kava i druge tvrde stvari. Kilogram je mjera za težinu.

XII.

Az állatok.

(Životinje.)

25. A házi állatok (domácé životinje).

Ovo je *pas*. Pas ima glavu, vrat, trup, četiri noge i rep. Pas ima na glavi dva uha, dva oka, jednu gubicu i njušku (nos). Pas ima u gubici zube i jezik. Na trupu ima hrbat s gora, a s dola ima trbuh. Pod trupom ima četiri noga. Na noguh ima pandže (nokta). Pas je po tielu pokriven dlakom. Pas je biele, crne ili žute boje. Ima i šarenih pasah. Pas može lajati. Pas jede meso, kruh i druge hrane. Pas može dobro plivati. Pas je srdit. Pas ima rado svoğa gospodara. Pas je vierna životinja. Pas je jako poučljiv. Pas se nauči skakati, plesati i t. d. Pas čuva gospodaru kuću. Pastiru čuva pas i zavrača čordu. Lovni pas goni lovcu zeceve. Mesarom psi love svinje i volove. Ima više vrstnih pasah. Najveći i najhitriji je hrt; najbolji njuh imaju lovni psi.

Ovdje je mačka. Mačka ima kraća uha nego pas. U gubici ima oštre zube i jezik. Mačka ima na noguh pandžo. Na pandžah ima jako oštre nokte. Mačka je manja od psa. Mačka mijauče. Mačka lovi miševе. Mačka najradje jede meso i mlieko. Mlada mačkicu zovemo maca. Mačka nije vierna nego lukava životinja. Mačka može se na drvo popeti.

To je *konj*. Na vratu ima konj dugu grivu. Konj ima kitast rep. Na noguh ima jaka kopita. Konj ima na kopitu željezne podkove. Konj hrže. Konj se hrani travom, sienom djete-

Ijinom i zolju. Konja držimo u staji (štali). Konj ima rado svoga gospodara. On je vierna životinja. Konj je jako poučljiv. Konj je koristna životinja. Konj nosi svoga gospodara (jašilca); konj vuče kola, saonice, plug, branu. Mlado konjče zovemo ždriebe (cujzek). Konje treba česalom česati i čistiti.

Ovo je *krava*. Krava ima na glavi dva roga. Na noguh ima krava papke (pažle). Papki su joj razkoljeni. Rogovi su savinuti. Krava se pase. Krava pozna svoga gospodara. Krava je veoma koristna životinja. Ona nam daje mlieko, meso, kožu, dlaku, loj i rogove. Kravu dojimo. Meso krave zove se govedina. Krava može rogovi bosti. Krava muče. Mladu kravicu zovemo tele. Kravú zakolje mesar.

To je *krmača (svinja)*. Krmača ima rilo (gubicu). Krmača ima na noguh razkoljene papke. Krmača ima na hrbtu ščetinastu dlaku. Krmača hrokče. Ona se hrani travom, žirom i zrnjem. Krmača daje nam meso i mast. Masti začinjamo naše hrane. Krmače hranimo (krmimo) u kotcu. Krmaču zakoljemo. Od mesa krmače pravimo i kobasice (klobase).

Ovdje je *kokoš*. Kokoš ima glavu, vrat, trup, krila, dvie noge i rep. Na glavi ima dva oka, ružu i kljun, u kljunu jezik. Kokoš je pokrivena perjem. Na trupu ima dva krila. Na noguh ima prste, na prstih su joj čaporci (nokti). Kokoš kokodače. Kokoš nosi jaja na gnjezdu. Iz jajah izležu se pilići. Kokoše je meso je dobro za jesti. Kokoš sjedi na jajih. Kokoš izvalja piliće. Kada kokoš vodi piliće, onda se zove kvočka.

Ovo je *patka (raca)*. Patka ima na noguh prstiće. Prstići zarašćeni su tankom kožicom (plovaljkom). Ona može letjeti i plivati. Patka hrani se zrnjem, kukci i crvići. — Ovdje je *guska*. Guska može krili dobro letjeti. Na noguh ima guska prstiće. Prstići su joj zarašćeni kožicom kao kod rāce. Guska je mnogo

veća nego patka. Guska ima tako oštri kljun, da može njim ugriznuti. Guskino meso se jede. Perje guskino mećemo u blazine. Iz guskinih jajah izležu se gušići (žibići). Muškarac od guske zove se gusac.

Ovo je *tukac (puran)*. Tukac ima na glavi sopolj. Sopolj mu visi dolje izpod kljuna. Sopolj je mesnat i crven. Kad je puran srdit, onda je sopolj modri. Puran brboće. Kada se srdi, onda rep razširi. Žensku puranovu zovemo purom.

Pas, mačka, konj, krava, vol, magarac (osel), ovca, koza i krmača zovu se četveronožne životinje. — Kokoš, kokota, racu, gusku, puru, pauna i goluba zovemo perad.

26. A vadállatok (divlje zvieri).

Ovo je *vuk*. Vuk ima u gubici jake i oštre zube i jezik. Na noguh ima pandže (škrample). Rep vuka je dug i kitast. Vuk je podoban psu. Vuk uniče. Vuk živi od mesa. Vuk grabi druge životinje. Vuk grabi ovcu, tele i konja. Vuk i čovjeka zakolje. Vuk živi u šumah. Vuk je diviea i grabežljiva zvier. Ljudi vuka ubijaju. Koža vukova je dobra za bunde.

Ovo je *lisica*. Lisičja dlaka je žute boje. Lisica je manja od vuka. Lisica laje. Lisica živi u šumi, u grmlju i u polju. Lisica grabi kokoši, guske, race i golubove. Od kože lisičje prave se podstave za bunde. Lisica je jako pametna i lukava zvier.

Tu je *medvjed*. Medvjed je surom dlakom pokrit. Medvjed mrmlja. On živi u velikih šumah. Medvjed hrani se mesom drugih životinjah. Medvedje meso ljudi jedu. Kožu trebaju za bunde. Medvjed se daje pripitomiti. Medvjed se nauči plesati. Medvjed rado jede i med. Medvjed je škodljiva zvier.

Ovo je *lasica*. Lasica lovi miševe i parcove (štakore.) Lasica je korisna zvjerčica. Ona je manja od mačke. — To je *kuna*. Kuna živi u šumi. Ona lovi race, guske i kokoši. Kuna zavuče

se u šuplju drvo. Kunina koža je jako skupa. Kuna je veća od lasice. — Ovo je *tvorac*. Tvorac se uvuče i u dvorišće pod drva. Tvorac hrani se guskami, racami i pilići. Tvorac pušća od sebe smrdljivi sok. Tvorac je manji od psa.

Životinje, koje žive po šumah i jedu meso drugih živinah, zovu se divlje i grabežljive zvieri.

Zec (zajec), jelen, košuta, srnac žive takodjer po šumah, ali ne jedu meso drugih živinah, nego hrane se travom. Životinje, koje se hrane travom, zovemo, travožderi ; životinje, koje se hrane mesom, zovemo mesožderi.

27. A madarak (ptice.)

To je *slavulj* (*slaviček*.) Slavulj ima glavu, vrat, trup, dvie noge i rep. Na glavi ima dva oka i kljun. Kljun mu je malen i šiljast (špičast.) U kljunu ima jezik. Na trupu ima dva krila. Straga ima rep. Na prstih ima čaporke (noktice.) Slavulj je po tielu perjem pokrit. Perje mu je odzgor hrdjasto a ozdol sivo. Slavulj veoma liepo pjeva. Slavulj živi u grmlju. Slavulj hrani se crivići i mravljmi jaji. Slavulj može jako hitro letjeti. Slavulja drže ljudi u kavezu (krletki,) da im liepo pjeva.

Kanarinac (*kanarac*) je žute boje kao zlato. Ima i šarenih kanarincah. Kanarinac hrane se sjemenjem. — *Pjenica* (*strnadka*) zna liepo pjevati. Pjenice hrane se kukci a i zrnjem. Pjenice najradje se nalaze u travi. *Češljugar* (*štiglic*) ima sve što i druge ptice. On živi u šumi, u grmlju, kraj putevah i u vrtovih. Češlju — gara love ljudi na liepak. — *Ševa* (*škorjanec*) može visoko letjeti. Ševa živi u polju. Ona se hrani kukci i crivići. Kada ševa crvića opazi, onda se digne visoko u zrak i spušća se sve niže. Njekoje ševe imaju na glavi kronicu ili perjanicu (pernicu). — *Kos* je veći nego ševa a manji nego golub. — *Lastavica* ima dugi vilasti rep. Lastavica može jako hitro letjeti. Lastavica živi blizu kućah,

gdje ljudi stanuju. Ona si pravi gnjezdo pod krovom u hodniku (ganjku) ili u komori i štali. — *Grlica* guče. Grlica može jako letjeti. — *Vrebac* se oglašuje; živ, živ. Vrebcu ljudi nastavljaju u prosu strašila. Vrebac se strašila ne plaši.

Ptice, koje znadu pjevati, zovu se ptice pjevice. Ptice pjevice hrane se kukci i gusjenicama i zato su nam hasnovite. — Orao, jastreb, sraka i ćuk grabe druge živinice i njimi se hrane, zovu se ptice grabilice.

28. Dvoživci i ribe.

Žaba ima glavu, trup i noge. Na glavi ima dva oka i usta. U ustih ima jezik. Žaba ima četiri noge; prednje noge su joj kraće od stražnjih. Žaba krekeće. Ona može dobro plivati. Žaba živi u vodi i na zemlji. Ona se zadržaje u potocih i barah (mlakah). Žaba se hrani kukci, crvi, puževi i mušicami. — Ovo je *zmija (kača)*. Kača ima glavu i tielo, na glavi dva oka i usta; u ustijuh ima jezik i male zubčice. Tielo zmiije je dugo i okruglo. Tielo zmiije pokrito je ljuskami? Kača puzi (plazi) po zemlji. Kača neima noguh. Kača može dobro plivati. Kača siče. Ona se hrani miševi i žabami. Ima kačah i otrovnih (čemernih).

Žaba, kača, gušter (kuščar) mogu živjeti u vodi i na zemlji, zato zovu se: dvoživci ili vodozemci.

Riba ima glavu, trup i rep. Na glavi ima dva oka i usta, u ustih ima oštre zubčice. Na gornjoj čeljusti (lalavki) ima brčice (mustače). Za ustmi ima na svakoj strani jednu škrgu. Riba na škrge diše. Riba ima po tjelu plovke (peraje). Plovkami može riba plivati. Riba živi samo u vodi. Na suhoj zemlji bi riba poginula. Tielo ribe pokrito je ljuskami. Ljuske su gladke i šklizke. Riba hrani se kukci, crvi i manjimi ribicami. Ribino meso ljudi rado jedu. Ljudi love ribe u mreže ili na udice.

Životinje, koje su ljuskami pokrite i živu samo u vodi, zovu se ribe. Ima više vrstnih ribah. Riba je: šaran, štika (ščuka), som, sljed (renga, haring) i t. d.

29. Zareznici.

Pčela ima glavu, prsa i zadak. Na glavi ima pčela oči, ticala i usta. Na prsima ima s gora četiri krilca a s dola ima šest noguh, na noguh kefice. Na zadku ima pčela žalac. Pčela se hrani sladkim sokom. Pčela svojim rilcem sisa iz cvieća sok. Pčela zuji. Pčele stanuju u košnici (pčelinjaku, volnjaku). Pčela nosi u košnicu pelud (cvjetni prah). Pčela iz cvjetnoga praha pravi med i vosak. Pčela može žalcem ubosti. Pčele imaju maticu. Pčele su jako koristne životinje. Mrav (mravlja) živi u mravinjaku. Mrav jede sok i ušence (uši na cvieću). Mravi žive u množini skupa. — *Hrušt* (*hrušč*) hrani se liščem i cviećem. Hrušt ogrizava lišće na drveću. Hrušt je škodljiva životinja. Hrušt lietava pod večer. — *Lepir* (*metulj*). Lepir živi u vrtovih. Lepir leže jaja. Iz jajah lepirovih izležu se gusjenice. Gusjenice se zaviju u zavojak (torbicu). Zavojak je kao kožica.

Pčela, osa, stršen (sršen), muha, mrav, hrušt, i metulj neimaju krvi nego bieli sok, a zovu se kukci ili bube. Ove su po tielu kao zarezane i zato jih zovemo zareznici.

XXII.

30. Biline.

Ovo je *pšenica*. Pšenica ima koren, vlat (stabalce), lišće i klas. Koren je u zemlji. Stabalce je nad korenom. Na stabalcu je lišće. Na vrhu stabalca je klas. Stabalce je šupljasto. Na klasu je pljeva. U pljevi je pšenično zrnje. Pšenicu mlatci mlate. Slama treba se za stelju (nastir). Zrnje se samelje. Pljeve trebaju za krmke (svinje). — Pšenica je žito (žitak). Ovo je *kukuruz*

(*kuruz*). Nad korenjem je visoko i debelo stablo. Stablo zovemo kuruznicom. Klas ima na sebi mnogo zrnja. Pod zrnjem je kocen. Kukuruz ljudi okapaju. Dozrijela kuruz se lupi (lušti).

Raž (hriš), ječam (ječmen), zob, prosa, heljda (hajdina) je takodjer žito.

Ovo je *krastavac* (*yugorek*). Krastavac ima koren, lozu, lišće, cviet i plod. Koren je u zemlji. Nad korenom je loza. Loza vuče se daleko po zemlji. Na lozi je lišće. Iz cvieta raste plod. Plod je bradavičast (hrapav). U plodu krastavca je košćica. — Ovo je *zelje*. Zelje ima koren i lišće. Nad korenom je debela stabljika (kocen). Lišće zeljevo svija se u glavice. Glavice zelja su tvrde. Zelje režemo i u lagve gazimo.

Krastavac, zelje, šalata, rotkva (povrtnica), mrkva, koraba (koloraba), cikla, repa, pasulj ili grah, grašak, luk, česnjak i dinja sade se u vrt, zato jih zovemo povrće (povrtelje).

Sve one stvari, koje iz zemlje rastu, zovemo rastline ili biline. Trava, kiselica, kopriva i cvieće spada medju biline.

I drvo raste iz zemlje. — Ovo je *jabuka*. Jabuka ima korenje, stablo, krošnjju (svržje) i plod. Korenje jabukino siže duboko (gliboko) u zemlju. Stablo jabukino je jako debelo. Krošnjja ima mnogo granah (svržih, kitah). Na granah su grančice i na grančicah je lišće i cviet. Cviet jabukin je crljenkasto-bjelkasti. U cvietu zameće se plod jabukov. Stablo jabukovo ima na sebi debelu i hrapavu koru. Stablo je tvrdo. Plod jabukin ima zelenu lupinu (bjelinu). Kada jabuka dozrije, onda je žuta ili crvena. Zrela jabuka je sladka i tečna. U jabuci je zrnje (košćice). Iz jabukah preša se mošt. Jabučni mošt se zove jabučnica. Iz jabučnice dobivamo ocat.

Drvo, koje ima plod za jesti, zove se vočka (sadovno drvo), a njegov plod voće (sad). — Vočke su: kruška, tresnja,

višnja, šljiva, breskva, oskoruš, gunja (kutina), orah, kestenj (kostañj), smokva (figa), lemuna (lemonia), narančja (pomarandja).

Hrast, bukva, lipa, javor, breza, jablan, jova (jalša), vrba i bor su drva. Sada spomenuto drveće nenose plod za jesti i raste u šumi, zato se zove šumsko drveće.

Bazag (bezg), malina (himber), ribiz, ogrozd, lieska, šipak neimaju samo jedno stablo, nego jih imaju više, zato se zovu grmlje.

Szótár a beszédgyakorlatokhoz.

1.

To = ez; *ploča (tablica)* = palatábla; *ima* = neki van, bir valamit; *okvir (rama)* = ráma; *okolo* = körül; *ugao* = szeglet; *četverouglast* = négyszegletes; *crn* = fekete; *žitkast* = sárgás; *gladak* = sima; *tvrd* = kemény; *kamen* = kő; *taj* = ezen; *zove se* = neveztetik; *škrljavac* = palakő; *drvo* = fa; *risati* = rajzolni; *računati* = számolni; *obrisati* = eltörölni; *paziti* = vigyázni; *može* = hat, het; *polupati (potreti)* = eltörni; *može se polupati* = eltörhetik; *kupiti* = venni, vásárolni; *dućan (štacun)* = bolt; *pisalica (kamenček)* = palavessző; *nož* = kés; *zaoštriti* = megélesíteni; *zaoštren* = megélesített; *tanko* = vékonyan.

2.

Velik = nagy; *debel* = vastag; *biel* = fehér; *okrugao* = gömbölyű; *mekan (mehek)* = puha; *načiniti* = készíteni; *stolar* = asztalos; *stoji* = áll; *stalak* = állvány; *rupica* = lyuk; *utaknuti* = beleilleszteni; *klin* = szeg; *držati* = tartani; *više* = fel (magasabbra); *dignuti* = emelni; *niže* = le (alacsonyabbra); *pustiti* = ereszteni; *kreda (krajda)* = kréta; *dugačka* = hosszukás; *krhak* = törékeny; *zemlja* = föld; *spužva (špondja)* = szivacs; *upiti* = beinni; *ožmikati* = kifacsarni; *suh* = száraz; *lahak* = könnyű.

3.

List = levél; *zvati (zovem)* = hívni (hivok); *arak* árkus; *boja (farba)* = szín; *biele boje* = fehér színű; *more biti* = lehet; *zelen* = zöld; *zut* = sárga; *pravi se* készítették; *prnje (canjki)* = rongy; *o'ovka* irón; *modar* = kék; *crven* = vörös; *zašpičiti* = meghegyezni; *šiljast (špičast)* = hegyes; *pobojadisan* = festett; *cien (fal)* = olcsó; *moramo* = nekünk kell; *čuvati* = őrizni; *pero* = toll; *razdvojen* = kétrésznyi, kéttagu; *ocjel* = aczél; *tvornica* gyár; *guskinje pero* = ludtoll; *nožić* = tollkés; *prirežati* = metszeni; *treba* = kell; *umetnuti* = beletenni, beleilleszteni; *držalo* = tartó, nyél; *dio* = rész; *lim* = pléh; *nebi mogli pisati* = nem írhatnánk; *treba* = szüksége van reá; *crnilo* = tinta; *umakati* = mártani; *staklenka* = palaczk; *ulijati* = önteni; *tintarnica* = tintatartó; *paziti* = vigyázni; *ravvalo* = vonalzó; *učenie* = tanulás; *stvar* = tárgy.

4.

Stran = oldal; *sunjica (kišta)* = fiók; *se nalazi* = talál-tatik (van); *odgor* = felül; *odzdol* = alul; *naokolo* = körül; *hrdjav* = sárgás, rozsdás színű; *ulašten (politiran)* = fénymá-zozott; *željezni* = vasból való; *klesar (štamnicar)* = kőfaragó; *razvući (raztegnuti)* = kihuzni; i t. d. (i tako dalje) = és így to-vább; *razan (svakojak)* = mindenféle; *posao* = dolog, munka; *obavljati* = végezni; *spravljati* = gyűjteni, tenni; *žlica* ka-nál; *vilica* = villa; *nož* = kés.

5.

Sjedalo = ülés; *naslonjač* = támla; *neima* = nincs; *širok* = széles; *slamnat* = szalmából való; *polica* = polcz, fiók; *crkven* = templomi; *klecalo* = a templomban levő pad, imazsáimoly.

6.

Pročelje = az első és hátsó rész; *dužnica* = az oldalrész; *pod* = padló; *letva* = lécz; *ššrom* = szélylyel; *držak* = tartó; *kvaka* = kapocs; *ukvačiti* = bekapcsolni; *složiti* = összeilleszteni; *raztepsi* = szétvenni; *ležati* = feküdni; *spavati* = aludni; *bolestnik* = beteg; *počivati* = nyugodni; *slamnjača* = szalmazsák; *sašito* = varrva van; *platno* = vászon; *ššvati* varrni; *ššvelja* = varrónő; *napunjen* = meg van töltve; *blazina* párna; *perje* = toll; *plahta* = lepedő; *rub* = szegély; *zarubššljen* = szegélyezett; *prati* = mosni; *zamazati* = beszennyezni; *jastuk* vánkös; *se nalazi* = találtatik; *guskinje i kokošje perje* lud- és tyuktoll; *navlačiti* felhuzni; *navlak (jašštučnica)* = cziha; *svilen* = selyemből való; *pokrivač* = fedő, paplan; *podstava* = bélés; *pamuk* = pamut; *pokrivati se* = befedni, betakarózdni; *gunja* = pokrócz; *pokrivalo* = terítő; *tkanina* = szövés, vászon; *nezapraše se* = nem porozódik be; *posteljina* = ágynemű, ágyi ruha.

7.

Spremnjak = szekrény; *zadak* = hátsó rész; *spređa* = elöl; *pregrada* = fok, beosztás; *oprava* = ruha; *rublje* = fehérnemű; *ključanica* = zár; *ključ* = kulcs; *otvoriti* = felnyitni; *zatvoriti* = betenni; *zaključeti (zaklenuti)* = becsukni; *podnožac* = zsámoly; *kolievka* = bölcső; *kovčeg* = láda; *soba* = szoba; *posoblje (pohižtvo)* = szobabutor.

8.

Dno = fenék; *zaobljen* = gömbölyded; *ravan* = egyenes; *iznutra* = belül; *počinjen* = czinezett, mázozott; *ruča* = tartó, fül; *zavinut* = hajlitott; *zemljan* = földből való; *kuhati* = főzni; *hrana* = eledel; *topiti* = melegíteni; *juha* = leves;

mlieko = tej; *zagrabiti* = meríteni; *voda* = víz; *kupuje* = vásárol; *sajam* = vásár; *polupa se* = eltörik.

9.

Plitko = sekély; *lim* = pléh; *bakar* = réz; *svjetao* = világos; *bielkast* = fehéres; *skup* = drága; *pečí* = sütni; *meso* = hus; *kuhati* = főzni; *pržiti* = pörkölni; *pržolica* = rostélyos; *visi* = lóg; *kuhinja* = konyha.

10.

Porcelanski = porcellánból való; *prati* = mosni; *hrana* = eledel; *zdjelnjak* = tálas; *čisto* tisztán.

11.

Daščica = deszkácska; *duga* donga; *bačvar* = pintér; *obruč* = abroncs; *drveni* fából való; *raztepsi se* = szétmenni, szétmállani; *zdenac* = kut; *dojiti* = fejni; *krava* = tehén; *mliečan* = tejes; *višekrat* = többször, gyakrabban; *izprati* = kimosni; *sruši* = összedül; *izsuši* = összeszárad; *vjetar* = szél; *sunce* = nap.

12.

Grljak = nyak; *preko* = át, által; *se vidi* = látszik; *dakle* tehát; *proziran* = átlátszó; *krhak* = törékeny; *lievati* = önteni; *začepiti* = bedugni; *trži se* = árultatik; *staklar* = üveges; *tepsija* = tepszi; *kotao* = katlan; *vrč* = korsó; *solenka* = sótartó; *kavenka* = findzsa; *posudje* = edény.

13.

Živjeti = élni; *jesti* = enni; *jelo* = étel; *red* = rend; *držati* = tartani; *navadno* = szokás szerint; *na dan* = naponkint; *jutro* = reggel; *zajutrak* = reggeli; *o poldan* = délben;

objed = ebéd; *večer* = este; *večera* = vacsora; *poljodjelac* = földművelő; *težak* = napszámos; *stolnjak* = asztalterítő; *mnogo vrsti* = sokféle; *kruh* = kenyér; *kora* = kéreg; *sredina* = közép; *miesiti* = gyurni, dagasztani; *melja* = liszt; *sol* = só; *liesto* = tészta; *kvas* = kovász; *izpeći* = megsütni; *pekar* = pék; *cipovi* = cipó; *žemlja* = zsemlye; *govedina* = marhahús; *juha od vrhnja* = tejfölös leves; *zakuhati* = befőzni; *rezanci* = metélt; *trganci* = csipkedett; *krumpir* = kolompér; *umak* = mártás; *luk* = vöröshagyma; *češnjak* = foghagyma; *hren* = torna; *krastavac* = ugorka; *varivo* = főzelék; *smok* = lé; *zelje* = káposzta; *repa* = répa; *leča* = lencse; *grah* = bab; *pečenka* = pecsenye; *životinjski* = állati; *volosko meso* = ökörhús; *kokoš* = tyúk; *guska* = lud; *raca* = récze; *pura* = pulyka; *sirovo* = nyers; *slanina* = szalonna; *sir* = turó; *kozje mlieko* = kecsketej; *ovčje mlieko* = juhitej; *mlječnjak* = tejes fazék; *sgruši* = összemegy, megturósodik; *cjedilo* = szűrő; *sitotka* = savó; *posoli se* = megsóztatik; *posuši se* = megszárad; *još* = még; *kolač* = kalács; *gibanica* = rétes; *maslo* = vaj; *mak* = mák; *orah* = dió; *jabuka* = alma; *pšerica* = buza; *jčmen* = árpa; *hrž* = rozs; *hajdina* = hajdina; *brašna* = liszt; *zlievka* = öntött tészta; *kuruza* = kukoricza; *pečnica* = kemence; *segne* = nyul; *lakom* = torkos; *gladen* = éhes; *ide u tek* = izlik; *glad* = éhség; *kuhač* = szakács.

14.

Običavamo = szoktunk; *hranjenje* = táplálkozás; *potrebno* = szükséges; *voda* = víz; *kapljevit* = csepfolyós; *tekuc* = folyó; *proziran* = átlátszó; *kalno* = zavaros; *zdenac* = kut *teče* = folyik; *bara* = tócsa; *voda kiselica* = savanyu víz; *vino* = bor; *jako* = erős; *opiti se* = megrészegedni; *grčdže* = szőlő; *preša se* = préseltetik; *pivnica* = pincze; *krčmar* =

korcs.náros; *vinogradar* = szőlősgazda; *natače se* = öntetik; *staklenka* = üveg; *čutura* = csutora *osim* = kívül; *rakija* = pálinka; *opojna* = részegítő; *žge se* = égettetik; *šljiva* = szilva; *kotao* = katlan; *trešnja* = cseresznye; *pilo* = ital; *pivo* = sör; *gorko* = keserű; *vari se* = főzetik; *hmelj* = komló; *pjeni se* = habzik; *·pijanac* = a részeg; *sramota* = szégyen; *ne naškodi* = nem árt meg; *staro vino* = ó-bor; *pravi* = igazi; *otrov* = mérég; *odrasao (odrastjen)* = felnőtt; *mlieko* = tej; *slador* = cukor; *kuhano* = főzötte; *miešati* = keverni; *kava* = kávé.

15.

Oblačiti na sebe = magára öltetni; *evo* = ime; *haljiuac* = kabát; *ogrlica* = gallér; *poprsnica* = eleje; *poledjak* = hátulja; *rukav* = ujj; *vrat* = nyak; *puce* = gomb; *zapući* = gomblyukak; *desno* = jobb; *lievo* = bal; *džep* = zseb; *podstava* = béllés; *sivi* = szürke; *modar* = kék; *sukno* = posztó; *krojač* = szabó; *kost* = csont; *lim* = pléh; *zakopča se* = begomboltatik; *muž* = férfi; *nosi* = visel; *hlače* = nadrág; *hlačnica* = nadrágszár; *straga* = hátul; *spona* = kapocs; *baršun* = bársony; *koža* = bőr; *prsluk* = mellény; *šešir* = kalap; *tjeme* = a kalap teteje; *obod* = oldal; *krilo* = karima; *zaobljen* = kerek; *vrpac* = pántlika; *zarubljen* = beszegett; *zelen* = zöld; *dlaka* = szőr; *šeširdjija* = kalapos; *slamnati šešir* = szalma kalap; *ženski šešir* = női kalap; *nakićen* = feldiszitve; *cvieće* = virág; *četka* = kefe; *izkefati* = kikefélni; *košulja* = ing; *ramenica* = vállas; *šaren* = tarka; *gaće* = gaty; *svitnjak* = kötő; *pojas* = derék; *prati* = mosni; *čarapa* = harisnya; *nožnica* = feje; *cjevnica* = szára; *plesti* = kötni; *vuna* = gyapju; *konac* = czérna; *obuća* = lábbeli; *čizma* = csizma; *cipela* = cipő; *nadplac* = feje; *podplac* = talpa; *peta* = sarka; *sara* = szára;

postolar = csizmadia ; *cipelar* = czipész ; *zabiti* = beverni ;
čavlič = szegecske ; *podkovicica* = kis patkó ; *konjanik* = a lovas ;
ostruga = sarkantyú ; *pruževina* = gummi ; *se raztegne* = szét-
húzódik ; *opanka* = bocskor ; *remen* = szij.

16.

Zid fal ; *vrata* = ajtó ; *prozor* = ablak ; *krov* = tető ;
dimnjak = kémény ; *criep* = cserép ; *sporedan* = egymás mellett
álló ; *letva* = lécz ; *pribiti* = ráverni ; *greda* = gerenda ; *criepar*
= cserepes ; *trstika* = nád *daščica* = deszkácska, fazsindely ;
ne curi = nem folyik ; *kiša* = eső ; *snieg* = hó ; *dim* = füst ;
žlieb = csatorna ; *lim* = pléh *limar* = bádogos ; *kap* = csepp ;
ocjediti = leszivárogni ; *gromovod* = villámhárító ; *željezna šiba*
= vasvessző ; *neudari* = nem üt be ; *grom (striela)* = villám ; *soba*
= szoba ; *strop* = padlás ; *stiena* = fal ; *kut* = sarok *pod* =
padló ; *daska* = deszka ; *zidati* = építeni ; *zidar* = kőmives ;
staklo = üveg ; *rama* = ráma ; *peč* = kályha ; *pečar* = kályha-
csináló ; *lončar* = fazekas ; *kuriti* = fűteni ; *dolaziti* = bejönni ;
svjetlost = világosság ; *kvaka* = kilincs ; *ključanica* = zár ; *ključ*
= kulcs ; *kuhinja* = konyha ; *ognjište* = tüzhely *kotlenka* =
üstállvány *pečnica* = kemence ; *kotao* = katlan ; *kuharica* =
szakácsnő ; *služkinja* = szolgálóleány ; *škaf* = dézsa ; *posudje* =
edény ; *klin* = fogas ; *visi* = lóg ; *žličnjak* = tálás ; *polica* =
polcz ; *skorupnjak* = nagyobb fazék ; *podrum* = pincze ; *taman*
= sötét ; *strop* = padlás, felső rész ; *boltan* = boltozott ; *rešetka*
rostély *rakija* = pálinka ; *zelenje* = zöltség ; *tavan* = padlás ;
slanina = szalonna ; *kobasice* = kalbász ; *red* = sor, rend ;
kat = emelet ; *jednokatni* = egyemeletes ; *dvokatni* = kéteme-
letes ; *prizemni* = földszintes ; *zidanica* = épület ; *stube* = lép-
csők ; *lestve* = lajtorja ; *žitnica* = magtár ; *staja* = istálló ; *kol-
nica* = szekérszin ; *kukuružnjak* = kukoriczagoré.

17.

Poljodjelac = földmivelő; *osao* = számár; *zapregnut* = befogott; *komad* = darab; *sastavljen* = összeállítva; *pojedini* = egyes; *kotač* = kerék; *šinja* = sin; *okovan* = megvasalt; *vrti* = forog; *os* = tengely; *svora* = szekérnyújtó; *svezan* = kötve; *oplen* = vánkosfa; *lojtra* = lajtorja; *ručice* = rakoncza; *vupor* = lőcs; *koš* = kas; *plete* = fon; *iga* = iga; *rud* = rud; *vuče* = huz; *jaram* = járom; *ham* = hám; *trh* = teher; *putovanje* = utazás; *kočija* = kocsi; *kozlic* = bak; *kočijaš* = kocsis; *mazati* = bekenni; *kolomaz* = kocsikenő; *škripe* = csikorog; *željeznica* = vasut; *vozi* = huz, von; *parovoz* = gőzmozdony; *loži se* = illesztetik; *razvija se* = fejlődik; *para* = gőz; *tjera* = hajt; *ugljen* = szén; *putnik* = utas; *razon* = különféle; *roba* = portéka; *tračnica* = sin; *vlak* = vonat; *saonik* = szánút; *sanjkati se* = szánkázni; *saoni* = szán; *čun* csolnak; *barka* = bárka; *tumbas* = dereglye, rév; *ladja* = hajó; *parobrod* = gőzhajó.

18.

Glava = fej; *trup* = törzs; *uda* = végtagok; *prsa* = mell; *trbuh* = has; *pluća* = tüdő; *srce* = sziv; *želudac*; = gyomor; *jetra* = máj; *čriervo* = bél; *ledja* = hát; *noga* = láb; *ruka* = kéz; *žile* = erek; *krv* = vér; *kosti* = csontok; *vrh* = tető; *vrat* = nyak; *čest* = rész; *tjeme* = fejtető; *lice* = arc; *lasi* = haj; *oči* = szem; *obrva* = szemöldök; *uha* = fül; *nos* = orr; *usta* = száj; *brada* = szakál; *trepavice* = szempilla; *jezik* = nyelv; *čeljust* = álkapocs; *zubi* = fogak; *suza* = könny; *curi* = folyik; *sliiep* = vak; *gluh* = süket; *niem* = néma; *gluhoniem* = süketnéma; *njušiti* = szagolni; *kušati* = izlelni; *prst* = ujj; *pipati* = tapintani; *osječati* = érezni; *osjetilo*, (*čutilo*) = érzékszerv; *lakat* = könyök; *šaka* = marok; *sgrčiti*

= összeszorítani; *pjest* = ököl; *palac* = hüvelykujj; *kazitelj* = mutatóujj; *srednji prst* = középsőujj; *prstenjak* = gyűrűsujj; *mezimac (malic)* = kisujj; *nokat* = köröm; *stegno* = czomb; *koljeno* = térd; *stopalo* = lábfej; *peta* = sarok.

19.

Poraste = megnőli; *mladić* = ifju; *žensko diete* = női gyermek; *djevojka* = leány; *sin* = fiu; *kći* = leány; *sestra* = nővér; *brat* = fivér; *skrbi* = gondoskodik; *siročad* = árva; *djed* = nagyatyá; *unuk* = unoka; *babica* = nagyanya; *unučad* = unokák; *stric* = atyai nagybátya; *strina* = ángy; *ujak* = anyai nagybátya; *ujna* = ángy; *tetka* = nagynéne; *tetak* = nagybátya (sógor); *starac* = ag; *sied* = ősz; *batina* = bot; *drhće* = remeg; *štovati* = becsülni; *ostarati* = megöregedni.

20.

Poljodjelac = földmivelő; *obradjivati* = megművelni; *izorati* = megszántani; *njiva* = mező; *posjejati* = elvetni; *dozrelo* = megérett; *požeti* = learatni; *skosi* = lekaszálja; *sjenokoša* = rét; *vinograd* = szőlőhegy; *odhranjuju* = felnevelik; *prodati* = eladni; *sajam* = vásár; *seljak* = falusi lakó (paraszt); *prost* = egyszerű; *pasti* = legeltetni; *pastir* = pásztor; *čuvati* = őrizni; *kvar* = kár; *zavraćati* = terelni; *tući* = ütni; *torba* = tarisznya; *sviralica (žveгла)* = furulya; *paša* = legelő; *vuk* = farkas; *vol* = ökör; *volar* = béres; *konjar* = lovász; *ovčar* = juhász; *svinjar* = kanász; *kravar* = tehenész, (csordás); *trgovac* = kereskedő; *roba* = árucikk; *pomoćnik* = segéd; *ladica* = láda; *razno posudje* = különféle edény; *izvana* = kívülről; *napis* = felirat; *vojniki* = katona; *puška* = puska; *sablja* = kard; *bodež* = szurony; *pješak* = gyalogos; *konjanik* = lovas; *bubnjar* = dobos; *bubnja* = dobol; *trubljar* = kürtös; *trubi* =

trombitál; *liečnik* = orvos; *lieči* = gyógyít; *bolestnik* = beteg; *prepisati* = írni (rendelni); *liek* = orvosság; *prijedjuje* = elkészíti; *ljekarnik* = gyógyszerész; *ljekarna* = gyógyszer-tár; *svećenik* = lelkész; *sveta misa* = szent mise; *preповieda* = predikál; *preповiedaonica* = predikálós-zék; *sprovadja* = elkiséri (temeti); *mrtvaci* = halottak; *ljudstvo* = nép; *izповjeda* = meggyóntatja; *krsti* = keresztes; *učitelj* = tanító; *podučava* = tanítja; *sudac* = bíró; *kazni* = bünteti; *zločinci* = gonosztevők; *zatvoriti* = bezárni; *sudi* = ítél; *sudnica* = bíróság.

21.

Krojač = szabó; *izmjeri* = kiméri; *izkroji* = kiszabja; *šivanje* = varrás; *konac* = czérna; *igla* = tű; *metar* = méter; *naprstnjak* = gyűszű; *sukno* = posztó; *svila* = selyem; *baršun* = bársony; *radionica* = műhely; *krojačnica* = szabóműhely; *obuća* = lábbeli; *postolar* = cipész; *kladivac* = kalapács; *šilo* = ár; *navlačilo* = vargafogó; *kalup* = kaptafa; *klinci* = szeg; *postolarnica* = cipésműhely; *podkovati* = patkolni; *kovač* = kovács; *plug* = eke; *podkova* = patkó; *lanec* = láncc; *karika* = karika; *kuje* = kovácsol; *kovačnica* = kovásműhely; *mieh* = fújtató; *nakovač* = ülő; *bravar* = lakatos; *lokot* = lakat; *rešetka* = rostély; *petlja* = pánt; *zasunj* = tolózár; *bravarnica* = lakatosműhely; *pilnjak* = ráspoly; *kolar* = bognár; *brana* = borona; *širočka* = faragó bárd; *pila* = fűrész; *gladilo* = gyalu; *svrdao (svedro)* = furó; *kolarnica* = bognárműhely; *pod* = padló; *blanjača* = gyalupad; *kelje* = enyv; *spaja* = ragasztja; *stolarnica* = asztalos-műhely; *bačva (lagev)* = hordó; *bačvar* = kádár; *teše* = farag; *duga* = donga; *čabar* = csöbör; *škaf* = sajtár; *strugač (obručnjak)* = vakarókés; *bačvara* = kádárműhely; *tesar* = ács; *spona (klapmfa)* = kapocsvas; *uzica* = zsineg; *močilnica (vedrica)* = festéket tartalmazó edény; *označiti* = megjelölni; *zidar* = kőmives; *olovnica* = mérő ón;

mort = malter (keverék); *vapno* = mész; *piesak* = homok; *mlinar* = molnár; *truga* = garat; *žrvanj* = malomkő; *mučnjak* = lisztes szekrény; *mlin* = malom; *pekar* = pék; *žemlja* = zsemlye; *miesi* = gyur, dagaszt; *korito* = teknő; *lopata* = lapát; *vaga* = mérleg; *zanatnik* = kézműves.

22.

Nožka = a kés pengéje; *držak* = nyél; *oštar* = éles *tup* = tompa; *periš* = tollkés; *brusar* = köszörűs; *žlica* = kanál; *izdubljen* = kivájt; *kositar* = czin; *vilica* = villa; *viljuška* = a villa hegyei; *sjekira* = fejsze; *oštrica* = él; *drvar* = fa-vágó; *tesati* = faragni; *zavijugan* = tekervényes; *jaz* = véd; *zakrećemo* = megfeszítjük; *igla* = tű; *navadja se* = keresztül huzatik; *škare* = olló; *os* = tengely.

23.

Sunce = nap; *izadje* = felkél; *zapadje* = lenyugszik; *nastane* = keletkezik, lesz; *mine* = elmulik eltelik; *ura* = óra; *minuta* = perc; *kazalo* = mutató; *broj* = szám; *doba* = idő; *obidje* = elhalad, megfutja; *žepna ura* = zsebóra; *zidna ura* = fal óra; *kotač* = kerék; *urar* = órás; *toranj* = torony; *tuče* = üt, ver; *po danu* = nappal; *dolazi* = jő, következik; *zora* = hajnal; *poldne* = dél; *sried* = közép; *popoldan* = délután; *mračno* = homályos; *mrak* = alkony; *tamen* = sötét; *mjesec* = hold; *miesečina* = holdvilág; *zvezda* = csillag; *neizmjerno* = kimérhetetlenül; *polnoć* = éjfél; *nedelja* = vasárnap; *svetak* = ünnep; *radnik (djelatni dan)* = dologtevő nap; *ponedeljak* = hétfő; *utorak* = kedd; *srieda* = szerda; *četvrtak* = csütörtök; *petak* = péntek; *subota* = szombat; *tjedan (sedmica)* = egy hét; *božić* = karácsony; *godina* = év; *počimlje* kezdődik; *novo ljeto* = új év; *staro ljeto* = ó év; *dieliti* = osztani; *doba* = szak; *godišnja doba* = évszak; *proljeće* =

tavaszi; *grije* = süt; *vrtlar* = kertész; *cvjetnica* = virágvasárnap; *uskrs* = husvét; *pisanica* = pirostojás; *ljetno* = nyár; *žarko* = égető, forró; *žanjemo* = aratjuk; *kupati se* = fürdeni; *gust* = sűrű; *oblak* = felhő; *kiša* = eső; *pada* = esik; *tuča* = jég; *munja sieva* = villámlik; *udara* = üt; *grom* = villám, menykő; *grmljavina* = mennydörgés; *duhovi* = pünkösöd; *tielovo* = urnapja; *jesen* = ősz; *groždje* = szőlő; *bere se* = szedetik; *berba* = szüret; *lišće* = falevél; *odsele se* = elköltözik; *ptica selica* = költöző madár; *svetkujemo* = ünnepeljük; *dan svih svetih (sesveti)* mindszentek napja; *dan mrtvih (dušni dan)* = halottak napja; *zima* = tél; *snieg* = hó; *golo* = meztelen; *potok* = patak; *mlaka* = tócsa; *zmrznut* = befagyott; *griju se* = melegszenek; *led* = jég; *skližu* = csuszka; *pripravljati* = elkészíteni; *božično drvo* = karácsonyfa; *mjesec* = hónap.

24.

Novčić = krajczár; *grana* = ág; *napis* = felirat; *državni grb* = az állam koronája (czimere); *liven, kovan je* = öntve van; *bakar* = réz; *kuju se* = veretnek; *državna novčarnica* = az állami pénzverő-intézet; *filiri (heleri)* = fillér; *manji* = kisebb; *deset filira* = tíz filléres; *vriednost* = érték; *vriedi* = ér; *kuruna* = korona; *forint* = forint; *sreberna forintača* = ezüst forintos; *dukat* = aranypéNZ; *sasma* = egészen; *desetača* = tíz-koronás; *dvadesetača* = huszkoronás; *mjera dužine* = hossz mérték; *spodoban* = hasonló; *mjera tekučine* = folyadék mérték; *vaga* = mérleg; *mjera za težinu* = súly mérték.

26.

Pas = kutya; *glava* = fej; *vrat* = nyak; *trup* = törzs; *noga* = láb; *rep* = fark; *uho* = fül; *oko* = szem; *gubica* = száj; *njuška* = orr; *zub* = fog; *jezik* = nyelv; *hrbat* = hát;

trbuh = has; *pandža* = karom; *lajati* = ugatni; *plivati* = uszni; *srdit* = mérges; *ugrizne* = megharap; *ima rado* = szereti *vieran* = hű; *poučljiv* = tanulékony; *skakati* = ugrálni; *plesati* = táncolni; *čuva* = örzi; *zavrača* = tereli; *čorda* = csorda; *lovni pas* = vadászkutya; *goni* = hatja; *lovac* = vadász; *zec* = nyul; *mesar* = mészáros; *loviti* = megfogni; *više vrstni* = többféle; *najhitriji* = leggyorsabb; *hrt* = agár; *njuh* = szaglás; *mačka* = macska; *krača (kratek)* = rövidebb; *oštar* = éles; *nokat* = köröm; *manja* = kisebb; *mijauče* = miákol; *miš* = egér; *najradje* = legörömostebb; *mace* = fiamacska; *lukav* = hamis; *popeti se* = felkuszni; *konj* = ló; *griva* = sörény; *kitast* = bojtos; *kopito* = pata; *potkova* = patkó; *hrže* = nyerit; *hrani se* = etetik; *deteljina* = lóher; *koristan* = hasznos; *jašilac* = lovagló; *vuče* = huz; *saonice* = szán; *plug* = eke; *brana* = borona; *ždriebe* = csikó; *treba* = kell; *česalo* = vakaró; *česati* = fésülni; *čistiti* = tisztogatni; *krava* = tehén; *rog* = szarv; *papak* = csülyök; *razkoljen* = szétvágott; *zavinul* = hajlított; *pase se* = legel; *pozna* = ismeri; *veoma* = igen, nagyon; *loj* = zsiradék; *dojiti* = fejni; *govedina* = marhahús; *ubosti* = megdöfni; *ruči* = bög; *zakolje* = leöli; *krmača (svinja)* = sertés; *rilo* = ormány; *ščetinasta dlaka* = serte; *hrokče* = rőfög; *žir* = makk; *mast* = zsír; *začinjati* = berántani az ételt; *krmiti* = hizlalni; *kobasice* = kalbász; *kokoš* = tyuk; *krilo* = szárny; *ruža* = rózsza; *kljun* = csőr; *perje* = toll, tollazat; *čaporci* = körmök; *kokodače* = kotkodácsol; *nosi jaja* = tojik; *gniezdo* = fészek; *izležu se* = kikelnek; *izvalja* = kikölti; *pile* = csirke; *kvočka* = kotlóstyuk; *patka* = kácsa; *zarašten* = benőtt; *kožica (plovaljka)* = bőr, (hártya); *kukac* = rovar; *crv* = féreg; *guska* = lud; *gušić* = liba; *muškarac* = him; *gusac* = gunár; *tukac* = kanpulyka; *sopolj* = szipoly *mesnat* = husos; *brboće* = turrog a pulyka; *ženka puranova* = nőstény pulyka; *pura* = pulyka

magarac = szamár ; *koza* = kecske ; *četveronožan* = négylábu ; *kokot* = kakas ; *paun* = páva ; *golub* = galamb ; *perad* = szárnyas.

26.

Vuk = farkas ; *urliče* = üvölt, tutol ; *pograbi* = megragadja ; *grabežljiva zvier* = ragadozó állat *lisica* = róka ; *grm* = cserjés ; *medvjed* = medve : *sur* = barna, sötétszürke ; *mrmlja* = morog *pripitomiti* = megszelidíteni *plesati* = tánczolni ; *med* = méz ; *škodljiva zvier* = kártékony állat ; *lasica* = menyét *parcov* = patkány ; *zvjerčica* = állatka ; *kuna* = nyest : *šupljo-drvo* = faodu *tvorac* = görény ; *se uvuče* = beheluzódik ; *pušta* = bocsájt ; *smrdljivi sok* = büdös nedv *jelen* = szarvas ; *košuta* = szarvastehén ; *srnac* = őzbak : *travožder* = füevő ; *mesožder* = husevő.

27.

Slavulj = csalogány ; *mrav* = hangya ; *kavez* = kalitka ; *kanarinac* = kanári ; *sjemenje* = mag ; *pjenica* = sármány , *česljugar* = stiglicz ; *liepak* = lép ; *ševa* = pacsirta ; *se digne* = emelkedik ; *se spusća* = ereszkedik *perjanica* = bub ; *kos* = rigó ; *fučka* = füttyöl ; *pjesmica* = dalocska ; *lastavica* = fecske ; *vilasti* = villaalaku ; *grlica* = gerle ; *guče* = turbékol ; *vrebac* = veréb ; *proso* = köles *strašilo* = ijesztő ; *neplaši se* = nem ijed meg ; *ptica pjevica* = éneklő madár *gusjenica* = hernyó ; *orao* = sas ; *jastreb* = vércse ; *svraka* = szarka ; *ćuk* = bagoly ; *ptica grabilica* = ragadozó madár.

28.

Dvoživci i ribe = a kétlakiak és a halak ; *žaba* = béka ; *krekeče* = brekeg ; *zadržaje se* = tartózkodik ; *puž* = csiga ; *mušica* = legyecske ; *zmija* = kigyó ; *ljuska* = pikkely ; *puzi* =

kuszik; *siče* = sziszeg; *otroven* = mérges; *gušter* = gyík; *riba* = hal; *brčić* = bajusz; *škruga* = kopoltyu; *plovka* = uszony; *poginuti* = elveszni; *sklizak* = csuszós; *mreža* = háló; *udica* = horog; *šaran* = ponty; *štuka* = csuka; *som* = harcsa; *sljed* = hering.

29.

Zareznici = rovarok; *pčela* = méh; *prsa* = mell; *zâdak* = potroh; *ticalo* = csáp; *kefica* = kefécske; *žalac* = fullánk; *zujj* = zümmög; *košnica* = méhes; *pelud* = virágpor; *vosak* = viasz; *matica* = anyaméh; *mravinjak* = hangyaboly; *hrušt* = cserebogár; *leptir* = lepke; *zavije se* = beköti magát; *zavojak* = bábu; *osa* = darázs; *stršen* = dongó; *buba* = rovar.

30.

Biline = növények; *pšenica* = buza; *koren* = gyökér; *vlat* = kalász; *stabalce* = szár; *lišće* = levél; *klas* = kalász; *šupljašto* = üres; *pljeva* = polyva; *pšenično zrnje* = a buza magja (szeme); *slama* = szalma; *nastelj* = alom; *se samelje* = megőröltetik; *žito* = gabona; *kukuruz* = kukoricza; *kuruznica* = kukoriczaszár; *kocen* = csuta; *okapaju* = megkapálják; *se lupi* = fosztatik; *raž* = rozs; *ječam* = árpa; *zob* = zab; *proso* = köles; *heljda* = hajdina; *krastavac* = ugorka; *loza* = inda; *plod* = gyümölcs; *vuče se* = elhuzódik; *bradavičast* = böbörös; *koštica* = mag; *zelje* = káposzta; *stabljika* = torzsa; *svija se* = huzódik; *glavica* = fej; *gazimo* = tiporjuk; *šalata* = saláta; *rotkva* = retek; *mrkva* = sárgarépa; *koraba* = kalarábé; *cikla* = vörösrépa; *repa* = répa; *pasulj* = paszuly; *grasak* = borsó; *luk* = vöröshagyma; *češnjak* = fohagyma; *dinja* = dinnye; *sade se* = ültettetik; *vrt* = kert; *povrće* = kerti vetemény; *kiselica* = sóska; *kopriva* = csalán; *spada* = tartozik; *drvo* = fa; *jabuka* = alma; *krošnja* = korona;

siže = ér valahová ; *grana* = ág ; *grančica* = ágacska ; *lupina* = héj ; *preša se* = préseltetik ; *jabučnica* = almalé ; *ocat* = eczet ; *vočka* = gyümölcsfa *voće* = gyümölcs ; *kruška* = körte ; *trešnja* = cseresznye ; *višnja* = meggy ; *šljiva* = szilva ; *breskva* = barack ; *oskoruš* = náspoly ; *gunja* = birsalma ; *orah* = dió ; *kestenj* = gesztenye *smokva* = füge ; *lemuna* = citrom *narančja* = narancs ; *hrast* = tölgy *bukva* = bükk ; *lipa* = hársfa *javor* = jávor ; *breza* = nyír *jablan* = topolyfa ; *jova* = juharfa ; *vrba* = fűz ; *bor* = fenyő ; *sada spomenuto* = most említett ; *šumsko drveće* = erdei fa ; *bazag* = bodza ; *malina* = málna ; *ribiz* = ribizke ; *ogrozd* = egres ; *lieska* = mogyoró-cserje ; *šipak* = vadrózsa ; *grmlje* = cserje .

I. Rész. Bevezetés.

	LAP		LAP
I. Nyelvrokonsági viszonyok, nyelvjárás	5	II. A szóhangok	7
		III. Helyesírás	10
A tömondat.			
IV. Az ige a (folyamatos) je- lenidőben	13	VII. A főnév és nevei	22
V. Az ige a (független) mult- időben	17	VIII. A főnév a többesszámban	25
VI. Az ige a (folyamatos) jövőidőben	20	IX. A főnév mint állítmány	28
		X. A tulajdonságnév mint állítmány	29

A bővített mondat.

XI. A tulajdonságnév mint jelző	33	XV. A helyhatározók és a sajátító eset	44
XII. A határozatlan ige mint kiegészítő	36	XVI. A helyhatározók és he- lyet jelentő eset	47
XIII. A főnév és személyes név- más mint tárgyragos kiegészítő	38	XVII. Az időhatározók	51
XIV. A főnév és személyes névmás mint tulajdonító- ragos kiegészítő	41	XVIII. Az ok-, czél-, eszköz- határozók és az eszközt jelentő eset	53
		XIX. A módhatározók	57

II. Rész. Rendszeres nyelvtan.

I. A főnév	63	VI. A határozók	114
II. A tulajdonságnév	73	VII. Az előljárók	118
III. A számnév	81	VIII. A kötőszók	121
IV. A névmás	87	IX. Az indulatszók	123
V. Az ige	95	X. Moudattan	124

III. Rész. Beszédgyakorlatok.

1. A palatábla	135	16. A ház	149
2. Az iskola tábla	135	17. A szekér	151
3. A papír	136	18. A test	153
4. Az asztal	138	19. A család és a rokonság	154
5. A szék és a pad	138	20. Az ember foglalkozása	155
6. Az ágy	139	21. Az iparosok	156
7. A szekrény	140	22. Az eszközök és szerszámok	157
8. A fazék	141	23. Az idő	159
9. A serpenyő	141	24. A pénz és mérték	161
10. A tányér és a tál	142	25. A házi állatok	162
11. A vödör	142	26. A vadállatok	164
12. A pohár és a palaczk	143	27. A madarak	165
13. Az étel	144	28. A kettlakiak és a halak	166
14. Az ital	145	29. A rovarok	167
15. Az öltözet	147	30. A növények	167

Szótár a beszédgyakorlatokhoz.